ARGEȘ

Revistă de cultură fondată în 1966 ● Serie nouă

■ Anul XXII (LVI) ■ Nr. 9 (483) ■ Septembrie 2022 ■ 5 lei ■

Editori:
Consiliul Local Pitești
Primăria Municipiului Pitești
Centrul Cultural Pitești

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor din România

ION CIUBAN - *Miorița* - Marele premiu Archeus, 2021

Dorin Tudoran a trăit (și) la Pitești

Dorin Tudoran nu va uita de bunicii materni, pe care îi va vizita des...

Poetul Călin Vlasie îmi reproşa, prieteneşte, că am tendinţa de a pune accent pe ”spiritus loci”. Mea culpa! Dar *cineva* trebuie să o facă, înainte sau după ce a plonjat în marea cultură a lumii. Tot de la Călin Vlasie, fost redactor-şef al revistei ”Argeş”, am aflat că Dorin Tudoran trăise la Piteşti o vreme. M-am grăbit să comand volumul ”Doar copilăria e glorioasă. Robert Şerban în dialog cu Dorin Tudoran” (Editura *Trei,* 2022), în speranţa că marele scriitor şi curajosul disident ar fi amintit și de Pitești. Cartea se citește pe nerăsuflate, e o spovedanie de zile mari, imposibil de rezumat.

Întâmplarea a făcut că tocmai reciteam volumul ”Literatura română văzută de la Piteşti” (1999) al regretatului Sergiu I. Nicolaescu. Printre mărturisirile părinţii săi (tatăl - Gheorghe Tudoran sau Todoran, cum îşi semnase poeziile publicate) pleacă din Timişoara şi ajung profesori la Piteşti la începutul anilor ’50. La un moment dat, Gh. Tudoran va ajunge directorul Şcolii nr. 2 din Piteşti (clădire unde se va înfiinţa institutul pedagogic). Aşa ajunge Dorin să urmeze parte din grădiniţă şi clasa I la Piteşti. Îşi aminteşte că în ziua când s-a anunţat moartea lui Stalin ”am fost unul dintre acei ţânci scoşi la plâns într-un parc din mijlocului oraşului Piteşti. Printre «plângăreţi» s-a aflat şi fostul coleg de grădiniţă Daniel Turcea” (un alt uriaş poet trăitor la Piteşti).

Din păcate, părinţii săi divorţează curând. Nu avea decât să accepte situaţia. ”Locuiam atunci în Piteşti. Pentru a mă scuti de tensiunea din casă, am

Dorin Tudoran, alături de bunici, la Ștefanești, anii 1970

amare, aflăm și câte probleme a avut acesta, cel mai longeviv redactor-şef al revistei ”Argeş”, cu Securitatea şi cu satrapul Eugen Florescu, venit special de la Bucureşti, din cauza faptului că publicase, prin 1980, eseul lui Dorin Tudoran, ”Dialectica realităţii”. Un eseu realmente subversiv, în care erau denunţate metehnele epocii comuniste, în care arăta că se poate și altfel.

Așadar, Dorin Tudoran se radicalizase cu mai mulţi ani înainte de cererea de emigrare din 1984, de a-i scrie lui Ceauşescu, de a fi arestat împreună cu fetiţa sa de opt ani, de a face greva foamei şi a reuşi, cu sprijin american, să părăsească ţara la 24 iulie 1985. Şi, totuşi, eseul acesta a putut fi republicat în volumul ”Adaptarea la realitate” (Editura Dacia, 1982). Dorin Tudoran este condus la aeroport de către Nicolae Manolescu, după ce servise ultima masă alături de critic, de Călin Vlasie, de Ion Bogdan Lefter...

Din volumul lui Robert Şerban aflăm că mama lui Dorin Tudoran, profesoara Ana Maria Badea, era din Ştefăneşti (Izvorani). Prin voia sorţii, fost de acord să mă trimită la 7 km distanţă de oraş, în comuna Ştefăneşti - Argeş, unde locuiau părinţii mamei mele. Acolo am urmat clasele a doua şi a treia primare”. Este locul unde îl descoperă pe Blaga, fiind şocat de poezia ”Eu nu strivesc corola de minuni a lumii”, motiv pentru care tatăl său îi aduce cărţi pentru copii, nu cărţi care te pun pe gânduri. Dar, nu-i aşa?, ”doar copilăria e glorioasă”.

Ulterior, se va muta cu studiile la Bucureşti, urmând-o pe mama sa, tatăl rămânând la Piteşti. Dorin Tudoran nu va uita de bunicii materni, pe care îi va vizita des (vezi foto de la începutul anilor 1970, reprodusă în carte). Mai mult, când bunicul va face un accident de motocicletă în Piteşti, îi va dedica un poem emoţionant.

Şi mai e ceva. Prin 1992, Dorin Tudoran le-a promis lui Călin Vlasie şi lui Nicolae Oprea că le donează casa de la Ştefăneşti drept sediu pentru revista ”Calende”. Dar proiectul nu s-a materializat...

JEAN DUMITRAȘCU

Calinic Argeșeanul

Din frumusețea lumii văzute

Păcatul este o boală! A legifera această stare de scădere, această boală a trupului, dar și a sufletului, este o inepție. Cum adică? Dacă te doare capul, te apuci imediat și dai o lege? Legalizezi durerea de cap? Cine a mai auzit una ca asta? Dacă unii dintre noi, din nefericire, avem anumite metehne, trebuie să le legalizăm?

Cugetarea bună, temeinică și dinamică nu poate izbuti în lucrarea extrem de anevoioasă de zi cu zi, dacă nu are ca temei și rădăcină smerita cugetare! Pentru a ajunge la adevărata smerenie în cuget, este nevoie nu numai de timp, ci și de o luptă, ca să realizăm această performanță de a zidi cea mai frumoasă biruință asupra noastră. Este cea mai anevoioasă, pentru că este cea mai de preț.

Să postiți după putere. Să lucrați după putere. Să vă rugați după putere. Să răbdați peste putere. Iisus, Domnul, din veci de veci ne cere să ne schimbăm, să luăm chipul Lui de lumină și să-i îmbiem pe cei din jurul nostru la același ospăț ceresc.

Fără legătura între Cer și pământ nu se poate trăi! Fără a fi în comuniune cu sfinții, martirii și eroii neamului din toate timpurile, vom rătăci pe drumurile pustii, fără apă, fără soare, fără bucurii! Iar atunci când vin prăpădeniile și pustiirile de toate felurile peste noi, ridicăm, tot noi, pumnul amenințător către Cer!

Ura este iarna inimii! Să-ți fie mereu frig! Să fii zgribulit, căutând căldura altor răi și a răutății, iată starea cea mai jalnică! Răutatea, ura și invidia, acest întreit pericol care ne pândește pentru a ne distruge și a ne ruina, nu se poate tămădui fără credința în Dumnezeu și iubirea atotputernică prin care se învinge toată nătângia adunată prin Valea Plângerii! Doamne, tămăduiește-ne de acestea!

Pentru a fi om complet, trebuie să fii dotat cu toate facultățile de împlinire a personalității. Educația de acasă, din brațele și de pe genunchii mamei, cum se mai spune, are un rol fundamental. Deci, primăvara educației începe în primăvara vieții. Și acest travaliu este unul absolut plin de osteneală și multe privațiuni.

A sta bosumflați mereu, a arunca priviri piezișe și mânioase, a rosti vorbe grele și veninoase, a nu ierta cu înțelegere, a căuta orice nod în papură și a te răzbuna cu orice preț, este semn de gravă scădere a caracterului.

Cel mai greu lucru din viață este să fim în pace cu toți oamenii. Oricât ne străduim, nu putem elimina definitiv gâlceava, nemulțumirile, ura și supărările de zi cu zi. Sau, și mai grav, dușmănia și mânia care sapă cu vârtoșenie la temelia de liniște și pace. Fratele câștigat cu pace și întru răbdare ne deschide ușa Raiului!

Cel mai important lucru în viață este să fii sănătos tun și să ai mintea liniștită, dar și inima, frate. Cei de demult spuneau că sănătatea și mintea liniștită ar valora mai mult decât o coroană. Atunci când mintea-i liniștit și tăcerea se așează asupra inimii, acestea-s bogății care nu se mai risipesc.

Călinic Argeșeanul

actualitate

Gheorghe Grigurcu

„Iubirea sau gelozia apei?”

■ E tot mai înconjurat de amintiri, de aceste miraculoase speranțe inverse.

■ Fiind deseori frigide, adevărurile majore nu se lasă iubite cu ușurință.

■ Scriptor. Sensuri precipitate, nervoase, mobile precum un joc capricios de lumini pe suprafața imobilă, răbdătoare, definitivă a Formei.

■ „Atunci când am întrevăzut câteva adevăruri esențiale, este dureros să simțim că, în măsura în care vrem să le comunicăm oamenilor, ele capătă limitele noastre, impuritățile noastre, degradându-se în funcție de acest aliaj. Dacă-mi este permis să vă reamintesc o întâmplare, îl voi evoca pe acel tânăr care m-a abordat la sfârșitul unei conferințe, m-a prins de reverul hainei și m-a întrebat cu îndrăzneala caracteristică a acestei vârste: «Domnule, tot ce ne-ați spus e foarte frumos, dar în ce măsură trăiți cu adevărat toate aceste lucruri?» La care i-am răspuns: «Nu vă faceți nici o iluzie, într-o mică măsură, dar suficient pentru a nu fi mândru de tot restul.»” (Gustave Thibon).

■ Când nu poate înspăimânta, absurdul, acest demon vechi care se străduie a părea modern, se mulțumește să amuze.

■ Voința ta nu poate înrâuri decât o voință compatibilă, așa cum flacăra nu poate aprinde decât un corp inflamabil.

■ Iubirea sau gelozia apei în raport cu cerul pe care-l oglindește?

■ „S-ar putea ca otrava teatrului, aruncată în corpul social, să-l descompună, după cum spune Sfântul Augustin, dar o face atunci ca o ciumă, ca un flagel războinic. (...) Ca și ciuma, teatrul este o criză care ajunge la deznodământ odată cu moartea sau cu vindecarea. Iar ciuma este un rău superior, întrucât reprezintă o criză completă, după care nu mai există nimic, în afară de moarte sau de o purificare extremă, la fel, teatrul este și el un rău, pentru că reprezintă adevărul suprem la care nu ajungi fără a cunoaște distrugerea” (Antonin Artaud).

■ Distincția morală a cuiva care păstrează o rezervă a manifestărilor sale, astfel cum un text literar de un anume nivel nu-și dezvăluie cu ușurință toate conotațiile.

■ Sastisit de sine, se privește pe furiș în oglindă, nădăjduind să vadă un chip străin.

■ Obiectul erosului, real și concomitent ireal. Ultimul factor sporește neîndoios voluptatea. E un tip de imixtiune în interzis.

■ „A-ți găsi drumul poate fi o realitate sau o aparență, o dramă sau o farsă, o rugăciune sau o eroare – totuși o viață” (dintr-un film).

■ Sinceritate? Trebuie să fii sincer fără să te gândești neapărat la asta, chiar, dacă e posibil, fără să știi, în felul în care dl. Jourdain făcea proză.

■ „Hotărât lucru, nici măcar nebunia nu mai e ce-a fost! Zilele trecute, un tip deghizat în bătrână care se deplasează într-un scaun cu rotile, a fost reținut de gărzile Muzeului Luvru pentru că a aruncat cu o felie de tort în faimoasa *Mona Lisa*, capodopera pictată de Leonardo da Vinci la începutul secolului al XVI-lea. Pe când era dus în detenție, nebunul urla ca din gură de șarpe că a recurs la acest gest ca să atragă atenția că Pământul trebuie salvat! În timp ce turiștii care s-a întâmplat să fie pe-acolo filmau cu telefoanele mobile cum personalul muzeului ștergea urmele de tort de pe geamul care protejează lucrarea, cineva a rememorat pățaniile *Mona Lisei*: în 1911 a fost furată, a dispărut pentru doi ani și a fost depistată când hoțul a încercat să o vândă unui negustor de artă; în anii '50, cineva a aruncat acid peste tablou – a fost necesară o migăloasă restaurare și, de atunci, muzeul a plasat un geam protector în fața lucrării. Acum, atac cu tortul. Nebunii altor vremuri o furau sau o desfigurau, nebunii vremii noastre aruncă felii de tort. Simțiți diferența?” (*Dilema veche,* 2022).

■ Senectute. Devii tot mai conciliant cu lucrurile care nu există.

■ „Contemporanul nostru operează de atâtea ori cu profunzimi, încât rarele superficialități pe care le întâlnește i se par demne de stimă” (Georges Bataille).

■ Îmi spune un amic și-și repetă convingerea că pentru a înțelege cum se cuvine poezia îți trebuie o calitate nativă, un al șaselea simț.

■ A.E.: „Vorbe de doi bani, traducând aceeași neputință umană de care se ocupă și filosofia subtilă. Așa cum, la urma urmei, amorul unei femei de mahala are un ce comun cu amorul Isoldei, Julietei, Ofeliei”.

■ „Suprarealismul și-a aruncat măștile în mod deschis și fără rușine hulește pe Dumnezeu și pe oameni, pe morți și pe vii, frumusețea și morala, structura și forma, rațiunea și arta: «Arta este o prostie». (...) Crede că se află în posesia unui punct de vedere, în care «viața și moartea, realul și imaginarul, comunicabilul și incomunicabilul, *susul* și *josul* nu mai sunt resimțite ca opoziții în contradicție». În această definiție aparent științifică, nu se ascunde altceva decât definiția haosului” (Hans Sedlmayer).

■ Ziua în care nu scrii e o zi pustie, suferindă, aidoma unei străzi periferice pe care îndeobște nu se află țipenie de om, cu mulțime de gropi, cu porți ruginite, cu depozite părăsite. Bag de seamă că am descris o stradă din Amarul Târg, pe care o străbat din când în când...

■ Scriptor. Formulează o opinie pentru a putea subordona prin mijlocirea ei o altă opinie, măcar pentru a o amenința, hărțui, în cele din urmă pentru satisfacția de-a se afla în continuare în preajma acesteia.

■ „Pentru a-și omagia creatorii de benzi desenate, în pașapoartele belgiene, în locul imaginilor cu monumente istorice vor apărea personaje precum Tintin sau Lucky Luke. Dacă am face și noi la fel, pașapoartele noastre i-ar promova pe Haplea, Titilică sau Coana Frosa” (*Dilema veche,* 2022).

■ Neîmplinirile, mai cu seamă cele de ordin afectiv, duc în genere, în cazul introvertiților, la nostalgie, iar în cazul extravertiților la cinism.

■ Frustrat de cei ce se află deasupra sa, frustrat de cei ce se află dedesubtul său.

■ Scrie Alexandru Ciorănescu: „A face o faptă bună înseamnă a-ți cumpăra conștiința”. Nici Cioran se pare că n-a atins o atare performanță...

■ „În *L'Art romantique*, Baudelaire republică articolul-recenzie (atât de elogios!) despre Arsène Houssaye și articolele despre Champfleurs, Pierre Dupont (proclamat mare poet!), Philibert Rouvière etc. etc. Admirația lui Baudelaire față de Théofile Gautier sau Wagner mi se pare deodată mai puțin semnificativă. Îmi place să-mi închipui o Istorie a Literaturii franceze pe la 2100 – în care să se prezinte și dosarul «succeselor» contemporane; bunăoară, tirajele, traducerile și bibliografia articolelor critice publicate despre Beckett, Butor, Nathalie Sarraute etc.” (Mircea Eliade).

■ Amiază. Privesc zenitul impecabil albastru, cea mai plauzibilă icoană a lui Dumnezeu. „Vulturi treceau prin Dumnezeu deasupra noastră”... Icoană și totodată Duh în sine placat pe infinit.

■ „Ai obosit vreodată în timp ce te bucurai, în timp ce iubeai, în timp ce te rugai? Atunci te lăsai purtat de curgerea vieții. Nu opuneai rezistență, atunci te deschideai prin inimă. Obosești când cauți cuvintele, inima nu te obosește vreodată. Și mintea caută neîncetat, mereu găsește altceva de care să se agațe, dar în esență mintea își caută liniștea. Deci lupta nu este între noi și cei din jur, sau întâmplările din viață, ci este între noi și noi, acea luptă interioară este cea care epuizează” (Arsenie Boca).

■ Suferi mai mult pentru ceea ce-ai pierdut sau pentru ceea ce n-ai avut niciodată? Uneori pentru ceea ce n-ai avut niciodată, întrucât obiectul unei atari aspirații poate fi idealizat la maximum.

■ Timidul e adesea desconsiderat. Dar nici insul „stăpân pe sine”, cu impuls autoritar, care caută să domine conversația nu e unul tocmai agreabil. E drept, i se dă „atenție”, însă dintr-un reflex defensiv. Semenii intuiesc în caracterul său o primejdie, reacționând în consecință.

■ Septembrie, noaptea. Un țipăt de animal prelungit minute în șir. Simbolic. Sfâșietoarea durere de a trăi.

■ Moment negru. Dureri pe care ți le-amintești. Dureri atât de vii, încât nici nu cutezi să ți le-amintești. Treci peste ele ca și cum ai întoarce o pagină de carte.

■ „Sartre, care a concentrat în persoana lui patologia epocii sale, este exemplul viu al crizei măreției, suveranității, sau poate al demnității oamenilor eminenți în literatura funcțională. Stranii și penibile sunt bruștele sale rostogoliri din piscuri spre câmpia plată. S-ar zice că are două glasuri: unul izvorât din spirit, categoric, al doilea – la care trece fără tranziție – de belfer și moralist. El nu izbutește să îmbine domeniul adevărului esențial cu domeniul problemelor cotidiene, cu viața practică, ci înlăuntrul lui se produce un fel de scrâșnet neplăcut, trivial. Unde îl duce extremismul orgolios al afirmației că literatura înseamnă libertate? La aceea că, asemeni unui belfer care îi dăscălește pe copii, îi indică scriitorului funcția sa socială: să stai aici și nu acolo, de partea stângii și împotriva dreptei” (Witold Gombrowicz).

■ Cred că am mai notat. Odată cu înaintarea în vârstă, a recunoaște e mai important decât a cunoaște. Prudență proiectată pe mirajul amintirii.

■ Octombrie pe sfârșite. Vântul râcâie de pe zidurile clădirilor pe lângă care ai trecut de nenumărate ori pojghița subțire de viață rămasă acolo: privirile, respirațiile, gesturile tale...

■ A.E.: „Dureroasă, inevitabilă autointerogație. Dacă viața ta a fost așa cum a fost, cum ai putea crede într-una ideală în lumea de dincolo? Experiențele s-au imprimat în ființă aidoma unor criterii ale continuității de care nu știi cum ai mai putea face abstracție.

■ „Îmi doresc să fiu cât mai aproape de margine, însă fără să trec dincolo. Dincolo poți vedea tot felul de lucruri pe care nu le poți vedea atunci când ești în centru” (Kurt Vonnegut).

■ „Un pahar de bere rece este una dintre plăcerile verii, iar oamenii de știință olandezi spun că e bună și pentru sănătate. Un studiu recent a descoperit că bărbații care beau o sticlă de bere la cină au intestine mai sănătoase și o diversitate mai largă de bacterii bune în sistemele lor. Acest lucru ajută împotriva bolilor, inclusiv a diabetului. Cei care beau o halbă mică pe zi au cu 50% mai puține șanse de a face atac de cord sau accident vascular cerebral. Berea este mai puțin calorică față de vin și conține acizi izo-alfa, care s-au dovedit a avea o influență pozitivă asupra metabolismului, și xantohumol, care poate preveni creșterea în greutate” (*Click*, 2022).

■ Imobilitatea taciturnă a lucrurilor e concentrată în perfecta-i egalitate cu sine, numai mobilitatea vieții ține a se prezenta, a se justifica, a se prelungi, atât de susceptibilă, temătoare de propriul său Destin. Memoria e fluctuantă, în schimb amintirea e fermă în pofida unor aparente pauze care au rolul de teste în cadrul unei inițieri.

■ „Diplomații trădează orice cu excepția propriilor emoții” (Victor Hugo).

■ Scriptor. Cuvinte zvârcolindu-se sub privirea sa, aidoma unor insecte pe care le poate strivi din neatenție sub pași ori le poate lua în mână spre a le fixa cu un ac în insectar.

■ „Cea mai mare statuie a lui Isus Hristos din Brazilia se construiește în prezent în Encantado, informează CNN. Noua statuie are o înălțime de 43 de metri, cu 4,9 metri mai înaltă decât statuia lui Hristos din Rio. Statuia e realizată din beton armat, pe o structură de oțel, informează Asociația Prietenii lui Hristos, care se ocupă de administrarea proiectului. Structura a fost concepută de sculptorul Genesio Gomes Moura și de fiul său, Markus Moura. Aceasta este cea de-a treia statuie a lui Hristos, ca mărime din lume, după cele două monumente impunătoare din Mexic (înălțime de 83 de metri) și respectiv Polonia (înălțime de 57,2 metri), care se află în plin proces de construcție” (*Click*, 2022).

■ Capătul lumii, depărtarea însăși, enigmatica depărtare de pretutindeni care persistă.

■ X, socotindu-se prea inteligent pentru a fi un credincios veritabil, Y, socotindu-se prea inteligent pentru a fi un necredincios veritabil.

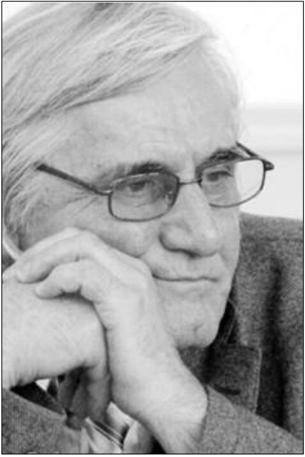
■ „Două sfaturi antice (preluate din tratatul *De Medicina* al lui Aulus Cornelius Celsus) pentru cei care scriu și pentru cei care citesc: 1 («după cină, nu trebuie nici să citești, nici să scrii, nici să declami, ba chiar nici să meditezi prea adânc, dar mai cu seamă e întru totul oprit să vomiți»; 2 («e bine să te razi în cap pe stomacul gol, când s-a făcut digestia, și să nu citești ori să scrii după ce ai mâncat». Or fi știut cei vechi cum se cuvine să ai de-a face cu scrisul și cititul fără să-ți dăuneze organismului” (*Dilema veche*, 2022).

■ O pereche imbatabilă: modestia prea fățișă și vanitatea disimulată.

Septembrie, noaptea. Un țipăt de animal prelungit minute în șir. Simbolic. Sfâșietoarea durere de a trăi.

jurnal

Nicolae Oprea

Când nu deviază în evaluări fără suport textual sau exagerări encomiastice (în câteva cazuri), *Şcoala prozatorilor târgovişteni, Tradiţie şi continuitate* cuprinde analize pertinente şi analogii argumentate cu precursorii, referitoare la fiecare scriitor-temă.

Dar remarcabile sunt în poemul epic al lui Florea Turiac energia creatoare în dezvoltarea unei teme grave şi străduinţa de a închega un discurs omogen prin strunjirea a sute de terţine.

Breviar critic

Continuitatea „Şcolii de la Târgovişte"

Şcoala prozatorilor târgovişteni // Tradiţie şi continuitate (Editura Bibliotheca, 2022) este un volum colectiv publicat cu promptitudine – cum rar se întâmplă la colocviile naţionale -, care marchează a IX-a ediţie a Simpozionului Naţional pe această temă, desfăşurat la Târgovişte în august 2022. Manifestarea istorico-literară a fost inaugurată în 2014 cu *Receptarea critică a operei lui Mircea Horia Simionescu*; acesta fiind singurul dintre fondatorii grupării care a păstrat legătura permanentă cu spaţiul târgoviştean. Au urmat colocviile tematice anuale, dedicate lui Radu Petrescu (spiritul catalizator al „Şcolii"), Costache Olăreanu, Tudor Ţopa, Alexandru George, Petru Creţia şi Barbu Cioculescu, adoptat prin afinitate (fiind în viaţă, în anul respectiv). Din 2021, unghiul receptării critice va fi orientat pe tema *Tradiţie şi continuitate*, iar comentariile critice ale participanţilor la simpozion se îndreaptă spre opera „continuatorilor" *Şcolii de Târgovişte*. În acea ediţie protagoniştii comentariilor au fost, să le spunem aşa, „veteranii" simpozionului, critici şi istorici literari, prozatori şi eseişti: Tudor Cristea (trecut prematur în nefiinţă), Mihai Stan, George Coandă, Victor Petrescu.

Comentariile critice din acest an au vizat opera scriitorilor contemporani Ion Mărculescu, Ioan Vişan, George Toma Veseliu şi Corin Bianu. Volumul îngrijit de Mihai Stan, coordonatorul simpozionului, cuprinde studii şi eseuri semnate de participanţii din ţară şi Târgovişte - câţiva dintre ei, lipsă la apel! - (în ordinea alfabetică din volum): Vasile Bardan, Aurel Maria Baros, Petre Gheorghe Bârlea, Corin Bianu, Corneliu Berbente, Margareta Bineaţă, Mihai Cimpoi, Titi Damian, Ana Dobre, Iulian Filip, Niculae Ionel, Nicolae Oprea, Victor Petrescu, Florentin Popescu, Mădălina Simionescu-Cojocaru, Mihai Stan, Emil Stănescu, George Toma Veseliu. Când nu deviază în evaluări fără suport textual sau exagerări encomiastice (în câteva cazuri), *Şcoala prozatorilor târgovişteni, Tradiţie şi continuitate* cuprinde analize pertinente şi analogii argumentate cu precursorii, referitoare la fiecare scriitor-temă. Despre „tradiţie şi continuitate", reţin opinia academicianului Mihai Cimpoi (care împlineşte luna aceasta 80 de ani!): „*Şcoala literară şi artistică de la Târgovişte*, ca fenomen absolut neîncadrabil în ceva tipic, într-un irelevant déjà vu, ilustrează nu o raţiune ce ţine de o dialectică *a schimbării*, ci un principiu al continuităţii organiciste, de atâtea ori afirmat în (revista) *Litere*."

Un discurs retro-poetic

Un scriitor care face excepţie de la tradiţia prozatorilor din *Şcoala de la Târgovişte* este poetul Florea Turiac. Ca majoritatea congenerilor din gruparea târgovişteană ce asigură continuitatea, el a debutat editorial cu mare întârziere, din cauza izolării provinciale şi, mai ales, a vigilenţei cenzurii sub comunism. A publicat primul grupaj de poezii în 1993, *Con de lumină*, urmat, în avalanşă editorială, de volumele: *Veac întors*, *Vinovat de prea multă iubire*, *Lumini pe roua lumii*, *Echilibrul haosului*, *Înger zburând pe maci*, *Frunzele neliniştii*, *Vindecarea singurătăţii* (antologie de autor) ş.a.

Volumul recent, *Rapsodia divinei armonii (poem)*, prefaţat de George Toma Veseliu, este conceput, pe filieră clasicistă, ca un poem epic de dimensiuni impresionante (63 de cânturi), în cadrul căruia este retopit şi ciclul mai vechi *Rapsodia naturii*, publicat în 2013. Ca un veritabil rapsod, Florea Turiac reconstituie cu patos evocator evoluţia Universului, cosmic şi uman, sub pavăza divină, anunţând tematica într-un *Cuvânt-înainte* adresat cititorilor: „Pe tine, cititor, te rog, nu-n pripă,/ Citeşte-aceste versuri-nălţătoare/ Şi nu le da-nţelesul spre risipă/ Fără a-ţi pune unica-ntrebare:/ Din ce esenţă a gustat poetul/ de sfredeleşte-n suflete cu-ardoare/ Din chaosul de lumi strălucitoare?!.../ El colindând prin ceruri mai aparte/ A scris terţine – născocind o carte." Cum mărturiseşte aici, poetul epic adoptă ca modalitate armonioasă de rostire forma fixă a *terţinei*, certificată creator de Dante Alighieri în *Divina Comedie*. Trimiterea la modelul formal îndepărtat este făcută în incipitul *Cântului XIV*: „Despre cele nouă pante spre cerurile descrise de Dante: Iadul cu Supliciul lui, Purgatoriul şi Raiul cu Grădina Nemuririi şi corul îngerilor."

Dar originea *rapsodiei* provenind din Grecia antică, rapsodul de azi îşi deschide poemul cu invocarea Muzelor din mitologia Olimpului, în timp ce „blândul zeu Apollo îi pregăteşte marea cină poetică, înflăcărându-i sintaxa". Chiar dacă în al treilea cânt revine la invocarea Muzei („Când doar sublimul scânteie-n afară/ Vrăjit Poetul caută Parnasul -/Frumos şi blând, când munţi de rime cară"), poetul coboară, în celelalte cânturi, din arealul mitologic în spaţiul şi timpul biblic, începând cu Geneza, pe fondul credinţei în creaţia divină („El este pentru toţi Atlasul Mare/ Şi Ordinea Perfectă ce-o sădeşte,/ Şi tot ce-n ceruri nu e la-ntâmplare.") Implicit, harul poetic constituie răsplata credinţei în Dumnezeu, cum enunţă rezumativ rapsodul: „Poetul de rouă, iubit de soare, prin vrerea vrerii lui, contopeşte rimele în cântări fermecătoare, rugându-se lui Dumnezeu din tronul de Smirnă şi Lumină, să-i dicteze versuri pline de viaţă". Urmărind în laitmotive confruntarea dintre Bine şi Rău sau întuneric şi lumină, discursul poetului înclină spre tema morală, cu implicaţii istorice şi, mai rar, psihologice. Adoptând fără reticenţă ipostaza creatorului de artă naivă, poetul cu fibră religioasă încearcă să îmbine preceptele biblice cu principiile ştiinţifice ale cunoaşterii. Dintr-o asemenea perspectivă retro-poetică rezultă un discurs hibrid, în care predominantă este credinţa în puterea creatoare divină. *Rapsodia divinei armonii*, care i-a fost dictată poetului de „îngerii lirici", este rodul acestei credinţe: „Şi folosind Echerul şi Compasul,/ Vrea să-i desăvârşească-Arhitectura,/ Dar şi să-i completeze-ntreg Atlasul// Cu lumi, ce le va da în Timp Măsura/ Pe câte o Planetă, - Existenţa/ Să aibă-n ea Iubirea, nu şi Ura..." Astfel, compoziţia poetică a *Rapsodiei* are aspectul unei utopii în viziune subiectivă.

Deşi e înclinat spre expunerea narativă, rapsodul contemporan reuşeşte adesea să creeze metafore sclipitoare, dar distruge efectele metaforice prin note explicative, din cauza unei tendinţe spre didacticism excesiv. De pildă, traduce în nota de subsol „fântâni arteziene" prin „Constelaţii". Sau: „priporul Divinităţii Sfintelor Adrese" – prin „rai"; „florile şi spinii" – prin „Binele şi Răul" etc. Mai mult decât atât, structura fixă a terţinei este deseori rezolvată facil prin licenţe poetice şi eliziune cu ajutorul cratimei. Dar remarcabile sunt în poemul epic al lui Florea Turiac energia creatoare în dezvoltarea unei teme grave şi străduinţa de a închega un discurs omogen prin strunjirea a sute de terţine.

Biblioraft

Liviu Ioan Stoiciu, *Luare aminte,* Ed. Rocart, Băbana, 2022;

Miruna Mureşanu, *Aproapele meu Dumnezeu*, prefaţă de Gellu Dorian, Ed. Brumar, Timişoara, 2022;

Ion Mărculescu, *Un fluture trece strada*, poezii, Ed. Pandora, Bucureşti, 2020;

Constanţa Popescu, *Mirări condensate*, poezii, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022;

Mihai Posada, *Jugul de aur sau Garderobele de război - poeseuri* -, prefaţă de Ioan Radu Văcărescu, Ed. Limes, Floreşti-Cluj, 2022;

Margareta Bineaţă, *Între două lumi*, roman, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022;

Ecaterina Petrescu Botoncea, *De dincolo de dimineţi*, roman, Ed. Limes, Floreşti-Cluj, 2022; *Turnul de nisip*, nuvele şi povestiri, Ed. SemnE, Bucureşti, 2022; *Cântec în cenuşă, imnuri orfice*, Ed. Kafka, Bucureşti, 2022;

Savian Mur, *Hrăneşte-mă cu absenţa ta (fragmente)*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022;

Ciprian Vidican, *Nu sufla seara în păpădii*, Cuvânt înainte de Mircea Petean, Ed. Limes, Floreşti-Cluj, 2021;

Gelu Ungureanu, *Dincoace de cuvinte*, Referinţă critică de Adrian Alui Gheorghe, Ed. Eikon, Bucureşti, 2022;

George Ioan Canache, *Şah-mat*, proză scurtă, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022; *Vocea*, roman, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2021;

Să nu priveşti înapoi. Comunism, dramaturgie, societate, volum coordonat şi prezentat de Liviu Maliţa, Ed. Presa universitară clujeană, Cluj-Napoca, 2022, 814 pag.;

Niculae Ionel, *Ferestre către sine*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2022;

Titi Damian, *Damian Stănoiu, monografie*, Editgraph, Buzău, 2020;

Vasile Bardan, *Nichita Sănescu şi omul-fantă*, Ed. Bibliotheca, Târgovişte, 2021;

Rodica Pospai Păvălan, *De la Pometeşti la Lilieci, Scriitori din Nordul Doljului*, Ed. Aius, Craiova, 2022;

Cronograf, Satu Mare, „Revistă de cultură şi atitudine", cu apariţie trimestrială, anul VII, nr. 2/iunie 2022, director onorific: Mircea Petean, redactor şef: Robert Laszlo.

Octavian Soviany

Povestea dansatorului neobosit

(fragment de roman)

Într-o dimineață însorită am ajuns cu Julien pe malul unui râu, dincolo de care se zărea o colină împădurită, pe culmea căreia se înălțau ruinele unei reședințe feudale.

- Aici a fost pe vremuri podul lui Pierre - zise Julien. Iar sus pe deal - castelul seniorului.

- Cine a fost Pierre?

- Bunuțul lui taica mare. Aici la pod a pățit o istorie înspăimântătoare. Și podul și castelul de peste râu au fost distruse de săteni la Revoluție... Acum, dacă vrei să treci râul trebuie să dai un mare ocol. Podul cel nou e la cale de doi kilometri. Satul n-a îngăduit să fie înălțat în locul celui vechi, așa cum aveau de gând domnii de la oraș. Țăranii bătrâni spun că locurile astea sunt blestemate. S-au întâmplat aici tot felul de grozăvenii...

- Oamenii spun multe la țară - am încercat eu să-l provoc la vorbă pe Julien.

- Așa e, domnule, dar de data asta nu-s numai vorbe. Dacă ați ști ce i s-a întâmplat lui Pierre Lenormand...

- Ce i s-a întâmplat?

- Vreți să vă povestesc? Dar să știți că e o poveste lungă și încurcată...

- N-are a face. Mie îmi plac poveștile încurcate.

- Atunci veniți să ședem.

Ne-am așezat pe iarba verde și mătăsoasă, eu mi-am aprins pipa, iar Julien a început să istorisească:

- Domnule, se cuvine să știți că locurile astea, cu toate pădurile din împrejurimi, au fost multă vreme în stăpânirea conților de Rethel, încă de pe timpul lui Richelieu. Pe dealul de peste Aisne se înălța odinioară castelul lor, din care în ziua de astăzi n-au mai rămas decât niște ziduri năruite și afumate, ce se spune că nu e bine să fie cercetate prea din apropiere. Multe se vor fi petrecut între pereții acelui castel, mai ales pe vremea celui de-al patrulea conte de Rethel, monseniorul Maximilien, care fusese poreclit dansatorul neobosit și care era - după câte se vorbea pe vremea aceea - oleacă cimotie cu diavolul.

- De unde și până unde?

- Cu toate că era probabil trecut binișor de șaptezeci de ani - nimeni nu-i știa vârsta adevărată, dar bătrânii îl pomeniseră acolo încă de pe vremea când fuseseră flăcăi - contele se ținea încă verde, avea o putere neobișnuită și - mai cu seamă - era cel mai iscusit dansator care fusese văzut vreodată prin părțile noastre. Avea obiceiul ca o dată pe lună, întotdeauna într-o seară cu lună plină, să dea la castel o mare petrecere, la care erau poftiți toți flăcăii și toate fetele de prin împrejurimi. Și pentru ca să le fie mai lesne de ajuns la sălașul lui, tot seniorul Maximilien a dat poruncă să se zidească, taman în locul unde ne aflăm noi acum, un pod peste Aisne. După ce își ospăta musafirii cu mâncare și băutură, al patrulea conte de Rethel îi poftea la dans, făgăduindu-le o sută de ludovici de aur celor care vor izbuti să danseze fără încetare până când avea să se crape de ziuă. Nimeni nu reușea însă să țină pasul cu seniorul Maximilien și toți dansatorii plecau de la castel rușinați și morți aproape de oboseală, în vreme ce contele ieșea de fiecare dată învingător, iar zorile îl găseau cu puterile încă proaspete, gata să se ia la o nouă întrecere. Unii puneau vigoarea neobișnuită a seniorului de Rethel pe seama faptului că acesta era născut fără splină, alții șopteau, dar numai cu mare fereală, că taina dansatorului neobosit era alta: de câteva ori pe an contele obișnuia să se îmbăieze în sânge de copil până în șapte ani, iar în povestea asta exista poate și un grăunte de adevăr, de vreme ce, an de an, din satele de prin preajmă se întâmpla să dispară câțiva copii.

Cu vremea, zvonurile astea au ajuns până la urechile regelui, care, și pentru că avea niște pricini mai vechi cu familia contelui, ce era de soiul ei buiacă și răzvrătită, a trimis la Rethel un inchizitor. Acesta a stat de vorbă cu oamenii, i-a adus la cunoștință regelui cele aflate, iar suveranul le-a poruncit unor soldați să-l prindă pe seniorul Maximilien și să-l ducă neîntârziat la Paris pentru judecată.

Contele însă a prins de veste la timp că îl paște primejdia și a dispărut fără urmă.

Castelul, ajuns pe mâinile unor rubedenii, a căzut în paragină, iar în legătură cu podul s-au iscat o sumedenie de povești. Se spunea că e bântuit de năluca celui de-al patrulea conte de Rethel, care se arată acolo de cum se lasă întunericul și îi poftește să se întreacă la dans cu dânsul pe toți cei care au nesăbuința să treacă pe acolo la vreme de seară. Unul dintre aceștia a fost bunuțul lui taica mare, Pierre Lenormand.

Pe vremea aceea podul era ocolit de mai toată lumea, iar cei care se încumetau să-l treacă, ca să mai scurteze din drum, firește doar la vreme de ziuă, căci noaptea nu cuteza nimeni s-o facă, se alegeau cu cine știe ce pocinog, ba își suceau un picior, ba se pomeneau cu vreo bubă rea pe care n-o vindeca nici un leac și niciun descântec, ba rămâneau neputincioși pentru totdeauna. Iar Pierre Lenormand avea pe vremea aceea douăzeci de ani, era proaspăt însurățel, avea o nevestică pe cale să nască și tocmai moștenise, după moartea părintelui său, o gospodărie bogată. Ca toți bărbații din neamul nostru, era un om zdravăn, harnic cât șapte, renumit pentru cinstea și cucernicia lui, singura lui slăbiciune fiind aceea că îi plăcea să facă tot felul de rămășaguri, pe care de altfel le câștiga de cele mai multe ori, iar dacă se întâmpla să le piardă, nu-și făcea inimă rea din pricina asta.

Ei bine, domnule, într-o seară de sâmbătă, Pierre Lenormand a poposit în cârciuma satului, unde se adunau, potrivit obiceiului, gospodarii cei mai de seamă după o săptămână de muncă, la un sfat și la o înghițitură de vin. Și s-a întâmplat ca în seara aceea cineva să-și aducă aminte de poveștile despre năluca monseniorului Maximilien, care li se arătase celor ce îndrăzniseră, cu vreme în urmă, să treacă podul pe întuneric.

Oaspeții cârciumii au început să depene atunci niște istorii, care de care mai înspăimântătoare, ce le auziseră de la părinții ori de la bunicii lor. Pierre Lenormand le asculta cu un aer neîncrezător:

- Palavre! Scorneli de-ale babelor! - făcu el în cele din urmă. Sunt în stare să pun rămășag că oi trece chiar în noaptea asta podul seniorului, fără să mi se clintească nici măcar un fir de păr de pe cap și nici măcar un vârf de unghie!

- Care va să zică, vrei să spui că ție nu ți-i frică de Aghiuță?

- Am io armele mele.

Și Pierre Lenormand le arătă tovarășilor săi de vorbă și de pahar cruciulița pe care o purta la gât, adăugând:

- Cruciulița asta, pe care mi-a dăruit-o nașa mea la botez, a fost sfințită la Muntele Saint-Michel și mă apără de toate bozgoanele și de toate blestemățiile.

- Parcă vreo făptură omenească se poate pune cu Aghiuță... făcu o voce neîncrezătoare.

- Ei, ce spuneți? Țineți rămășagul?

- Pe ce?

- Pe o vadră de vin. Trei dintre voi să mă însoțească până la pod, ca să se convingă cu ochii lor că nu umblu cu cioara vopsită. Sau vă e frică?

- Nouă? - se umflară în pene câțiva flăcăi, pe care vinul tare al cârciumarului îi făcuse mai îndrăzneți decât de obicei.

- Nu e bine ce vreți să faceți - se băgă în vorbă și un bătrân de la o altă masă. Cine cearcă să se joace cu diavolul iese întotdeauna în pagubă.

- Cruciulița mea e mai tare decât o oaste de draci! - strigă Pierre Lenormand.

După ce au mai deșertat câteva carafe de vin, bunuțul lui taica mare și tovarășii săi se hotărâră s-o pornească spre pod. Îmbărbătați de credința lui Pierre Lenormand, de vinul care le încălzea sângele și le întuneca judecata, ținuseră cu toții să-l însoțească pe străbunul meu până la pod și să se încredințeze cu ochii lor că poveștile despre năluca dansatorului neobosit erau doar scorneli.

Se potrivise să fie o noapte cu lună plină, iar afară era lumină ca ziua.

Podul se deslușea de la un capăt la altul, luminat de razele lunii. Era o pace deplină, totul era neclintit și tăcut, nu se auzea nici cel mai mic zgomot, nu sufla nicio boare de vânt.

- Ei, acum să te vedem frățioare! - zise unul dintre flăcăi.

- N-ar fi mai bine să facem cale întoarsă? - întrebă o voce șovăitoare.

- Da' repede te mai pleoștiși, neică! Vă zic io că nu ne paște nicio primejdie - spuse încrezător Pierre Lenormand, apoi își făcu semnul crucii de câteva ori, își scoase de sub cămașă cruciulița sfințită la muntele Saint-Michel, o apucă strâns între degete și se îndreptă cu pași hotărâți către pod.

Cinci sau șase perechi de ochi îi urmăreau cu atenție fiecare mișcare.

Îl văzură pășind sigur pe el, liniștit, ca și cum ar fi făcut o plimbare.

- O să treacă! - exclamă cineva.

- Io n-aș fi așa sigur - făcu iarăși vocea șovăitoare.

Pierre Lenormand trecuse deja de mijlocul podului și tocmai se pregătea să pună piciorul pe celălalt mal, când dintr-o dată începu să răsune o muzică săltăreață și asurzitoare, ce îi umplu de groază pe însoțitorii străbunului meu, care ar fi vrut să o ia la fugă și să se împrăștie ca niște orătănii înspăimântate de apariția uliului, dar o putere tainică îi țintuia locului, prefăcându-i parcă în niște stane de piatră, care auzeau și vedeau tot, dar nu puteau face nicio mișcare.

Pierre Lenormand se opri pentru câteva clipe. Niște luminițe roșii, galbene și portocalii începură să se rotească în jurul lui, în tactul acelei muzici, care devenea tot mai vioaie. Bunuțul lui taica mare începu atunci să danseze, rotindu-se din ce în ce mai repede, avântându-se în salturi care ar fi stârnit invidia celor mai iscusiți dansatori. Dezlănțuit, aproape că nu mai atingea pământul cu picioarele, luându-se parcă la întrecere cu luminițele care se învârtejeau în jurul lui, alcătuind din când în când niște figuri ciudate, apoi risipindu-se și adunându-se iar, punându-se uneori pe umerii sau pe creștetul lui Pierre Lenormand, ca și cum ar fi vrut să-l îmboldească la joc.

Totul s-a terminat la primul cântat al cocoșilor, când muzica a încetat, luminițele au dispărut, străbunul meu s-a prăbușit, cu mădularele frânte de oboseală, iar privitorii s-au putut urni în sfârșit de la locurile lor și s-au împrăștiat îngroziți, fără să se sinchisească de soarta lui Pierre Lenormand

Acesta s-a întors acasă mult după ce se luminase de ziuă, cu privirile rătăcite și mut pentru totdeauna, căci își pierduse în noaptea aia de pomină pentru totdeauna darul vorbirii. Pățania lui a făcut repede, purtată din gură în gură, ocolul ținutului, ba a ajuns chiar și până la urechile orășenilor de la Rethel, podul clădit de seniorul Maximilien a fost numit de atunci podul lui Pierre, iar oamenii au început să-l ocolească cu și mai multă străşnicie.

Apoi a venit Revoluția și sătenii de la noi, voind să isprăvească pentru totdeauna cu năluca celui de-al patrulea conte de Rethel, au dat foc castelului de pe deal și i-au dărâmat podul. Dar să știți că povestea nu se isprăvește aici.

- Cum așa?

- După noaptea aia de pomină, Pierre Lenormand n-a mai fost mult timp om întreg. A lâncezit mai bine de un an cu mintea întunecată, aruncând tot timpul în jurul său niște priviri ca de animal îngrozit, de parcă s-ar fi așteptat ca, de la o clipă la alta, să-l izbească vreo mare năpastă. Apoi încetul cu încetul a început să-și recapete judecata, a prins să vadă din nou de treburile gospodăriei, s-a dovedit la fel de harnic și de priceput ca înainte de pățania de la pod, dar darul vorbirii nu i-a mai revenit niciodată. Iar blestemul seniorului Maximilien a continuat să lucreze asupra neamului nostru, iscând mereu alte și alte nenorociri. Fiul cel mare al lui Pierre Lenormand a venit pe lume cu buză de iepure, iar una dintre surorile lui a suferit de o scurgere de sânge care a ținut-o patruzeci de ani.

Nimeni nu reușea însă să țină pasul cu seniorul Maximilien și toți dansatorii plecau de la castel rușinați și morți aproape de oboseală, în vreme ce contele ieșea de fiecare dată învingător, iar zorile îl găseau cu puterile încă proaspete, gata să se ia la o nouă întrecere.

Sorin Lavric

Cronica ideilor

Vocea lăuntrică

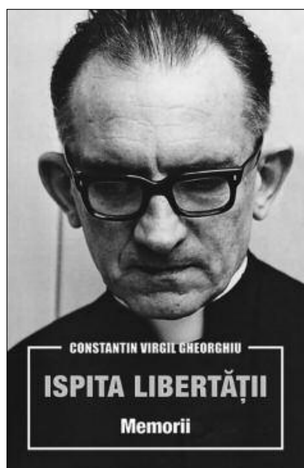
Constantin Virgil Gheorghiu, *Ispita libertăţii. Memorii,*
Editura *Sophia*, Bucureşti, 2019, 350 pag

Înfăţişat în forma aceasta succintă, periplul de evadare poate părea sec, dar atmosfera din carte, cu apăsarea aceea tulbure a pericolului ce poate izbucni oricînd, are tensiunea unei odisei memorabile.

Sunt oameni cărora excesul de raţiune le face viaţa un chin, retezîndu-le iniţiativa şi paralizîndu-le voinţa. În cazul lor, argumentele logice sunt o pacoste ce riscă a le înăbuşi intuiţia. De aceea, cu cît reflectează mai mult la o situaţie cu atît şansa de a greşi creşte. În schimb, dacă trec direct la fapte fără să gîndească, reuşita e sigură. Singura condiţie pe care trebuie s-o îndeplinească este să creadă orbeşte în vocea lăuntrică.

Acesta e categoria inşilor trăind sub imboldul obscur al flerului iraţional. O busolă uimitoare, precum un ac seismic tresărind la apropierea primejdiei, le spune fulgerător ce au de făcut. Fără indicii ajutătoare, fără calcule premergătoare, fără perspective încurajatoare. Trăsătura lor definitorie e aruncarea cu capul în gol în clipa hotărîrilor definitive. Nu văd nimic în faţă, nu au repere ajutătoare, şi totuşi aleg fără greş, nimerind cartea cîştigătoare. Nici măcar un liliac înzestrat cu cel mai fin radar cu microunde nu s-ar descurca mai bine în condiţii de întuneric total.

Din această categorie face parte Constantin Virgil Gheorghiu. Scriitorul a supravieţuit fiindcă a avut fler. Volumul de memorii *Ispita libertăţii* acoperă cei patru ani scurşi între 23 august 1944, ziua capitulării României, şi vara lui 1948, cînd poetul, împreună cu soţia, reuşeşte să treacă frontiera în Franţa postbelică. Cei patru ani sunt precum o odisee a fugii perpetue din teama de a nu încăpea pe mîna ruşilor. Ziua capitulării (cea a „resurecţiei armate“, cum se spunea odată, e doar un eufemism menit a ascunde, mai întîi, înfrîngerea României şi, mai apoi, întoarcerea împotriva nemţilor a armelor pe care tot ei ni le dăduseră) îl prinde pe autor la Zagreb, unde îndeplinea funcţia de ataşat cultural la Ambasada României din Croaţia. Cum Croaţia era aliata celui de-la treilea Reich, diplomaţii români, devenind automat duşmani, intră în condiţia de prizonieri. Zdruncinat de veste, Gheorghiu ia imediat hotărîrea de a nu se mai întoarce în ţară, deşi ceilalţi români din ambasadă, în frunte cu ambasadorul, sunt dispuşi să ia parte la schimbul de diplomaţi dintre Bucureşti şi Zagreb.

Ce urmează de acum încolo este un periplu în care, cu complicitatea autorităţilor germane, soţii Gheorghiu fug simţind suflarea ruşilor în ceafă. Din Zagreb ajung la Viena, unde sunt încartiruiţi la *Grand Hôtel Bristol*, iar de la Viena ajung în Ţara Sudeţilor, fiind cazaţi în vila *Grünes Haus* din Gottesgab, o staţiune din Erzgebirge, munte aflat în apropierea graniţei cu Germania. Aici vor petrece iarna dintre 1944 şi 1945, împărţind camerele cu Excelenţa Sa Slink, fostul ambasador german în Elveţia, care era însoţit de soţie şi de secretara personală. Ambasadorul se refugiase aici fiindcă vila familiei din Dresden fusese distrusă în urma bombardamentului din 13-15 februarie 1945. Înconjuraţi de nămeţi, soţii Gheorghiu, în vîrstă de 28 de ani, neştiind ce să facă, asistă la prăbuşirea celui de-al treilea Reich.

Cum auzise la Radio îndemnul la crimă pe care Ilya Ehrenburg îl adresase Armatei Roşii („Ucideţi! Ucideţi! Pe pămîntul german nu e nimeni nevinovat, nici printre cei vii, nici printre copiii ce se vor naşte. Executaţi ordinele tovarăşului Stalin! Zdrobiţi prin violenţă mîndria femeilor de rasă. Luaţi-le ca pradă legitimă! Violaţi-le! Ucideţi, ucideţi, ucideţi, bravi soldaţi ai Armatei Roşii!“– p. 225), cum pe deasupra primea veşti de la ambasadorul Slink în privinţa tîlhăriilor pe care ocupanţii le săvîrşeau oriunde ajungeau, gîndul lui Gheorghiu e să-şi ducă soţia cît mai departe de linia de front. Numai că părăsirea vilei nu este posibilă, jandarmeria nazistă arestînd orice emigrant sub acuza de dezertor. Zilele de aşteptare se curg cu o lentoare de plumb, în timp ce frontul războiului, trecînd pe lîngă Erzgebirge, înaintează spre Berlin.

În noaptea în care ambasadorul Slink dispare cu soţie cu tot (în chiar noaptea capitulării Germaniei, 9 mai 1945, cînd secretara ambasadorului se sinucide), Gheorghiu îşi dă seama că momentul crucial sosise. În schimbul unui costum de haine pe care i-l dă unui soldat german (care putea astfel să scape de uniforma *Wehrmacht*-ului, în ale cărei trese ar fi fost împuşcat imediat), se urcă în camionul acestuia şi, după o cursă nocturnă prin munţi, soţii ajung în oraşul german Aue, aflat în sectorul american de ocupaţie. Crezînd că au scăpat, cei doi se cazează tacticos la hotelul din centru, fără să bănuiască că marea încercare încă nu venise. Germania capitulase şi timpul se oprise în loc. La amiază, mergînd în piaţa înţesată de lume, Gheorghiu este acostat de un ocnaş polonez, a cărui înfăţişare îl dezgustă. „Dinţii îi sunt cu toţii stricaţi, nu mai are în gură decît cioturi negre şi putrede. E foarte slab şi ras prost. În timp ce vorbeşte, o pulpană din mantaua lui lungă se ridică. Poartă încălţăminte cu talpă de lemn, ori mai degrabă saboţi care au fost transformaţi în cizme cu ajutorul unei vechi perechi de jambiere kaki. Nu are şosete. Pare, la prima vedere, foarte bătrîn, dar cel mai probabil nu are mai mult de 40 de ani.“ (p. 217) Ocnaşul, care merge în cîrjă din cauza amputării unui picior în urma torturii la care fusese supus, îi şopteşte lui Gheorghiu că la noapte ruşii vor ocupa Aue şi că, dacă nu fuge cu soţia de acolo, soarta le va fi pecetluită.

Acum e momentul aruncării cu capul în gol. Deşi toate argumentele raţionale îi spuneau că e sinucidere curată să se încreadă în ocnaşul cu chip de infractor, care ar fi putut foarte bine să-l omoare în timpul nopţii, Gheorghiu, graţie flerului de liliac, îşi ia soţia şi îl urmează pe estropiat. Vor lăsa în camera hotelului valizele, spre a nu atrage atenţia celor din jur că vor să fugă. Cu ocnaşul drept călăuză, cei doi vor merge toată noaptea pe dealuri şi cîmpuri, ferindu-se de trupele motorizate cu care ruşii aveau să ocupe Aue în aceleaşi ore. Dimineaţa ajung în Plauen, oraş sub juridicţie americană, iar de aici la Weimar, unde aliaţii îi arestează pe motiv că, fiind cetăţeni români, erau consideraţi, potrivit legilor războiului, duşmani ai SUA.

Ocnaşul se despărţise de ei încă din Plauen, fără să le dea vreo explicaţie. De ce aschimodia îl alesese tocmai pe el, din mulţimea de oameni strînşi în piaţa din Aue, rămînea pentru Gheorghiu o enigmă. Nu ştia decît că ocnaşul evita să stea singur, fiindă singurătatea îl înnebunea, şi de aceea îşi căutase un însoţitor în noaptea aceea de pomină. Şi deşi nu avea să-l mai vadă vreodată, ştia că apariţia şchiopului cîntărise cît o muchie de noroc providenţial. Fără el, viaţa soţilor Gheorghiu ar fi sfîrşit prost.

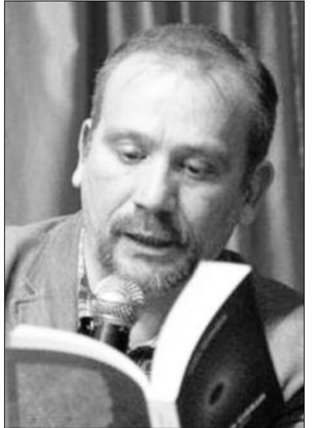
Timp de 16 luni, Constantin Virgil Gheorghiu va fi întemniţat în lagărul american de la Kornwestheim, unde va afla de la colegii de celulă de planul Morgenthau: „Germania nu trebuie niciodată să se mai ridice. Vor fi dărîmate uzinele, furnalele, vor fi distruse siderurgia, minele, topitoriile. Oraşele, tîrgurile, tot. Germania va fi redusă la stadiul pastoral, germanii fiind transformaţi în crescători de vite. Chiar şi creşterea vitelor mari, a cailor, va fi interzisă. Acesta este planul Morgethau.“ (p. 291) Cînd va fi eliberat, Gheorghiu, cu sprijinul nemţilor cu care stătuse în lagăr, reuşeşte să-şi regăsească soţia. Cei doi vor încerca să treacă fraudulos graniţa în Elveţia, dar vor fi întorşi de grăniceri. Vor încerca de zece ori să treacă graniţa în Franţa, de fiecare dată cu acelaşi rezultat: înapoierea silită în Germania. Abia a unsprezecea oară vor reuşi, profitînd de indulgenţa unui grănicer francez. Ajunseseră în libertate, semn că flerul de liliac îşi îndeplinise misiunea.

Înfăţişat în forma aceasta succintă, periplul de evadare poate părea sec, dar atmosfera din carte, cu apăsarea aceea tulbure a pericolului ce poate izbucni oricînd, are tensiunea unei odisei memorabile. E o cursă de supravieţuire în care hazardul, nenorocirile, suspansul, alături de anonimii salutari (soldatul care îi ia în camion sau estropiatul polonez) dau volumului o tentă de dramatism excepţional. Iar portretele de care au parte soţia ambasadorului german, fetele cizmarului din Gottesgab şi ocnaşul polonez intră în galeria unor autentice figuri tragice. Nu mă aşteptam ca Constantin Virgil Gheorghiu să scrie atît de încordat, punînd atîta intensitate în zugrăvirea portretelor. Faţă de primul volum de amintiri (*Memorii. Martorul orei 25*, Editura Sophia, 2017), unde candoarea lirică a poetului dă atmosferei livreşti o netezime moale, *Ispita libertăţii* are un aer tăios, de suferinţă nejucată. E un patos aici ce decurge din spaima unor întîmplări trăite pe viu, fără nici o simulare sentimentală de ordin fictiv. Inestetică şi aspră, viaţa, cînd e pusă în tipar literar, poate da un volum remarcabil precum cel de faţă.

cronici

Horia Vicenţiu Pătraşcu

Pedagogia platonică și pedagogia aristotelică

Cei mai mari duşmani împotriva învăţământului, a ideii că cineva te poate învaţa ceva sunt Socrate şi Platon. Ideea de învăţământ - aşa cum o moştenim noi astăzi - se datorează sofiştilor şi lui Aristotel - care reabilitează educaţia prin discurs, folosindu-se de faima lui 'platoniciană' împotriva lui Platon sau mai precis a socratismului lui Platon.

Nu degeaba Socrate nu a scris iar Platon a scris dialoguri. Ideea fundamentală era că nu se poate preda nimic, nimeni nu te poate învaţa nimic, cunoaşterea nu se poate transmite discursiv, ci cel mult sugestiv, prin exemplu, prin însoţire şi îndrumare, nu prin predică, prelegere sau predare. Ce spune Socrate și, pe urmele lui, Platon? Ce se poate învaţa nu e decât un biet meşteşug, ceva extrem de simplu, ridicol de rudimentar. Reduse la tehnica lor - retorica, politica, poetica - își arată precaritatea ca orice altă scamatorie când i se dezvăluie trucul.

Adevărul nu mai ţine de tehnică, pentru că înţelepciunea iese - asta e menirea ei - din schema aparenţă-esenţă, fanic-criptic, urmărind să cunoască acel obiect unic, identic sieşi, nescindat, acel fenomen saturat, unde apariţia coincide cu numenul. Or - aşa ceva nu poate fi predat, mai mult, şcoala în înţelesul ei predicator e tot ce poate fi mai opus adevărului. Şcoala te învaţă trucuri, te învaţă să fii un scamator, să practici un meşteşug, să te specializezi într-o formă de iluzionism.

Conform lui Socrate şi Platon, adevărul nu poate fi cunoscut decât prin activităţi antiscolastice şi antidiscursive (revolta lui Socrate împotriva discursului scris şi, de asemenea, privilegierea matematicii ca formă de depăşire a „discursivului", a textualului). Aristotel iniţiază însă epoca scolasticii care ţine de mult bine de două mii de ani, spălând învăţământul de mizeria asocierii lui cu sofistica, dar de fapt perpetuându-o. Prin logică Aristotel crede că poate reduce adevărul la o tehnică, la tehnica gândirii corecte - şi că putem deprinde, învaţa aceasta tehnică. Sofiştii erau mai oneşti - ei recunoşteau că nu e vorba de adevăr, ci de o aparenţă de adevăr. Aristotel identifică sofismele cu raţionamentele greşite, eronate. Sofiştii însă nu erau atât de idioţi încât să nu cunoască şi raţionamentele corecte, doar că ştiau că raţionamentele corecte au tot atât de puţin de a face cu adevărul ca şi cele incorecte.

Cred că Popper se înşală când vede în Platon un totalitarist pentru că e un adept al adevărului unic. În orice caz, semnificaţia cea mai importantă a unicităţii adevărului nu este aceea a singularităţii lui, ci cea despre care am vorbit: adevărul nu mai are o faţă şi un miez, o aparenţă şi o esenţă, un ascuns şi un ne-ascuns (Aletheia) el este, în mod absolut, ceea ce este, se identifică cu propria lui donaţie - şi tocmai de aceea solicită un tip anume de abordare, opusă educaţiei propriu zise, anume o contopire a cunoscătorului cu 'obiectul' cunoscut.

Pe nedrept trădarea lui Aristotel faţă de platonism a fost minimalizată, Stagiritul continuând să fie pus în aceeaşi linie genealogică socratică; şi astăzi vorbim la orele de filosofie despre triada Socrate-Platon-Aristotel luând ca esenţial doar ceea ce au cei trei în comun – reacţia faţă de relativismul sofistic – credinţa în existenţa adevărului şi trecând sub tăcere ce anume înţelege fiecare prin acel adevăr. Or, adevărul socratic şi platonic este, spre deosebire de adevărul aristotelic, non- şi chiar anti-discursiv, non şi chiar anti-textual, non şi anti-categorial – ceea ce face ca tradiţia socratică, respectiv platonică să fie alcătuită fie din descoperirea „în sine-lui" vieţii, să devină o filosofie practică în sensul cel mai propriu al termenului (cinicii şi micii socratici), fie din continuatorii radicali ai apofatismului cuprins în dialogurile lui Platon – neoplatonicii.

Aristotel crede însă – la fel ca şi sofiştii – că adevărul aparţine textului, discursului, că este o proprietate a unei judecăţi sau că derivă din corecta aşezare într-o schemă a unor judecăţi (raţionamentul). Singura deosebire faţă de sofişti este că Aristotel consideră acest adevăr drept existent în mod obiectiv, ca având o legătură cu realitatea dată, în vreme ce sofiştii (ca şi scepticii de altfel) subliniau permanent falia, ruptura, prăpastia, diferenţa ontologică dintre ceea ce spunem că (nu) este şi ceea ce (nu) este. De altfel noi nu avem acces decât la ceea ce spunem şi gândim că este, nu şi la ceea ce este şi nici nu ştim dacă ceea ce numim realitate există cu adevărat sau nu e decât în minţile noastre. Aristotel taie nodul gordian şi ne cere să acceptăm că între ceea ce spunem şi ceea ce este – există o legătură şi că această legătură este criteriul adevărului judecăţii noastre. Aristotel săvârşeşte aici păcatul numit în logică *petitio principii*: adică presupune a fi demonstrat tocmai ceea ce urmează să fie demonstrat: existenţa unei realităţi independente pe care judecăţile noastre o pot reflecta.

(continuare în p. 23)

Cred că Popper se înşală când vede în Platon un totalitarist pentru că e un adept al adevărului unic.

C. Voinescu

DIN VORBĂ-N VORBĂ

MAHALA

Camil Petrescu îi păstrează termenului ***mahala*** noima proprie, adusă de etimonul turcesc *mahalle* – periferie, cartier mărginaş al unui oraş: *Zinca Bălcescu a căutat o casă încăpătoare la Bucureşti şi a găsit ceea ce-i trebuia cam prin mahalaua Visarionului.* Acelaşi tâlc i-l dă şi Caragiale când spune că *Până-n două zile mahalaua-ntreagă... a ştiut istoria lui kir Ianulea.* Eminescu propune însă o conotaţie, deloc greu de desprins din context: *Nu-i minune ca simţirea-i să se poată înşela,/ Să confunde-un crai de pică cu un crai de mahala.* Odată cu dezvoltarea unei familii lexicale proprii, înţelesul primar al cuvântului a fost subminat de tenta peiorativă, *mahalagiu/ mahalagioaică* nemaiînsemnând doar locuitori ai mahalalei, ci şi persoană cu apucături vulgare, grosolane, care se ceartă şi bârfeşte, *bădăran, mitocan*, cum întâlnim la Cezar Petrescu: *Bârfeşti pe socoteala lui, ca mahalagioaicele.* Zice Garabet Ibrăileanu: *Dacă între Ziţa şi Veta era o deosebire de vârstă de şapte-opt ani, ea, ca mahalagioaică, trebuia să-i zică surorii sale «ţaţo».*

PIŞICHER

În consideraţia misiei sale care îi ordonă să fie *scrofulos* la datorie, Pristanda îşi exprimă, într-un aparteu, admiraţia adulatoare faţă de Caţavencu, pe care tocmai îl „umflase": *Mare pişicher! Straşnic prefect ar fi ăsta!.* ***PIŞICHERUL***, purtând noima de om priceput la şmecherii, *sforar, şarlatan*, e, la obârşii, de pe mal de Bosfor: *pişekâr*, iar ***ŞIRET*** (tot turcesc, *şerit*) îi defineşte pe cei care ştiu să profite de naivitatea sau de buna-credinţă a celor din jur, pentru a-şi atinge scopurile, pe căi ocolite, după cum zice Rebreanu în *Răscoala*, despre soţia lui Grigore Iuga: *Şireată şi abilă, Nadina îi aluneca mereu printre degete ca argintul viu.* Un alt turcism învechit, cu aceleaşi tâlcuri expresive, ***TELPIZ***, este întâlnit la Cezar Petrescu: *Bună începătură pentru a se descotorosi de vechii neguţători ai Levantului, cârcotaşi, telpizi şi răi platnici.* Şi ***MEHENGHI*** (turcescul *mehenk*) se rânduieşte în aceeaşi serie sinonimică, vorbă ce nu şi-ar îngădui să lipsească din *Craii...* lui Mateiu Caragiale: *Ni-l zugrăvi ca pe un bulibaşa mehenghi, vânzător şi slugarnic.*

HAPLEA

După ce *Catindatul* pleacă valvârtej, renunţând să-şi mai scoată măseaua, Iordache, rămas singur, rosteşte cu năduf: *Aşa haplea mai rar... Ce dracu face d. Nae de nu mai vine!* Nu ştim la care dintre următoarele sinonime ale lui ***HAPLEA*** s-o fi referit calfa lui Girimea: *bleg, nătăfleţ, nătărău, nătâng, neghiob, nerod, netot, prost, prostănac, stupid, tont, tontălău.* Ştim însă că vorba are rădăcini sud-dunărene, bulgăreşti, mai precis: *hapljo*, şi că pe lângă tâlcurile enumerate îl poartă şi pe acela de om lacom la mâncare. Personajul ***HAPLEA*** a fost creat de aromânul Nicolae Batzaria, născut în Macedonia de Nord, la 1874, care, în revista *Dimineaţa copiilor*, a semnat, în anii ´20 ai secolului trecut, cu pseudonimul Moş Nae, seria de poveşti despre păţaniile şi năzdrăvăniile lui ***HAPLEA*** şi ale familiei sale (*Frosa, Hăplişor, Hăplina*). Zice însuşi autorul: *După moarte – spuneţi ş'asta,/ Voi lăsa moştenitor,/ La revistă şi la vatră,/ Pe iubitu-mi Hăplişor.*

TĂLMACI

Slavonul *tlŭmačĭ* a devenit în limba română ***A TĂLMĂCI***, cu tâlcul său iniţial de a trece un text dintr-o limbă într-alta, de către un ***TĂLMACI***, desigur, vorbă tot slavă şi ea – *tlumaci*: *Poarta... trămite domn Ţării Româneşti pe un tălmaci ce fusese simplu pescar* – scrie Odobescu. Neogrecescul *dragomános* i-a făcut, o vreme, concurenţă termenului slavon, după cum ne asigură Bălcescu: *Fiu al unui zidar dintr-o insulă a Arhipelagului, Mavrogheni intră mai întâi slugă la Assan bei capudan-paşa, apoi ajunse dragomanul lui.* ***A TĂLMĂCI*** a înspicat, în română, mai multe sensuri secundare, după cum va fi fost intenţia vorbitorului: a interpreta (*Lămurea şi tălmăcea vestea cea proaspătă* – Sadoveanu), a explica (*N-oi mai uita mai ales ochii mici şi vărgaţi ai ctitorului care-mi tălmăcea zugrăvelile* – Delavrancea), a ghici (*Să închipuim nişte întrebări atât de grele, încât să nu le poată tălmăci* – Negruzzi). Caragiale îi dă aspect reflexiv atunci când Farfuridi propune explicaţii reciproce: *Să ne tălmăcim, da, să ne tălmăcim, asta o cerem şi noi!* Zice Slavici: *Î venea... cam greu să se tălmăcească cu domnul Wondracek, un om care nici nu ştia româneşte.*

MINTEAN

Cotulbea – scrie Petru Dumitriu – *îşi lipi ţigara, scoase amnarul şi iasca din buzunărelul din dreapta al MINTEANULUI şi se luptă o clipă cu ele.* ***MINTEANUL***, *haină bărbătească scurtă, cu sau fără mâneci, din dimie, de obicei împodobită cu găitane*, aparţinând portului popular, are obârşii turceşti: *mintan*. Această componentă vestimentară făcea parte însă şi din ţinuta *arnăuţilor*, cu înţelesul învechit de *pieptar, vestă, tunică*, din stofă colorată, aşa cum, în *Scrisorile către Alecsandri*, spune Ion Ghica: *Sub denumirea de arnăut se înţelegea orice sârb, arvat* (croat n.n.), *arnăut* (albanez n.n.), *bosniac, muntenegrean, bulgar sau grec, dacă se lega cu un brâu roşu sau cu un tarabolus* (legătură de cap, taclit n.n.), *cealma* (turban, n.n.) *la cap, fustanelă sau potúri* (pantaloni largi, n.n.), *MINTEAN şi iminei roşii.* I se mai zice şi *laibăr, surtuc*, regional – *lăibărac*, prin Moldova – *baibarac*, în Transilvania, Banat – *căput*. Ne dumireşte şi Lazăr Şăineanu: *ţăranul poartă minteanul primăvara şi toamna, punând la frig peste el gheba sau anteriul.*

litere

Dumitru Ungureanu

Chibițoteca

Poți conviețui cu ursul?

Ce mă uimește în zilele astea toride, încrâncenate și absurde, nu este împărțirea oamenilor în tabere adverse, conform unor „principii" care, scuturate facil, se dovedesc mai degrabă mofturi. Asta e o treabă veche de când lumea și se va menține, probabil, până când specia umană își va toci spiritul de contradicție ce totdeauna duce la scandal, bătaie, dușmănie perpetuă sau război fratricid. E oare posibil ca omenirea să-și piardă reaua caracteristică, prin exerciții spirituale ori drenaj psihologic? N-am înfruntat eugenica dilemă, nici n-am schițat vreun scenariu de povestire suprarealistă ori SF, socotindu-mă depășit de problemă. Dar chestiunea n-a scăpat minților luminate de artiști cu puteri ficționale nestăvilite, țâșniți din anonimitate direct sub reflectoarele actualității, pe la vreo televiziune de mare audiență ori mai cu seamă în poiana mondială a discuțiilor și certurilor infantile. Se cunosc și exemple de reflecții judicioase, adunate în vreo carte de succes, cum este aceasta, a insuficient apreciatului nostru conațional, dl. Liiceanu, *Așteptând o altă omenire* (Ed. Humanitas, 2018). Răsfoindu-i așteptările, o întrebare se impune, însă, formulată în stil popular, potrivit unor oameni neserioși, ca noi: păi, dacă însuși Führerul filosofiei române și mentorul atâtor emuli cu inteligență orbitoare este nemulțumit de actuala omenire, cum să ne mai mire că Adevărații Puternici, Diriguitorii civilizației și Supraveghetorii pitiți în grotele neoplatoniciene ale cetăților săpate prin munți helvetici, și-au propus Resetarea Universală și Reducerea Populației Globale, prea greu de ținut în lesă, prea murdară, prea ignorantă, prea stricătoare de natură?!

Nu e greu de observat curentele de opinie care, dându-și reciproc la gioale cu vorbe falacioase și ipoteze năstrușnice, se contopesc în esență precum altele, de acum vreun veac. Se știe că uitarea este o boală care afectează lent bătrânii, înțelepți au ba. Dar este și un soi de drog, produs de mintea câte unui lider popular cândva, învechit în funcția supremă de conducere a partidului, asociației, parlamentului sau, desigur, a țării sale. Individul e, aș îndrăzni să presupun, o subspecie humanoidă pentru care dictatura este sinonimă cu îndrumarea părintească. Lipsa de control din partea celorlalți se subînțelege de la sine, respectivul afirmând că se supune instanțelor de altă natură decât cea lumească, eventual divină. Mai prozaic, el afirmă că dă socoteală doar în fața *Istoriei*, cuvânt pronunțat cu emfaza actorului de umplutură distribuit pe neașteptate într-un rol principal de compoziție. Exemple? Destule. De la Hitler, Mussolini, Ceaușescu și atâția conducători providențiali uitați, la contemporanii mai puțin vizitați de har și charismă, însă deținători de absolute adevăruri, proclamate îndeobște pe stadioane sau prin piețe cu manifestări publice spontane, atent organizate.

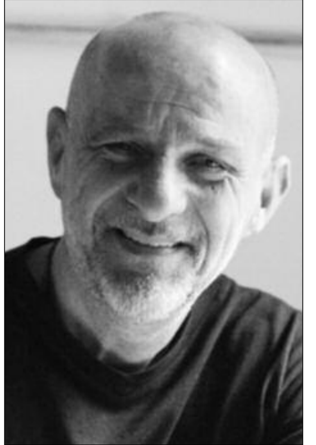
...uitarea este o boală care afectează lent bătrânii, înțelepți au ba. Dar este și un soi de drog, produs de mintea câte unui lider popular cândva, învechit în funcția supremă de conducere a partidului, asociației, parlamentului sau, desigur, a țării sale. Individul e, aș îndrăzni să presupun, o subspecie humanoidă pentru care dictatura este sinonimă cu îndrumarea părintească.

E dictatura o formă inconturnabilă de conducere în anumite țări și împrejurări? Subiectul este vast și neconvenabil în circumstanțele cotidiene. Las și dezbaterea asta pe seama altora, mai instruiți ca mine. Eu nu m-am scuturat încă de uimire: cum se face că oameni cărora pare a nu le lipsi nicio doagă se poziționează ideologic de partea dictaturii putiniste? N-o laudă direct, nici n-o (re)neagă, însă mestecă de zor paiul vinovăției Occidentale (recte americane), acuzând civilizația iudeo-creștină de toate relele posibile, începând cu Adam & Eva și terminând cu paparudele scălâmbăiate pe canalele mass-media prea promotoare de scandal. Oamenii ăștia nu cred în nimic, dar se închină cu evlavie cabotină vreunei zeități recunoscute oficial. Deși văd cum dispar pădurile Terrei, seacă fluvii, se pustiesc câmpii, se îngroapă sub gunoaie parcuri și se sufocă de fum orașe, se topesc ghețarii și permafrostul din Siberia, se încălzesc oceanele, ei proclamă bezmetici că astea sunt minciunile Celor Care Vor Să Reseteze Omenirea! De parcă operațiunea respectivă n-ar fi o crimă, ci una de ecologizare, după filosofia respingătorilor!

Se poate conlucra cu dictatura? Ipocrizia și lăcomia Vestului o ilustrează demult: da, se poate, câtă vreme profitul de pe urma regimului dictatorial e gras. Când nu mai este, vesticii fie se orientează spre alte zone, fie opintesc să răstoarne dictatorul. Dar ce se întâmplă când statul autoritar vrea să-și impună el dominația peste țări vecine sau afine? Războaiele secolului precedent dau răspunsul. Prețul victoriei este inuman, în ultimă instanță, dar inevitabil. Există soluții? În cazul curent, al agresiunii putiniste, era una. Experți puțin citați o spun: Putin trebuia tratat ca egal, nu înjosit. Orice bandit îmbogățit caută onorabilitate. Înghioldit cu strămutarea, ursul devine furios, tipic animal sălbatic. Îmbiat la masa comună, omnivorul rus putea fi domesticit. Occidentalii au ratat momentul imediat după 2001. Sau l-au refuzat. Va reveni ocazia? Nu-i exclus, fiindcă istoria se repetă. Și-n rău, și-n bine.

atitudini

Radu Aldulescu

Două singurătăți

Pasiunea pentru literatură, vocația, eventual, se trage, mai ales, din lecturi și autori pe cale de a deveni modele și idoli. Ceva de felul ăsta sunt, pentru mine, Gabriel Garcia Marquez și Mario Vargas Llosa, pe care i-am descoperit recent într-un dialog-conferință, organizat la Lima în 5 și 7 septembrie 1967, făcând subiectul unei cărți de 150 de pagini, apărută în 2017 la o editură din Spania și tradusă, anul acesta, la Humanitas.

În ultimii patruzeci de ani, i-am citit și recitit pe cei doi, pornind, ca să zic așa, de la firul ierbii: în 1981, am citit, în revista *Luceafărul,* traducerea unei povestiri a unui columbian aflat deja pe culmile gloriei, despre care, însă, eu nu auzisem nimic. Acea povestire de dragoste, *Urma sângelui tău pe zăpadă*, m-a tușat, cred, decisiv, resuscitând, în mine, dorința de a deveni scriitor. Peste un an, această dorință a căpătat o conotație aparte, în virtutea faptului că autorul acelei povestiri, Gabriel Garcia Marquez, a dobândit recunoașterea supremă, prin Nobelul literar. Până-n Revoluție, am recitit de câte șapte-opt ori *Toamna patriarhului* și *Un veac de singurătate*, un titlu ce îmi suna mai bine preluat mot-a-mot din spaniolă, adică *O sută de ani de singurătate.* S-a întâmplat ca, pe la sfârșitul anilor nouăzeci, să mă intersectez cu traducătorul ediției citite de mine, apărută la *Biblioteca pentru toți*, a *Veacului de singurătate.* Mihnea Gheorghiu, în calitate de președinte al UCIN, mi-a înmânat un premiu pentru scenariul filmului *Terminus Paradis.* A fost un bun prilej să-l întreb de ce n-a tradus *O sută de ani...,* ci *Un veac...* Explicația cum că veacul sugerează mai bine veșnicia nu m-a mulțumit, pentru simplul fapt că Marquez sugerează veșnicia consemnând-o și măsurând-o în ani. Bineînțeles că n-am insistat ; Mihnea Gheorghiu îl cunoscuse pe Marquez, îl vizitase în Mexic și îl consultase în privința traducerii. Mi-a povestit că l-a întrebat cum ar fi mai bine să echivaleze niște cuvinte ale unui limbaj codificat pe care și-l autoimpun două personaje, pentru a nu fi înțelese de ceilalți membri ai familiei. Marquez i-a dat mână liberă, să echivaleze cum îl taie capul, fiindcă el, i-a spus, s-a jucat cu acele schimburi de replici, inventând cuvinte. Mihnea Gheorghiu le-a transpus în românește într-o păsărească de la mama ei, ca să zic așa, pe care eu o știam din jocurile copilăriei.

În sfârșit, după Revoluție, abia, când s-a tradus la noi Marquez integral, l-am putut citi și reciti, asimilându-l fără rest. Cu Mario Vargas Llosa s-a întâmplat cam tot așa: până-n Revoluție, am avut acces la capodoperele *Războiul sfârșitului lumii*, *Conversație la Catedrală* și la romanul lui de tinerețe *Casa verde*. După Revoluție, am citit circa douăzeci de volume, romane, eseuri, biografii romanțate, analize critice dedicate unor autori și opere de referință, precum acea *Istorie a unui deicid*, dedicată lui Marquez și *Veacului* său *de singurătate*. Am mers, tot la firul ierbii, până la cel mai recent roman, *Vremuri grele*, scris, se pare, în jurul vârstei de optzeci și cinci de ani, și având carisma unui regal Llosa, mustind de culoarea locală a Americii de Sud, reflectată în frământările socio-politice ale lumii occidentale ale lagărului comunist, din a doua jumătate a secolului XX.

Dialogul și depozițiile unor martori, aduse la zi, pun în evidență diferențele dintre cei doi, de temperament, de formulă stilistică și concepție asupra artei narative, diferențe care, la vremea aceea, i-au apropiat, iar mai târziu, aveau să producă o ruptură ireversibilă. În ce mă privește, m-am identificat cu operele, și chiar cu biografiile lor, până-ntr-atât încât mă tem că, în răstimpuri, încercând să vorbesc despre ei, ajungeam să vorbesc despre mine.

Dialogul se deschide printr-o întrebare a lui Llosa, veche de când lumea, și, totodată, inedită, prin felul în care e formulată: toată lumea știe la ce este bun un inginer sau un medic, dar, când vine vorba despre un scriitor, ne este foarte greu să ne pronunțăm. Llosa îl întreabă, așadar, pe Marquez: La ce crede el că este bun, ca scriitor. Răspunsul lui Marquez este pieziș și, totodată, extrem de elocvent: el a știut că va fi scriitor în momentul când a înțeles că nu este bun de nimic altceva. Tatăl lui și-a dorit să-l știe farmacist, iar el și-a dorit să se facă avocat. A abandonat facultatea de drept în momentul când a înțeles că nu va ajunge niciodată un avocat bun și a început să se concentreze asupra scrisului... Cu riscul de a nu fi crezut, sau de a lăsa impresia că mă laud, am trăit o experiență asemănătoare, cu asupra de măsură, chiar, dat fiind că s-a petrecut în România, unde totul se scrie și se citește altfel, decât în alte părți, iar literatura și meseria de scriitor n-ar avea cum să facă excepție.

Am reținut o nedumerire a lui Llosa legată de numele personajelor dintr-*Un veac de singurătate:* bărbații se numesc toți Jose Arcadio sau Aureliano, iar femeile se numesc, aproape toate, Ursula. De ce? explicația lui Marquez este tot piezișă. El întreabă dacă există cineva, în auditoriul de circa patru sute de persoane, pe care să-l cheme altfel decât pe tatăl său. Llosa pretinde, însă, explicații suplimentare, amintindu-i interlocutorului său că i-a prezentat, la un moment dat, un frate al lui, pe care îl chema tot Gabriel. Iată explicația: mama lui Marquez l-a botezat pe ultimul născut, al doisprezecelea, tot Gabriel, fiindcă, în momentul când a venit pe lume, primul născut din cei doisprezece frați, Gabriel, viitorul scriitor, era plecat în lume, ca și dispărut, iar mama a vrut să mai aibă un Gabriel care să-i țină locul dispărutului.

Centrul de greutate al dialogului, la care face trimitere și titlul cărții, *Două singurătăți. Despre roman în America Latină,* este boom-ul romanului sud-american. Marquez înclină să creadă că este un boom al cititorilor de roman sud-american, de fapt. Llosa își întreabă, însă, interlocutorul, dacă nu cumva crede că scriitorii sud-americani au fost mai riguroși cu vocația lor și asta s-a văzut în operele lor. Marquez acceptă că ei și-au urmat, într-adevăr, vocația, cu hotărâre, dar, când cărțile au fost bune, fără doar și poate că a avut loc și un boom al cititorilor.

Se discută, așadar, despre o literatură valoroasă, care a creat o piață de carte înfloritoare. Suntem la 22 de ani de cel de-al Doilea Război Mondial și, privind retrospectiv, se pare că avem de-a face nu numai cu un boom al romanului sud-american, ci și cu un boom al romanului, în general, în întreaga lume. Se afirmaseră, sau erau deja în curs de a se afirmare, nume de referință ale romanului modern, precum Faulkner, căruia cei doi îi aduc elogii și i se consideră îndatorați, în sensul că opera lor n-ar fi arătat cum arată, fără Faulkner, Hemingway, apoi, Gunther Grass, Marguerite Yourcenar, Marguerite Duras, Julien Green, Albert Camus, Sartre, despre care Llosa ține să spună că l-a format, în timp ce Marquez mărturisește că nu l-a citit. Am putea spune că și în România se petrecea, la vremea aceea, un boom al romanului, grație simulării de dezgheț ideologic de după venirea lui Ceaușescu la putere, ceea ce a făcut posibilă desprinderea de pegra realismului socialist. S-au afirmat atunci, sau au fost reevaluați, scriitori ai așa-zisei generații șaizeci, precum Marin Preda, Eugen Barbu, Petru Dumitriu, Petru Popescu, D. R. Popescu, Constantin Țoiu, care au avut parte de promovare din

(continuare în p. 14)

Arthur Suciu

Povești de la marginea lumii

Roger Waters și activismul de brand

Roger Waters a luat poziție împotriva războiului din Ucraina. Pink Floyd a fost mereu o trupă implicată politic, dar făcea asta prin muzică. Acum nu mai e muzică, e doar flecăreala lui Waters, un tip destul de ciudat, de încrâncenat pentru cineva care a avut totul în viață. Ar fi putut critica mai bine faptul că, de la Nike la Djoković, toată lumea se remarcă politic, în loc să-și vadă fiecare de biznisurile lui.

Să fii anticomunist și apoi să devii pro-rus, să fii anti-Trump și apoi să devii anti-Biden, plecând de la simple supoziții umaniste, înseamnă de fapt să fii destul de naiv, dar în orice caz nu prea subtil. E ușor să spui: ”Eu sunt umanist și, în consecință, sunt împotriva tuturor, spun ce vreau când îmi convine mie”. Acest tip de poziție, altfel gălăgios, nu are nici o semnificație specială. Ceea ce mă interesează nu e să văd reproducerea pe scară largă a unui anumit tip de discurs - anti-rus sau, dimpotrivă, anti-ucrainean -, ci să înțeleg condițiile de producere ale acestui tip de discurs, condiții care favorizează implicarea politică a brandurilor. Când toți își exprimă pozițiile politice, a mai formula încă o opinie politică e ceva banal.

Căci ceea ce spune Roger Waters nu e nicidecum ceva original, cum ar fi o melodie a Pink Floyd, ci e o luare de poziție comună, deși curajoasă, în condițiile în care aparține unei minorități. Însă a fluiera în biserică nu e întotdeauna dovada unei voințe de a rosti adevărul. Poate să fie, de exemplu, urmarea unei dorințe de a ieși în evidență. Dacă aș fi prea suspicios, aș spune că Waters, recăsătorindu-se recent, vrea să facă valuri pentru a-și convinge noua soție că, la cei aproape 80 de ani ai săi, e un bărbat luptător. Însă nu merg atât de departe și, în fond, acest gen de genealogie nu mă interesează. Ceea ce mă interesează e banalitatea poziției lui Waters, care nu a sesizat că nu face altceva decât să se pună în rând cu toate brandurile pentru a lua o poziție politică.

Unul dintre chitariștii actuali ai lui Roger Waters, Jonathan Willson, a spus că, față de Rolling Stones sau Beatles, ale căror concerte sunt un fel de călătorie în trecut, ceea ce face Waters este activism. Deci activismul lui Roger Waters este unul programatic. Acest lucru este cât se poate de adevărat, cu toate că muzica din noul concert ”This is not a drill” (=Acesta nu este un studiu, un exercițiu înainte de a face o treabă serioasă) e de pe ”The Dark Side of The Moon”, un album din 1973 (unul dintre cele mai celebre albume) și de pe ”The Wall”, foarte cunoscut în Estul Europei. Există probabil o singură piesă nouă în tot concertul, restul sunt din secolul trecut, din era războiului rece, de care și aparține genul de muzică al Pink Floyd. Faptul că Roger Waters revine cu aceeași muzică este foarte interesant și ar merita o analiză. Însă, după părerea mea, Waters nu a mers cu analiza atât de departe.

Deci, chiar titlul concertului invită la implicare, vrea să fie perceput ca ceva serios. Chiar de la început, printr-un mesaj pe ecran citit din *off* de Roger Waters, spectatorii care nu înghit politica lui Waters sunt invitați să se care la bar (”*... you might do well to fuck off to the bar*”). Atât titlul concertului, cât și mesajul de la începutul său pot fi interpretate ironic, pot fi luate ca o glumă, însă sensul lor nu revelă o glumă, ba chiar în mod specific se spune că nu e vorba despre o glumă, ci despre un mesaj serios. Într-adevăr, activismul este ceva serios, indiferent care este orientarea sa ideologică.

Pentru a-și promova concertul, Waters a dat un interviu la CNN, postul care oferă o susținere necondiționată luptei totale împotriva Rusiei. În timpul concertului, apar tot felul de mesaje, majoritatea destul de copilărești, cum ar fi ”*Narrative rules*”. E clar că CNN promovează o ”narativă” total opusă convingerilor lui Waters, ba chiar e direct implicată în formarea strategică de ”narative” la nivel global (recent a fost chiar implicată într-un mic scandal privind noua ”narativă” a luptei ecologiste). Dacă CNN e o media care manipulează oamenii la scară globală, ce caută acolo un activist al libertății? Răspunsul e ușor de dat: pentru că acolo, la CNN, are fani. Interviul i-a fost luat de un fan, dar, bineînțeles, s-a dus la CNN și de dragul provocării și al publicității pentru că, să nu uităm, activismul de brand promovează idei politice, însă scopul său final e tot unul comercial. În orice caz, dacă CNN este un post atât de manipulator, Roger Waters nu avea ce căuta acolo.

Noroc că nici el nu ia lucrurile chiar așa în serios, ci mai mult într-un mod simbolic. Asta îl și salvează, după părerea mea. Partea bună la acest concert e că formulează apăsat următoarea idee: ”Nu mai e de glumit!”. Roger Waters insistă pe această idee, de unde și aerul său un pic încordat (deși Waters a fost mereu mai arțăgos).

Dumitru Augustin Doman

Flash fiction

Calul alb și calul negru

Duminică, în zori de vară, Ilie Albu și vecinul lui, Vasile Negru, se întâlnesc în șosea și pornesc spre târgul săptămânal să-și cumpere câte un cal. Merg pe drumul scurt printre câmpurile de porumb și floarea-soarelui, vorbind despre vreme și despre scumpirea pâinii, nimic despre cai.

Cei doi au ajuns în târg odată cu răsăritul soarelui. Semn bun!, și-a zis în sine-și Ilie Albu. Semn rău!, și-a zis în sine-și Vasile Negru.

Chiar la intrarea în târg, au găsit un negustor neguros care vindea doi cai: unul alb și unul negru. Cel alb era frumos de parcă era al lui Făt-Frumos. Cel negru era urât de parcă ar fi fost al Zmeului sau al lui Manea slutul și urâtul. Ce cal frumos!, și-a zis Ilie Albu privind calul alb. Ce cal urât!, și-a zis Vasile Negru privind calul negru.

S-au uitat la cai, l-au mângâiat pe cel alb și au zis că merg să mai vadă și alți cai albi și negri. Au înconjurat tot târgul, dar alți cai nu mai erau. S-au întors la negustorul neguros cu un cal alb și unul negru. Într-un moment în care Ilie Albu s-a oprit să vadă cât costă ovăzul, grâul și tărâțele, Vasile Negru s-a și târguit scurt cu negustorul negricios și a cumpărat calul alb. Ilie Albu a cumpărat ce-a mai rămas, calul negru.

Cei doi vecini s-au întors în sat călare și cu câte o sticlă de rachiu în mână. Vasile Negru, călare pe calul alb, bea de bucurie, Ilie Albu, călare pe calul negru, bea de mare necaz.

Duminică seara, Ilie Albu s-a strecurat în grajdul lui Vasile Negru, a tăiat coada calului alb și a atârnat-o la vedere pe ulucile gardului dintre ei.

Vasile Negru n-a zis nimic, dar în seara următoare a intrat în grajdul lui Ilie Albu și a tăiat coada și picioarele dinainte ale calului negru.

Ilie Albu a oftat puțin, dar nimic n-a zis. Noaptea a mers în grajdul calului alb și i-a tăiat toate picioarele.

Ca să scurtăm povestea și chinul bietelor animale, unul alb și unul negru, vom încheia spunând că sâmbătă înainte de prânz, cei doi cai erau tăiați, tranșați în bucăți mărunte ca de gulaș și învârtiți cu câte o lingură lungă de un metru în două ceaune negre, uriașe, unul în curte la Ilie Albu și altul la Vasile Negru. Carnea sfârâia în ceaune, câinii și motanii amușinau pe margini pofticioși, iar cei doi gospodari puneau peste carne sare, piper, cimbru, tarhon, mărar și pătrunjel și amestecau, cu necaz în suflet și foame-n gât.

Spre prânz, Vasile Negru a venit cu două țoiuri de rachiu la gardul lui Ilie Albu și l-a strigat. I-a dat un țoi și i-a zis: „Vecine, eu zic să ne împăcăm. Să stricăm noi o prietenie de-o viață pentru doi cai? Eu am fost de vină că m-am lăcomit la calul alb. Dar, să știi că era mai frumos ăla negru. Hai noroc și să-i mâncăm sănătoși!”

Vasile Ernu

În jurul Mării Negre pe unde nu voi mai merge niciodată

Peninsula Crimeea este fascinantă şi este în total dezacord cu ceea ce sîntem noi obişnuiţi să vedem la Marea Neagră. Clima, flora, relieful, peisajele sînt complet diferite. În doar cîţiva kilometri cobori 1.500 de metri. Cînd stai cocoţat pe Ai Petri şi priveşti marea e halucinant: ai cerul şi marea care se unesc prin munte cu tine prins între ele.

Vara aceasta doream să facem cu prietenul meu Florin Chirculescu – cunoscutul scriitor şi chirurg - un înconjor Mării Negre. Dar mă îndoiesc că visul nostru va mai putea fi realitate curând. Notaţii de pe ultimul traseu din jurul Mării Negre.

Priveam în dreapta marea cum străluceşte, iar în stînga cîmpiile dintre Nikolaev şi Herson. Erau faimoasele cîmpii de ceapă şi harbuji – cîmpii fără margini. Iar marea strălucea auriu în soarele arzător de la şes. Era tot Marea Neagră, dar într-un fel arată ea la Odessa, într-un fel la Herson şi cu totul altfel la Ialta, Foros, Gurzuf sau Feodosia. Marea Neagră e foarte diferită, dar nicăieri nu este mai frumoasă ca în Crimeea.

Pentru mulţi, litoralul Mării Negre din actuala mea ţară, România, este mai degrabă Bărăganul care dă în mare. Pentru mine aşa a fost mulţi ani Bugeacul, identic cu Bărăganul, un soi de stepă care dă în mare. Recunosc că e unul dintre peisajele mele preferate. Nu dau Bărăganul pe nici un munte.

Însă asta e doar o faţetă a Mării Negre. De-a lungul timpului am avut ocazia să văd aproape toate tipurile ei de litoral.

Mai întîi am fost pe litoralul „moldovenesc". Zona Bugaz Zatoka era faimoasă în perioada interbelică. În perioada sovietică a fost dată în gestiune indirect „moldovenilor".

Partea asta o cunosc bine de mic – am bătut-o la picior sau cu motocicleta împreună cu ai mei.

Marea Neagră a fost mult timp legată de Bugeac. Cum se vede Marea Neagră din Bugeac? Giurgiuleşti, peste drum de Galaţi, este punctul cel mai de sud al Republicii Moldova. Aici Prutul se varsă în Dunăre. Şi tot aici se învecinează trei ţări: Moldova, România şi Ucraina. Cîndva era sudul Basarabiei. România era străinătatea, iar între celelalte spaţii ale URSS nu făceam distincţie – era o întindere unitară.

Aici treci spre Reni, cel mai important port la Dunăre al sovieticilor. Acum pare adormit. Drumul Reni - Cahul se întinde de-a lungul Prutului. La doi paşi e Rezervaţia Prutul de Jos.

Stînga Bugeacul, dreapta Bărăganul, Prutul, Dunărea, Marea Neagră. Începe o aventură incredibilă. Partea românească o cunoaşteţi cît de cît. Dincolo e ceva şi mai spectaculos.

De la Reni treci pe lîngă lacul Cahul (ei numesc liman toate lacurile astea imense) – mergeam în tabără aici –, spre Orlovka şi Satu Nou. În locul ăsta se oprea tata să-şi vadă nişte prieteni. E un lac imens. Bartiţa? Nu mai ştiu. Dar aici erau sate mari şi se făceau cele mai bune roşii din zonă. În sus e Bolgrad – capitala bulgarilor din Bugeac. În stînga Găgăuzia, unde locuiesc un soi de moldoveni care vorbesc turceşte. Şi ruseşte. Cîntă şi joacă hora la fel ca moldovenii. Dar deja ne îndepărtăm de mal.

Revenim la mal. După ce treci de lac, dai de Ismail – un oraş important de pe malul Dunării. Un oraş cu o istorie complicată şi foarte amestecat şi pestriţ, ca tot Bugeacul. Neapărat faci o plimbare pe faleză, vizitezi centrul şi bei un kvas. Ismail e cu cîţiva kilometri înainte de Chilia. Poţi face lejer la picior această distanţă. Chilia e de neratat – o frumoasă aşezare de pe Dunăre. Ismail este peste Dunăre, cam în dreptul oraşului Tulcea.

Dacă o iei în jos, dai în faimosul sat Vîlcov, numit şi Mica Veneţie. Un loc în inima Deltei Dunării unde nu sînt străzi, ci canale. Prin sat circuli cu barca. La birt mergi cu barca. E un sat de staroveri – lipoveni, ruşi de rit vechi – spectaculos şi unic. Aici veneam ca să ne minunăm şi să ne plimbăm cu barca. Totul a rămas ca în secolul al XIX-lea. În cîţiva ani probabil că va dispărea, dacă nu a dispărut deja.

Verile mi le petreceam la nişte verişori pe limanul Kunduk, puţin mai sus de Vîlcov. Aşa am învăţat bine zona. Limanul Kunduk, sau Sasik, îl poţi trece pe o limbă subţire de pămînt care desparte lacul de mare sau îl poţi ocoli pe la Tatarbunar, un oraş legendar, cu trecut revoluţionar. Încă nu au dat jos monumentul din centru, dar îl vor da.

Urmează limanul Alibei, lung, cu o fîşie de plajă ce-i departe de mare, cu localităţile Şagani, Martaza, Tuzla, Băile Burnas. Aici orizontul se rupe. După, vin celebrele Budachi-Cordon şi Bugaz Zatoka. De ce sînt celebre? Pentru că sînt zonele de plajă tradiţionale ale moldovenilor încă din perioada interbelică. Aceste plaje deveniseră locul preferat al protipendadei interbelice şi chiar al Casei regale, care venea adesea aici. Iar sovieticii le-au dezvoltat şi le-au transformat în kurort, loc de odihnă şi agrement. În epoca sovietică mai toate instituţiile importante din RSS Moldova aveau aici spaţii de cazare pentru angajaţii lor. 99% dintre cei care veneau vara aici erau moldoveni de toate profesiile, care primeau „foi de odihnă": de la colhoznici la muncitori, de la medici la profesori. Acum e un bazar, care continuă să poarte amprenta sovietică. Încă mai cîntă Laskovîi Mai sau Sofia Rotaru.

Mai sus Nistrul dă în liman şi în Marea Neagră. Aici stă cocoţată Cetatea Albă, căreia ai mei i-au spus mereu pe numele ei vechi, Akkerman. Cu vechea lui cetate medievală foarte bine conservată, oraşul trebuie neapărat vizitat.

După ce ai trecut de Zatoka, intri în zona Odessei, aflată la un pas. Şi e deja altă poveste, căci pentru noi este doar un loc turistic. De reţinut: Zatoka e „pămînt moldovenesc", nu te atingi de el, în timp ce Odessa e altă lume, strict pentru turism, nu încercaţi aventuri acolo. Dar, după Bucureşti, e cel mai important oraş din regiune. Şi cel mai important oraş de pe malul Mării Negre. Odessa este capitala Mării Negre.

Toate aceste locuri se întind de-a lungul a 200 de kilometri, practic distanţa Galaţi - Odessa. Poate un pic mai mult. Dar dacă s-ar face un punct de trecere la Sulina (tot se discută, nu mai ştiu dacă au reuşit) sau vama anunţată de la Isaccea - Orlovka, am avea acces direct la cealaltă jumătate a Deltei Dunării, de o frumuseţe rară, şi acces imediat la peste 100 de kilometri de plajă. Adică de la Bucureşti în patru ore ai fi în zona respectivă, încă necucerită de nimeni. E populată doar în partea dinspre Odessa şi în zona moldovenească, Zatoka, plină, ce i drept. Dar pînă acolo ai un imens spaţiu pustiu şi semipustiu. În ultimii ani însă construcţiile au luat avînt.

Toate aceste oraşe din Bugeac – mai ales cele de pe Dunăre – sînt vechi, complicate şi amestecate. Au straturi de populaţii diferite din punct de vedere etnic. Nu se consideră nici moldoveneşti, nici româneşti, nici ucrainene, nici bulgăreşti, nici măcar ruseşti, chiar dacă limba predominantă e rusa. Satele au însă specificul lor: sînt sate moldoveneşti/ româneşti, ucrainene, ruseşti, bulgăreşti, găgăuze şi aşa mai departe.

Şi acum să vă vorbesc despre un loc deosebit: limanul Alibei, care dă în Marea Neagră, numit şi Parcul Naţional Tuzla. Noi îi spuneam Amazonia. Aici chiar e Amazonia, e un loc spectaculos. Mergi pe o porţiune îngustă de pămînt, iar de o parte şi de alta vezi o imensitate de apă. Vara mergeam cu motocicleta, era de vis. Eu în ataş...

În interbelic, zona era parte a României Mari şi a intrat în circuitul de agrement al burgheziei româneşti. După război a ajuns în administraţia Ucrainei şi a rămas aşa. Acum face parte din Regiunea Odessa.

Pe urmă am descoperit zona Odessa. Aici litoralul este eclipsat de un oraş aparte, cu o cultură aparte. Aici natura devine „culturală". Odessa are puterea de a eclipsa întreaga zonă. Sau, cel puţin, avea. După aceea am văzut toată partea de sus ucraineană – Kobleve, Nikolaev, Herson. Dacă treceţi pe la Herson, cumpăraţi pepeni, dar mai ales ceapă. E cea mai bună ceapă roşie din lume.

Aici se schimbă spaţialitatea; cîmpia ucraineană are deja deschidere mare şi dă senzaţia de spaţiu nesfîrşit. La noi spaţiul este înghesuit. Cîmpia, stepa ucraineană seamănă cu ce avem noi. Şi vegetaţia seamănă. Se schimbă doar proporţiile. Măsura lucrurilor.

Am descoperit mai tîrziu litoralul spre Bulgaria – am vizitat cam toate zonele, de la hotarul românesc pînă la cel turcesc. Partea dinspre Turcia e deja foarte diferită de litoralul românesc: apar stîncile, pădurile de conifere, se schimbă puţin şi clima. Şi vegetaţia: la tot pasul vezi smochini imenşi.

Din Turcia am văzut doar partea nord-vestică: Istanbulul şi puţin mai departe. La Trabzon nu am ajuns. Şi am văzut partea mai puţin cunoscută: Marea Neagră caucaziană. Am fost de la Anapa şi Ghelendjik pînă la Soci şi Adler. Partea rusească a Caucazului, cu alte cuvinte. Fireşte, am fost şi în partea georgiană a Mării Negre, la Batumi. Georgia e slăbiciunea mea. Marea Neagră în Caucaz este diferită: altă climă, altă vegetaţie, altă emoţie. Soarele răsare şi apune altfel. Mai e şi muntele care schimbă datele problemei. Perla Mării Negre rămîne însă indiscutabil Crimeea. Poate sînt subiectiv, dar Crimeea este cu o clasă peste toate celelalte. Mă refer strict la natură.

Peninsula Crimeea este fascinantă şi este în total dezacord cu ceea ce sîntem noi obişnuiţi să vedem la Marea Neagră. Clima, flora, relieful, peisajele sînt complet diferite. În doar cîţiva kilometri cobori 1.500 de metri. Cînd stai cocoţat pe Ai Petri şi priveşti marea e halucinant: ai cerul şi marea care se unesc prin munte cu tine prins între ele.

Crimeea e şi foarte diversă: într-un fel arată coasta de vest de la Evpatoria pînă la Sevastopol. Altfel arată partea de sud, de la Foros, Alupka, Ialta pînă la Gurzuf şi Aluşta. Şi cu totul altfel arată coasta de est, de la Sudak, Koktebel, Feodosia pînă la Kerci, spre Marea Azov. Aş mai aminti că aici era patria istorică a tătarilor din Crimeea, aici a fost Hanatul Crimeii, o aşchie a Hoardei de Aur, şi că, la ordinul lui Stalin, tătarii au fost deportaţi în masă.

Crimeea este locul în care am devenit adolescent.

Una dintre marile probleme ale regiunii Mării Negre: prea multe hotare, prea puţine drumuri. Dar cel mai mare zid dintre noi este necunoaşterea: vecinii nu se cunosc între ei. Ialta şi Batumi sînt la cîteva ore de mers cu vaporul de Constanţa. Şi aici vecinii sînt mereu intermediaţi de alţii. Ca să zbori de la Bucureşti la Odessa, trebuie să faci escală la Viena. Iar Crimeea, din păcate, a ajuns o bază militară rusească. Aşa şi trăim. Iar acum războiul face acest drum imposibil.

Dan Ciachir

Pagini de jurnal

2004

14 martie
Ieri-dimineață, în „Adevărul", am citit că a murit Mihai Ursachi. Dumnezeu să-l ierte! Era un poet mare și un om de calitate. Abia împlinise 63 de ani. L-am întâlnit ultima oară la Putna, în aprilie '92, de Paști, când a venit Regele.

E tot vreme închisă, dar sunt semne că va ieși soarele. Am adormit la 2.30 dimineața și m-am trezit la 8 cumplit de ostenit. Noaptea trecută am văzut *Ciulinii Bărăganului*, film turnat în 1958 de Louis Daquin, cu protagoniști uitați, de care n-am auzit, cu Maria Tănase într-un rol episodic și cu Florin Piersic, țăran de operetă... Actorii sunt de teatru, neobișnuiți cu cinematograful – destul de țepeni, declamă –, scenariul e tezist, rupt de cartea lui Panait Istrati, însă neorealismul are efecte puternice. Bun în rolul său de vechil Marcel Angelescu și foarte plastice decorurile și scenografia.

24 martie
Se schimbă vremea: cerul e înnorat și se așteaptă ploi după zilele cu temperaturi de peste 20 de grade.

Ieri mi-a telefonat Anton Hrib, invitându-mă la serbările de la Putna din 2 iulie. Vor mai veni – dintre intelectuali – Sorin Dumitrescu, Adrian Cioroianu și Bălăceanu-Stolnici, urmând să plecăm toți cu o mașină trimisă de arhiepiscopie.

Poimâine voi merge la TVR, împreună cu Dan C. Mihăilescu, pentru a înregistra o emisiune de o oră, *Poveste fără sfârșit*, care se va difuza în Săptămâna Patimilor.

26 martie
Aseară, la *Porta a porta*, o discuție despre terorism, *Frica Occidentului de lumea arabă*. Occidentul a trăit, după 1945, cu frica de Uniunea Sovietică și de comunism, iar acum, după sfârșitul Războiului Rece, trăiește cu teama – mai acută – de lumea arabă. Și aceasta din cauza utopiilor și a vanităților sale. Când era pe cale să creadă că „prefacerea pietrelor în pâini", prin intermediul tehnologiei, l-a făcut stăpânul lumii, Occidentul își descoperă o vulnerabilitate care îl face din nou să trăiască în frică. Toate i se trag din tembelismul transformismului. A crezut că poate transforma Rusia într-o țară „democratică", acum ar fi vrut să „democratizeze" lumea arabă.

27 martie
Aseară am înregistrat la TVR, împreună cu Dan C. Mihăilescu, emisiunea care se va difuza pe 6 aprilie. Realizatoarea ei, Irina Păcurariu, o moldoveancă foarte atrăgătoare, mi-a spus că a auzit foarte multe lucruri despre mine la Iași...

Nu mai intrasem în TVR din primăvara anului 2000, când, tot în Postul Paștelui, am înregistrat ultima emisiune *Credo*, cu Mihai Șora. S-a schimbat mult, în bine, interiorul Televiziunii, căreia pentru prima oară i-am călcat pragul în 1971, tot primăvara. M-a uimit clădirea de 20 de etaje *Alpha Bank,* ridicate în colțul străzii Pangrati. Iar pe locul autoserviriii și al barului din stația de autobuz, construită în 1969 sau '70, care aveau și o jardinieră – acum demolată –, se va construi, probabil, un imobil nou. S-au construit, de altfel, vreo două blocuri înalte și în prelungirea fostei Case Assan în care locuia – lângă George Ivașcu – Silvia Popovici. Am văzut cât de mult și-au schimbat înfățișarea străzile din dreapta Șoselei Aviatorilor și în urmă cu o lună, când m-am dus la Institutul Cultural Român.

30 martie
Vremea continuă să fie închisă și rece, mai ales dimineața. M-am culcat la 4 și m-am trezit la 10. Noaptea trecută m-am uitat la reluarea unei emisiuni *România mea,* realizată de Emil Hurezeanu. O avea invitată pe Angela Gheorghiu, o soprană comparată cu Maria Callas. Cred că are vreo 45 de ani, deși își ascunde bine vârsta. S-a născut la Adjud, a făcut liceul de muzică și Conservatorul în București, apoi a rămas în străinătate. Vorbea românește cu accent italian (e măritată cu un tenor italian) și își găsea mai greu cuvintele. Se simțea în ea moldoveanca. Voluntară, agresivă la modul original și plăcut, întrebată de Hurezeanu dacă îi cunoaște pe politicienii români, a răspuns: „Mă cunosc ei pe mine". A pomenit de „un domn Geoană" (ministrul de externe). Emisiunea a fost excepțională. Parcă era un program de la Rai Uno sau TV5! Pentru că oamenii sunt măsura emisiunilor.

Apropo de emisiuni, ieri, în înregistrarea de la PAX l-am avut partener de discuție pe Stelică Tănase. A fost o înregistrare bună, cu tema *Globalizare și terorism*, foarte pertinente fiind și întrebările lui Adrian Cioroianu.

9 aprilie
Ieri pe la ora 19, înainte să plec la Realitatea TV, a sunat BBC-ul; voiau un scurt comentariu. Nu m-am putut duce până la studio, așa încât l-am făcut prin telefon. Peste două ceasuri mă va suna Cristina Stănciulescu de la Radio Total pentru o înregistrare de cinci minute care se va difuza în prima zi de Paști. Va fi a șaptea în decurs de cinci zile. Cu aceasta se va încheia un răstimp destul de agitat. Aseară, emisiunea în direct, de 45 de minute, la care am fost singur cu Răzvan Dumitrescu, a ieșit bine. Am văzut-o în reluare la 3 dimineața. I-a plăcut și Aurorei.

La 8 m-a sunat Pavel Chihaia, sosit în România, care m-a invitat la Muzeul Literaturii miercuri, la ora 13, cu prilejul lansării unei noi ediții din *Blocada*. Voi merge cu plăcere.

14 aprilie
Noaptea trecută a plouat abundent și a fulgerat puternic; mai picura și de dimineață. M-am culcat tot la 6, după ce m-am uitat la un thriller italian turnat în anii '70, plin de mașini din vremea adolescenței și tinereții mele. M-am trezit la 10.30, iar două ceasuri mai târziu am pornit, îmbrăcat în talie, spre Muzeul Literaturii. Termometrul de la Cercul Militar arăta 9 grade...

La prezentarea cărții lui Pavel Chihaia au venit vreo 60 de persoane, majoritatea oameni în vârstă, din care nu cunoșteam decât vreo cinci-șase. Au vorbit Barbu Cioculescu, Alexandru George (cel mai bine) și autorul. Totul a durat o oră, astfel încât am putut să plec discret la 14.15, oprindu-mă apoi în Piața Amzei pentru cumpărături.

15 aprilie
Ieri a fost executat unul din cei patru ostatici italieni luați în Irak. M-am uitat la emisiunea *Porta a porta* consacrată acestui fapt și am văzut îngrijorarea ministrului de externe, Frattini, și a altor oameni politici. Italia are în Irak un contingent de 3.000 de soldați. La un an de la începutul războiului, Irakul pare să devină o mlaștină pentru SUA, care au pierdut acolo 670 de oameni.

17 aprilie
La ora 9 m-a trezit telefonul lui Pavel Chihaia, care mă invita la 10 în locuința vărului său din Batiștei 1-3 să-mi ofere cartea sa recent apărută, *Înfăptuiri pontice*. Au mai venit Mircea Horia Simionescu, Geo Șerban și arhitectul Cristian Moisescu (împreună cu soția). A fost o discuție interesantă, la o cafea, care a durat un ceas și jumătate, după care m-am întors acasă. Trecând prin pasajul Universității, am luat ziarele și un număr din „Dilema veche" în care Dan C. Mihăilescu mă prevenise aseară, prin telefon, că sunt lăudat pentru dubla emisiune de la PRO TV de luna trecută. Este vorba de o cronică TV susținută de Dan Goanță, publicist care a lucrat la BBC și cu care mă știu de vreo 12 ani. Iată ce scrie, între altele: „...Recentul dialog dintre Dan Ciachir și Vasile Andru a produs mai multe scântei decât mașina Van der Graaff. Dan Ciachir e utilizat în calitate de expert «civil» în probleme teologice, dar nimeni nu-i observă competența literară, abilitatea de a nuanța și, mai ales, uriașul nerv polemic. Aștept un program mediat de domnia sa, sunt convins că deține secretul dialogului – nici convențional, nici inutil!".

Ieri, după ce m-am băgat în pat, dornic de liniște și lectură, m-a sunat BBC-ul pentru un scurt interviu, apoi am intrat „în direct", tot pentru câteva minute, în emisiunea Rodicăi Culcer de la Radio Total. Astăzi i-am furnizat profesorului Mircea Martin o consultație teologică legată de proiectul Catedralei Patriarhale...

28 octombrie
Aseară, la ora 23.35, s-a produs un cutremur de 6,2 grade pe scara Richter. A durat un minut. L-am resimțit puternic, înfricoșat, oprit în vestibul, conștient că nu trebuie să ies, neștiind ce să fac, privind lustra care se balansa și televizorul care trepida continuând să funcționeze. În momentul când, în sfârșit, cutremurul a încetat, îmi era teamă să nu reînceapă mult mai violent, mai ales că fusese precedat de un zgomot infernal pe care l-am luat drept vijelie... După un minut mi-am îmbrăcat sacoul și am coborât cu liftul. Pe stradă treceau mașini în viteză, iar în colțul străzii Brezoianu se strânseseră câteva persoane. Am mai văzut un domn vârstnic în halat și papuci alături de câteva femei în fața intrării principale în Cișmigiu. Ieșiseră din blocul lipit de clădirea fostului Minister de Justiție, a cărui intrare rămăsese deschisă. La Piața Kogălniceanu, alte grupuri de oameni... Nu se vedeau însă urme de tencuială și zidărie căzute nici în dreptul imobilelor vechi dinspre Operă. La Podul Hasdeu, tot pe bulevard, alte persoane ieșite în stradă. Mașinile continuau să treacă în viteză.

Ajuns la Podul Elefterie, eram liniștit: m-am oprit să privesc cursul apei și buildingul de culoare întunecată ridicat pe locul fostei piețe a Operei, unde făcusem uneori târguieli. Am apucat pe trotuarul stâng al străzii pe care a locuit Vulcănescu, apoi m-am întors pe chei pe trotuarul stației de metrou Eroilor, unde în urmă cu patru-cinci ani se înghesuiau, de ambele părți ale străzii, chioșcuri, prăvălii non-stop și câteva jardiniere... Reîntors în Piața Operei, am vorbit de la un telefon public cu Aurora, aflând că după cutremur, aproape o jumătate de ceas, liniile de telefonie fixă și cele de mobil fuseseră blocate. Ea era liniștită și se pregătea de culcare.

M-am întors acasă cu zece minute înainte de ora 1 și vreme de patru ceasuri m-am uitat la televizor. Un comentator făcea legătura între cutremur și eclipsa totală de Lună care urma să se producă la 5.20. Avea dreptate să spună că, începând din Antichitate, eclipsele au fost considerate mari surse de nenorocire. Mi-am amintit de apatia care mă cuprinsese de la începutul săptămânii și de starea cumplită, istovitoare, din ziua cutremurului, care, potrivit specialiștilor, a fost cel mai puternic – produs și resimțit în România – din ultimii 15 ani, comparabil numai cu cel din 30 august 1986, de la miezul nopții, cotat cu 7 grade pe scara Richter. Aceiași specialiști au stabilit numeroase analogii între cutremurul de aseară și cel din 4 martie 1977. Dimineața, directorul Centrului Seismologic din Vrancea declara unui ziarist că seismul de aseară poate fi socotit „marele cutremur *așteptat*". Să-i fie gura aurită!

4 noiembrie
În seara aceasta am vorbit și cu ÎPS Bartolomeu. Ajunsese deja la Turda – ceea ce înseamnă că Sinodul s-a sfârșit de ieri –, unde se construiește o mânăstire chiar pe locul pe care a fost asasinat Mihai Viteazul. Am rămas înțeleși că dacă de la Caransebeș mă voi întoarce prin Ardeal, să trec pe la Nicula, unde îl voi găsi la sfârșitul săptămânii viitoare. Tot de la el am aflat că Stăpânirea e gata să accepte o lege a cultelor favorabilă Bisericii, cu condiția ca aceasta să renunțe, în text, la calificativul *națională*.

Nu mai intrasem în TVR din primăvara anului 2000, când, tot în Postul Paștelui, am înregistrat ultima emisiune *Credo*, cu Mihai Șora. S-a schimbat mult, în bine, interiorul Televiziunii, căreia pentru prima oară i-am călcat pragul în 1971, tot primăvara.

Constantin Zaharia

Astăzi avem câteva promoții interesante

un set complet de vise frumoase

pentru cei ce nu pătrund niciodată

pe acest tărâm...

Inconsecvențele stilografului

Grosso modo

De undeva, nici nu se știe de unde,
pornește un drum.
Nu-i vezi începutul, dar parcă odată, de mult,
te aflai pe el.
Acum nu mai știi prea bine
și nici nu te mai gândești la ceea ce i-ar trezi
limpede amintirea.
Nu mai știi dacă l-ai părăsit ori ai rămas pe el.
Nici nu mai știi dacă mergi ori stai,
iar lumina, puțină câtă este,
e ca durerea din vis.
Te-ar durea poate și cugetul despre două ori trei ființe,
dacă-ți mai aduci aminte de ele.
Au rămas undeva în urmă iar gândul tău pentru ele
este subțire ca o umbră

un parcă rostogolindu-se pe lângă ființă.

Iar tu nu știi dacă mergi ori stai
pe străzile înguste și feerice
ca de oraș medieval.

În viața lui

În viața lui de fiecare zi
poemul ațipește adesea
azi a ratat rostul unei metafore,
ieri a uitat de niște rime împerecheate
totul depinde de intensitatea siestei
până când iese din somn
se trezește și atunci,
vai,
și atunci ceva se întâmplă
neprevăzut, neanunțat
mările se umflă acoperite de valuri
munții doboară recordul la alpinism
câmpiile se întind netede dincolo de lume
iar gândul îl poartă
nici el nu știe unde.

Bună seara

Bună seara, stimați cumpărători de providențe
poftiți poftiți, prăvălia este deschisă
non-stop
Astăzi avem câteva promoții interesante
un set complet de vise frumoase
pentru cei ce nu pătrund niciodată
pe acest tărâm
da, stimate domn, și craniul de cristal face parte din promoție
e la jumătate din prețul afișat
avem cai verzi pe pereți
admirați-le coama ridicată în vânt
câinele acesta cu covrigi în coadă
este numai de decor dar dacă vreți
îl puteți obține împreună cu cosânzeana
de alături, nu știu dacă vă interesează
poate da, poate nu, e la alegerea dumneavoastră.

Vă rog să nu tușiți
să nu strănutați fără un motiv temeinic
altminteri totul e la îndemână
să nu vă pierdeți printre oportunități
trebuie să o alegeți pe aceea care
corespunde în mod profund cu ce vi se cuvine
de la început.

Toate cuvintele

Toate cuvintele astea
care umblă din gură în gură
cum să mai ai încredere

Alfabet

Frunză omidă pasăre carnaval
fereastră
frig, apoi cald
înserare fără lumină nici întuneric
ploaie de vară fulgere
ninsoare copaci
grădină
grindină
o mască trece cântând
apoi încă una
imediat alta
sunt singure toate se retrag
cuviincios în umbră.

Frunză omidă pasăre carnaval.
Fereastră.

Liviu Mățăoanu

eram și bucuros că întâmplarea era de partea mea

simțeam că pot să-ți spun orice / acea teamă că nu mă vei înțelege dispăruse ca prin farmec

chiar dacă unul iubește

1.
chiar dacă unul iubește și unul se lasă iubit
maternitatea străzii nu poate fi contestată
ea naște deopotrivă bărbați și femei / fără

deosebire;

este și motivul pentru care trec de pe magheru
pe victoriei / sunt mai puține mașini
dar mult mai multe femei

și printre ele poate că apari și tu / cu o plasă
paralelipipedică de hârtie în mână
imprimată cu două versuri scrise de mine:

„chiar dacă glasul tău nu se mai aude din cauza
zgomotului stradal / eu pot să-mi închipui ce spui" –

când trec pe lângă un grup de femei / mă opresc
și îți strig numele / sunt sigur că îmi vei
răspunde / dar numai azi mi-au răspuns
mai mult de patru femei care purtau același nume

erau intrigate că le strigasem familiar
și rămâneau așa / cu ochii ațintiți
și duse pe gânduri / în timp ce eu mă îndepărtam

tăcut.

2.
nu mai aștept / aud sirene și pocnituri:

tăcerea ta seamănă mai mult cu o potecă
una ca o spărtură / ca un culoar îngust

erodând tăcerile absolute / ălea de la natură pe care
rar le mai auzim / căci orașul s-a refugiat printre blocurile
albe / printre statuile de la universitate
iar adevărul este că acolo chiar e un oraș

al celor care îi amorțesc pe ceilalți / precum o
scară așezată deasupra mașinii de pompieri
care chiar în clipa asta salvează de la o fereastră
udată în prealabil / o bătrânică / murdară pe fața-i
necunoscută / care își ține fusta strânsă de trup
să nu se strecoare privirile studenților de dedesubt – morala
aceasta a dispărut azi / deși nimeni nu-și dă coate;

după săpături făcute pentru amenajarea pieței
undeva la vreo patru metri în adâncime / s-a descoperit
pe sub statuia ecvestră un mormânt din epoca metalelor
acolo stătea chircit un războinic / și lângă el

suficientă carne de vânat / de iepure și de capră;
teama pierise / stătea îngropat călare și privea în sus
acolo unde bătrânica aceea era salvată de pompieri
tu lipseai și din imaginea aceasta / undeva pe victoriei
urma să apari cu plasa de hârtie în mână
iar eu / salvând această amintire / știu precis că viața
este o legătură subtilă între două idei care

nu se potrivesc niciodată.

m-am prefăcut că nu te aud

m-am prefăcut că nu te aud / era destul zgomot
o femeie din fața mea striga și ea la fiul său
aproape că mă bucuram de lipsa ei de educație
rămăsesem ceva mai în urmă / fața putea să mă
trădeze / ar fi trebuit să-i cumpăr o mașinuță / îi
eram oarecum dator / dar sălbatica sa mamă
aproape că mă înfiorase și pe mine;

eram și bucuros că întâmplarea era de partea mea
simțeam că pot să-ți spun orice / acea
teamă că nu mă vei înțelege dispăruse ca prin farmec
eram ceva mai înalt și binișor mai satisfăcut

sub umbrela asta primitivă a sunetelor probabil
că ne-am născut cu toții / frații mei nu și-au plâns
rărunchii la naștere / cred că nici eu nu am fost
intrat în această lume altfel / mama a spus
„și tu ai fost la fel ca ei / doar că mult mai frumos / și
acum ai acea privire ascuțită

și acea ușoara încruntare a sprâncenelor / de la
iubitul și enigmaticul tău bunic le ai / dar vezi

dar vezi că el și la 86 de ani bea tărie cu ardei iuți
era mânios și iute la judecată / nu ierta
si nu lăsa pe nimeni să-i ia în râs voia / tu să fii
extremul în toată lumea asta nemărginită / să fii
numai ce vrei tu / dar de departe / să nu știe nimeni
această poveste / să nu o spui și să nu o amintești";

teama stă pe chipul tău și acum / aproape de noi / și
aceasta se întinde ca o mască a unei statui vivante;

pe lângă dimineața superbă plină de mirosul florilor
este și o minuțioasă pregătire cam gălăgioasă

a unor bărbați pentru jocurile paralimpice
cred că unii dintre ei sunt campioni / jucau
elegant monopoly / dar consumau resursele
exagerând
așa că deveneam rapid stăpânul
și administratorul bunurilor / și așa te-am primit
intrând într-o mână bună

asta știam cu precizie / conturul regulat al camerei
rămăsese singura geometrie de la fața locului
seara se lăsa amețitor de repede / tu
alergai în toate direcțiile în același timp;

harul se revărsa și simțeam întâmplarea de partea mea;
așa cum ți-am zis / mă strigi degeaba
rămân în urma noastră mama și fiul ei / dar
tu nu vei putea pleca împreună cu ei –
între cele două amintiri nu există spațiu liber
este cel mult o iubire pierdută / o tinerețe ratată.

poesis

Leonid Dragomir

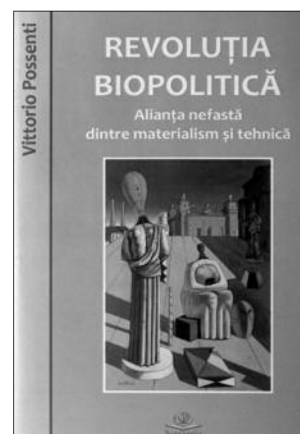
Cartea de filosofie

Biopolitică pe baze filosofice

Dezvoltarea extraordinară a ingineriei genetice și a biotehnologiilor, care actualmente pot să intervină asupra bazei corporal-genetice a ființei umane și a identității noastre, face necesară ceea ce filosoful catolic italian Vittorio Possenti numește „revoluția biopolitică”, adică acțiunile ce implică dispozitivele puterii nu doar politice, ci și economice, culturale, tehnice în vederea guvernării vieții, atât a indivizilor, cât și a populațiilor. Legătura cu bioetica, axată pe problemele morale cauzate de dezvoltarea noilor tehnologii este, o sugerează și numele, foarte strânsă, ambele având ca problema centrală determinarea statutului vieții umane. „Alianța nefastă dintre materialism și tehnică”, cum se subintitulează *Revoluția biopolitică* (trad. de Silvia Zamfir, Ed. Sapientia, Iași, 2020), pune în discuție în mod radical concepțiile tradiționale, filosofice și religioase despre om, noua bioputere putând crea în scurt timp o lume precum cea descrisă de Aldous Huxley în *Minunata lume nouă*.

Schimbarea majoră adusă de noile biotehnologii se referă la posibilitatea intervenției asupra nucleelor vieții, afectând interioritatea ontologică, în timp ce până recent ceea ce ținea de natură scăpa controlului direct și se putea face numai din exterior. Or, descifrarea genomului uman a creat posibilitatea unor schimbări radicale, cu riscuri majore asupra vieții omului, pe care Vittorio Possenti nu ezită să le semnaleze, fără a omite însă și eventualele beneficii de natură medicală. Miza cărții este însă alta: punerea în discuție a premiselor noilor transformări. Toate sunt de fapt negații ale unor noțiuni fundamentale prin care omul s-a înțeles pe sine timp de milenii. Între acestea, două sunt, consideră autorul, fundamentale: natura umană și persoana. Cele două sunt de fapt corelate și se presupun reciproc, existența persoanei implicând o esență umană nemodificată în decursul schimbărilor. Pe linie aristotelico-tomistă, persoana este definită ca unitate a materiei cu forma, altfel spus a trupului cu sufletul. În termeni abstracți, filosofici, persoana ar fi: „un individ în care se dezvoltă o unificare dinamică pornită din interior, o unitate care durează în timp dincolo de schimbări și de fluxuri psihologice, de multiplicitatea senzațiilor de împrăștiere temporală și spațială, un centru substanțial capabil de intelecție (abstractizantă și simbolică) și de voință, care își exercită independent acțiunea de a exista”. O astfel de definiție conține cam toate determinațiile ființei noastre, accentuând unitatea dintre trup și suflet și interioritatea ontologică în sensul conștiinței de sine prin voință, cunoaștere și autoreflecție. De aici rezultă că nu există nimic neuman în ființa umană, fiecare parte purtând pecetea unității sufletului cu trupul și că viața nu este ceva adăugat persoanei, ci este chiar ea însăși. Acest întreg organic, natura umană sau persoană, nu poate fi creat de tehnică, prin esență mecanică, ci eventual distrus prin tratarea trupului ca pe un obiect, ignorând unitatea sa cu sufletul. În felul acesta este lăsată la o parte demnitatea umană, iar persoana este separată de viață, ceea ce justifică experimentele pe embrioni umani, de exemplu. Omul este însă persoană din chiar momentul formării zigotului, consideră autorul catolic, și de aici interzicerea avortului sau a folosirii embrionilor, fie și în scopuri medicale. Din câte știu, Ortodoxia, înțelegând persoana ca relație, de pildă a embrionului cu trupul matern, are o viziune diferită, deși în mod cert deosebirile nu sunt radicale.

Personalismul, cu notele schițate mai sus, este totodată un umanism (reciproca nu este valabilă, căci există și umanisme, precum cel marxist, nepersonaliste), definit în sensul tradițional ca „tensiune de a recunoaște ce e mai elevat în om, de a împlini esența umană, de a miza pe persoana singulară, înțeleasă ca realitate indiscutabil mai presus de gen”. Antiumanismele, dimpotrivă, susținute de un materialism postmarxist, în combinație cu evoluționismul, vor să șteargă diferența ontologică, calitativă, dintre om și animal, reducând-o la o diferență graduală. Pornind de aici toate sunt permise, de la experiențele biomedicale pe om și embrioni umani, la legiferarea căsătoriilor homosexuale, a eutanasiei etc. Altă direcție contemporană care se dorește umanistă, dar care o întâlnește pe prima este cea a așa-numitului „postumanism”. Pe baza aceluiași materialism, curentele cuprinse sub această titulatură neagă natura umană, accentuând la maximum autonomia omului. În timp ce pentru un filosof ca Sartre omul se poate autoproiecta în deplină libertate, întrucât nu are o esență pe care să o realizeze și care să-l constrângă, postumanismul militează pentru reproiectarea omului prin tehnică. Morala utilitaristă care-l însoțește poate justifica orice, până la cele mai bizare combinații de gene, punându-se astfel în discuție însăși identitatea ființei umane. O variantă a postumanismului este transumanismul, care are un proiect mai puțin radical orientat spre îmbunătățirea cu ajutorul tehnologiilor a aptitudinilor umane. Nimic rău în sine în aceste proiecte, doar că și aici se pune problema limitelor și a discernerii între cei care sunt beneficiarii acestora. Afirmarea autonomiei omului care legitimează aproape orice poate conduce, printr-un efect pervers, la un control deplin asupra sa. Dacă este privit doar ca o entitate fizică, nediferită esențial de restul creaturilor, omul poate fi manipulat, dirijat, influențat prin intermediul medicamentelor, impulsurilor electrice, microcipurilor și în multe alte feluri. Necesitatea biopoliticii vine tocmai din faptul că legătura dintre viață și tehnică scapă în general politicii, fiind gestionată direct de tehnică. O biopolitică la înălțimea provocărilor actuale și viitoare ar fi necesară tocmai pentru a guverna tehnica. Înstăpânirea asupra tehnicii nu este însă posibilă în absența unei concepții despre om care să fie mai mult decât o etică. Etica nici nu poate funcționa fără un fundament antropologic și chiar metafizic. Un exemplu dat de Vittorio Possenti este lămuritor cu privire la faptul că întrebările morale sunt deopotrivă antropologice și filosofice. Ce înseamnă, se întreabă el, că ființele umane sunt egale ca valoare și demnitate? Un răspuns este oferit de creaționismul creștin, unde toate ființele umane sunt create după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, provin din El și se întorc la El. Dar dacă Dumnezeu e pus între paranteze sau negat, atunci în ce sens se mai poate vorbi de egalitate? Se poate răspunde că suntem egali întrucât împărtășim aceeași natură umană și logosul, însă răspunsul rezistă până când se elimină barierele dintre om și animal de către concepțiile evoluționiste, istoriciste sau mecaniciste. Și atunci, concluzionează autorul, afirmația Declarației Universale a Drepturilor Omului din 1948 cum că toate ființele umane se nasc egale în demnitate se dovedește șubredă, fără fundamente trainice. Desigur, se poate spune că egalitatea este stipulată în Constituțiile naționale, doar că societățile actuale postliberale tind spre un soi de libertarianism ce denunță convențiile în numele unor libertăți fără limite unde după toate probabilitățile triumfă dreptul celui mai tare. Demnitatea persoanei, ca și umanismul, nu pot fi întemeiate decât religios și filosofic (ontologic), doar așa fiind posibile atât adevărul, cât și valorile etice absolute, nenegociabile, de la care poate începe orice negociere capabilă să conducă la atât de râvnitul consens democratic.

Conceptul de biopolitică, așa cum îl conturează Vittorio Possenti în *Revoluția biopolitică*, pune în joc noțiuni filosofice și antropologice precum: viață, natură umană, persoană, logos, indicând totodată posibilele lor raporturi cu puterea politică. Unul dintre meritele cărții este de a chestiona presupozițiile opțiunilor ce ne stau în față, oferindu-ne astfel o orientare în lumea neliniștitor de schimbătoare în care trăim. Publicată în Italia în 2013, cartea ne dă anumite repere necesare în climatul marcat de angoase și incertitudini creat de pandemia coronavirusului. Cred că pe fiecare ar trebui să ne frământe o întrebare precum: „Trebuie să-i concedem tehnicii ultimul cuvânt asupra dilemei: cine e demn să trăiască și cine nu?” Raportându-ne la această problemă – iar societatea actuală ne cam silește – deja filosofăm, căci răspunsul dă seama de poziția noastră nu doar în societate, ci și în ansamblul existenței.

Un poem de
Adrian Alui Gheorghe

Recitind Nichita Stănescu

Citesc pe fețele trecătorilor
poezii de Nichita Stănescu
le răsfoiesc, revin peste unele pagini,
subliniez un ochi, un zâmbet,
șterg câte o ureche care stă șuie
pe pagina înțesată de semne
poezia are ceva definitiv
care corectează ezitările din viață,
grimasa doamnei cu privire albastră
mi se pare o elegie, o rostesc cu voce tare,
are ochii mari, buze însângerate,
silabisesc teșitura dintre nas și frunte
ca și cum mi-aș aduce aminte
ceva subînțeles dintr-o viață imemorială,
doamnă, aș vrea să-i strig,
e adevărat că dumneavoastră sunteți
o rimă dintr-o poezie de Nichita Stănescu?
dar femeia trece strada printre virgule
și printre mașinile care o claxonează tandru,
în urma ei timpul cel bun întoarce roata
în urma ei timpul cel rău strică toate jocurile
dar numai în poezie (aș fi vrut să-i mai strig)
femeia care se duce, se tot duce
se afundă într-un rai în care
nimic nu îi e interzis,
unde chiar și mărul care îi era destinat
a putrezit.

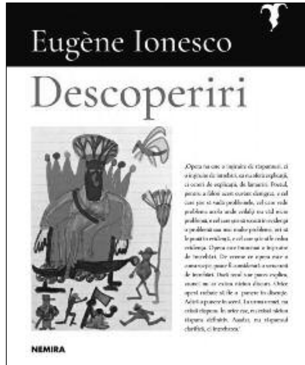
Ploiești, 6 decembrie 2021

cronici

Lucian Sârbu

...dincolo de paginile aparent absurde despre cum trebuie să fi gândit pruncul Ionesco – de unde și clasificarea acestui volum, după unii, în rândul... jurnalelor ionesciene – rămâne ideea de forță pe care o exprimă autorul: gândirea fără limbaj este posibilă; limbajul fără gândire, nu.

Să ne amintim un pic de autonomia esteticului

Prin *Descoperiri*, de Eugène Ionesco (ed. Nemira, 2022, cu o prefață de Marie-France Ionesco), cititorul pătrunde în resorturile cele mai intime ale artei dramatice a marelui dramaturg. Pentru că *Descoperiri*, deși este un mic volum care se vrea a fi plin de amintiri – unele de-a dreptul... improbabile, după cum se va vedea mai jos! –, evocări și introspecții, de fapt, nu este altceva decât o scriere despre literatură.

Desigur, trebuie precizat de la bun început că în *Descoperiri* teoreticianul Ionesco este departe de teoreticianul mai profund, mai cunoscut publicului larg, din *Note și contranote*. De altfel, acest volum figurează, în mod destul de bizar, aș zice, în prezentarea oficială care i se face scriitorului pe coperta interioară a cărților apărute la alte edituri la secțiunea „cărți de desene". Ceea ce e doar parțial adevărat fiindcă, deși desenele ocupă, într-adevăr, un oarecare spațiu în cadrul volumului, pe primul loc în ordinea importanței, măcar dacă privim totul cantitativ, rămân tot cuvintele.

De fapt, se pare că avem de-a face abia cu a doua ediție, la nivel mondial, a acestui volum, ceea ce face cu atât mai interesantă selectarea editurii Nemira, recunoscută în piață mai degrabă pentru cărțile de literatură de consum și SF, spre a-i deveni editor local. Prima ediție a apărut în 1969 la Editions d'Art Albert Skira, într-o colecție de autobiografii care era astfel concepută încât autorii să-și ilustreze textul cu creațiile unor artiști aleși de ei. Ionesco a ales să-și înfrumusețeze volumul acesta în aparență autobiografic cu propriile desene. Deși relativ puține, desenele completează în mod fericit textul care este construit în cel mai ludic mod cu putință pornind, chipurile, de la „amintirile" din copilăria timpurie și chiar din timpul pruncie i – amintiri pe care, firește, autorul nu avea cum să le rememoreze. Dar tocmai în asta constă arta literaturii: în a spune ceva ce nu poate fi spus altfel. Cu alte cuvinte, „literatura este restituirea inexprimabilului." (p. 93)

Se poate spune că editura Nemira s-a achitat cum trebuie de misiunea restituirii acestui volum care nu mai era de găsit decât prin anticariate. Editorii au ales să reproducă fidel coperta și interiorul ediției princeps, rezultatul fiind o carte-obiect care e frumoasă în sine. Desenele sunt un amestec de bizarerie psihedelică, suprarealism, abstracțiune și teme recognoscibile din opera autorului. La pagina 69, avem un grotesc rege insectoid – cu corp verde de lăcustă, căpățână neagră și coroană roșie – care ne duce imediat cu gândul la personajul principal din *Regele moare*. La pagina 38, vedem ceea ce par a fi doi extratereștri îmbrăcați în frac – ciudată metamorfoză a formelor umanoide care le vor fi inspirat. Aceștia au doar ochi, deci dețin simțul văzului, dar nu și nas (miros), gură (gust și vorbire) sau urechi (auz). O altă creatură verde, și tot de sorginte insectoidă, părând a avea un ditamai cuțitul atârnat la brâu (va fi fiind ucigașul din *Ucigaș fără simbrie*?!...), șade într-o rână chiar în deschiderea textului, la pagina 12, fiind astfel desenat, încât admiră cu o melancolie hidoasă (zic „hidoasă", pentru că e suficient să-i vezi expresia, cu dinții ca de rechin feroce, rânjiți) primele cuvinte pe care autorul le așterne pe hârtie: *Il n'y a pas bien longtemps*..., „Nu cu mult timp în urmă..."

„Nu cu mult timp în urmă se considera că studiile, critica literară, eseurile, exegeza și literatura de imaginație nu aparțineau aceluiași gen. Acum, critica literară e considerată unul dintre genurile literare, la fel ca romanul, poemul sau piesele de teatru." (p. 13), își începe Ionesco, polemic ca întotdeauna împotriva criticilor literari, volumul care, pornind de la acel „nu cu mult timp în urmă", ajunge să evoce jucăuș însăși perioada... pruncie i autorului, așadar ceva din urmă „cu mult timp", în încercarea de a explora relația dintre termenii triadei gândire – limbaj – expresie artistică.

Pentru că volumul apare, așadar, la doar un an după evenimentele din 1968, când Parisul a traversat răzmerița cvasi-comunistă a tineretului studios. Și una dintre temele de greutate ale creației ionesciene este, știm prea bine din *Note și contranote*, exprimarea inexprimabilului, a inefabilului. Cum poate un autor să exprime ceea ce nu se lasă exprimat prin cuvinte? Ce este „absurdul"? Trăind evenimentele din mai 1968, îmbibate de ideologie totalitară, materialistă și reducționistă, autorul trebuie să fi resimțit nevoia de a relua o parte a crezului său artistic: gândirea *precede* limbajul, iar limbajul învățat social *deja* sufocă expresia. Anumite idei din *Note și contranote*, de pildă că adevărata literatură dă naștere, în primul rând, unor întrebări, nu unor răspunsuri, sunt reluate și aici: „Opera nu este o înșiruire de răspunsuri, ci o înșiruire de întrebări, ea nu oferă explicații, ci cereri de explicații, de lămuriri. [...] Orice operă trebuie să fie o punere în discuție. Adică o punere în scenă. La urma urmei, nu există răspuns. În orice caz, nu există niciun răspuns definitiv. Așadar, nu răspunsul clarifică, ci întrebarea." (p. 21) Pornind de la această idee, și trecând și printr-o scurtă înțepătură la adresa criticului interbelic Mihail Dragomirescu, pe care îl avusese profesor la București („Îi lipsea ceea ce nu s-a definit niciodată: gustul, discernământul. Nu putea sesiza insesizabilul." – p. 23) Ionesco începe să scrie capitolele de forță ale demersului său parțial ludic, parțial teoretic. Zeci de pagini sunt dedicate felului în care pruncul și copilașul Ionesco trebuie să fi perceput lumea, chiar înainte de a putea vorbi. Dar dincolo de paginile aparent absurde despre cum trebuie să fi gândit pruncul Ionesco – de unde și clasificarea acestui volum, după unii, în rândul... jurnalelor ionesciene – rămâne ideea de forță pe care o exprimă autorul: gândirea fără limbaj este posibilă; limbajul fără gândire, nu. Ceea ce înseamnă că gândirea cuprinde tot limbajul, dar limbajul nu poate cuprinde toată gândirea. Invariabil, rămân părți ale gândirii pe care limbajul nu le poate pătrunde și nu le poate exprima. De unde și ceea ce rămâne artistului (dar și filozofului, aș zice eu), adică întrebările asupra părților ascunse, și de unde și ipocrizia operelor de artă ideologizate, cele cu răspunsuri gata pregătite. „[Lui Brecht] îi reproșam că nu avea nimic de spus în literatură de vreme ce, în literatură, ceea ce e de spus e inexprimabilul, iar ceea ce spunea el fusese deja spus, ideologic formulat. [...] Literatura lui devenea astfel inutilă." (p. 98) O critică a lui Brecht care avea să fie reluată și mai târziu, de pe aceleași poziții, în *Jurnal în fărâme*.

Sondând în adâncurile trăirilor „din urmă cu mult timp", autorul Ionesco (re)descoperă momentele-cheie ale copilăriei: „La patru ani, am învățat ce e moartea. [...] La vârsta de zece ani am vrut să-mi scriu memoriile." Și tot așa. Aceste momente reprezintă, de fapt, diverse jaloane din timpul acela trăit demult când câte o portiță a conștiinței autorului se mai osifica sub forma unor cuvinte.

În contextul de la sfârșitul anilor 1960, *Descoperiri* trebuie să fi fost percepută ca o pledoarie pentru un anumit grad de autonomie a esteticului, de vreme ce autorul susținea răspicat că limbajul nu epuizează toate problemele lumii. Dar și ca un volum elitist și prețios, acesta fiind și specificul editurii Skira. De ce volumul acesta nu a mai fost reeditat, nu știu. Poate din cauză că majoritatea problemelor teoretice de aici fuseseră deja exprimate, mai clar și de o manieră mai serioasă, mai puțin poznașă, în *Note și contranote*? Cine știe! Cert este că nici azi, în anul de grație 2022, nu este prea târziu să ne aplecăm asupra lui și să-i citim cu atenție argumentele. În primul rând, maniera foarte credibilă în care Ionesco trasează granițele dintre gândire, limbaj și expresivitate, cu tot cu raporturile logice de subsumare dintre ele, și punerea la punct a celor care credeau că o ideologie „corectă" poate explica, prin suficiente cuvinte, întregul. Aruncând o privire la timpurile noastre am în vedere, de exemplu, incredibila decizie a Academiei de Film Americane (cea cu premiile „Oscar") care, până în 2025, dorește să impună pe ecrane „noi standarde de reprezentativitate" în virtutea cărora filmele valoroase nu vor mai fi judecate strict pe criterii artistice, ci prin intermediul unei grile cantitative de natură politică și ideologică. Dar și altele. Pericolul de a supune libertatea artistică rigorilor unui pat al lui Procust meșterit de niște birocrați obtuzi, care au impresia că ruleta, ciocanul și ferăstrăul lor pot modela estetic orice idee, este, în continuare, la fel de actual ca în urmă cu o jumătate de secol. Ne putem opune învățând câte ceva de la clasicii care, la vremea lor, au luptat deja împotriva acestui pericol.

Două singurătăți

(urmare din p. 8)

partea regimului, îndreptățită, la o adică, pe măsura valorii, neegalată de generațiile de romancieri care le-au urmat. Una peste alta, comunismul, desprins, de bine, de rău, de realismul socialist, a mințit mai puțin în privința romanului și a literaturii, în general, decât centrele de putere ale literaturii autohtone de azi, grupate în jurul Uniunii Scriitorilor, ICR-ului, editurilor și revistelor literare, unde mediocritatea și mediocrii fac legea.

Revenind la cei doi, mi se pare extrem de interesantă constatarea lui Llosa că scriitorii sud-americani care au pus umărul la boom, inclusiv ei doi, trăiesc în afara granițelor țărilor de baștină. E un fenomen pe care mass-media culturală îl priveau cu îngrijorare, întrebându-se, pe bună dreptate, dacă exilul voluntar nu cumva dăunează mărturiei despre o realitate în care nu trăiesc, dacă distanța și absența nu umbresc și distorsionează perspectivele, falsificând acea realitate. Marquez, însă, de paisprezece ani plecat din Columbia, susține că el trăiește, de fapt, în Columbia, deoarece e în permanență la curent cu ce se întâmplă acolo, menținând contactul prin presă. Principalul motiv pentru care s-a autoexilat este că în Columbia riști să ajungi scriitor înainte de a scrie cu adevărat, adică de la prima povestire publicată într-o revistă care se bucură de un oarecare succes. Capeți astfel o aureolă de mare scriitor care e pasibilă să te împiedice să lucrezi... Mă întreb cum i-ar suna romancierului român contemporan o astfel de situație, referindu-se la o glorie ce l-ar putea copleși până într-atât, încât să-l împiedice să-și scrie opera. I-ar suna, desigur, neverosimil, dar, poate, deopotrivă, plauzibil. E greu de echivalat spațiul literar columbian cu cel românesc, dar merită încercat. Marquez, care a avut mai multe discuții cu scriitori români, l-a întrebat, la un moment dat, pe Dinu Săraru, Mihnea Gheorghiu, sau D. R. Popescu, nu-mi amintesc pe care din ei, dar n-aș fi avut cum să nu rețin întrebarea: când scrie scriitorul român ? După orele de program de la serviciu, i s-a răspuns, iar replica lui a fost: Înseamnă că literatura română este o literatură obosită.

Să vedem, totuși, ce poate face diferența între o literatură obosită și o literatură puternică, aptă să definească și să coaguleze specificul unei națiuni. În literatură, sunt inoperante și neavenite clasamentele și departajările care se fac în sport, de pildă. Scriitorul e parte dintr-un fenomen amplu, cu reguli infinit mai complexe decât cele ale fotbalului, tenisului sau natației, pe care puțini le cunosc. Lumea știe, totuși, care e anvergura statutului lui Mario Vargas Llosa, chiar dacă nu i-a citit nicio carte. În ce-l privește pe Gabriel Garcia Marquez, am putea menționa că, în 2014, cînd a murit, președintele de atunci al Columbiei a ținut un discurs în care l-a numit cel mai mare columbian al tuturor timpurilor. Se cuvine, cred, să reamintim, spre a sublinia, că era vorba despre un romancier.

Vă propun un exercițiu de imaginație și, totodată, de conștiință națională. După modelul columbian, cine ar putea fi cel mai mare român al tuturor timpurior, care să aibă legătură cu literatura? Dacă v-ați gândit, ca și mine, la Mihai Eminescu, țin să vă spun, dacă n-ați auzit cumva, că personalități culturale autohtone de mucava mucezită al căror nume mi-e silă să-l pronunț, l-au desființat și l-au împroșcat, destul de recent, spunând despre el, Domnul Eminescu, că este „cadavrul nostru din debara, datorită căruia România nu poate intra în Europa".

litere

Mircea Bârsilă

„Blestemele” lui Tudor Crețu

Titlul volumului **Blesteme & more** publicat de **Tudor Crețu** (în 2021, Editura Casa de pariuri literare, București) este semnificativ sub aspectul relației – dintre o anumită tradiție literară și modernitatea de tip experimental – ce definește noua sa realizare lirică. Poetul biciuiește, cum îi „vine la gură” (mai exact: la mâna care scrie!), în tiparul descântecelor a căror bază este *imprecația* („De-ai fi deocheat de fată/ Să-i cadă cosițele/ De-ai deocheat de băiat/ Să-i crape boașele”...), caracterul felurитelor personaje a căror existență îi produce repulsie. În principiu, blestemul constă în invocarea urgiei lui Dumnezeu sau cea a diavolului asupra cuiva. Mesajul unui blestem este întotdeauna negativ, „negru” și nu lipsește nici din *Vechiul Testament* (împotriva șarpelui și perechii originare, împotriva celui care va face chip cioplit, împotriva celui ce va nesocoti pe tatăl său și pe mama sa etc.). Iată cine sunt personajele blestemate în această carte a timișoreanului Tudor Crețu: *Oengista* („Să te tai în orice colț de hârtie. Să faci, ca bărbații, chelie. În salată de vinete să fii îngropată, s-o netezesc cu lama lată – de plastic. Să degeri ca o ceapă. Să cazi în prăpastie,-n apă -și *după*. Puntea să-ți fie îngustă ca fruntea. Să te strici ca o supă. (Ghiavolul se rujează și el și te pupă) /.../. Să-ți crească păr pe ovare, sârme de rufe pe cap. Adeneul să-ți atârne și el la uscat. Spirala beată, dezacordată. Strămoșii-ți stau prinși în ea, ceată. Cu dinții. Îți spurci – retro – părinții”...), *Ciumegul* („La Giudecată,-și va goli mațul încă o dată. Va face pe el. Va mai cere sare, o viață cel puțin. Cu capul de cui dă-mă, Doamne. Închide-mă afară – câte vrei Tu, toamne. Coboară-mă-n berni, câte vrei Tu – ierni. Nu-mi da, ca copil, ciucalată, dar mai lasă-mă să iau gâtu o dată. Fie și-al meu. Așa să te ajute Dumnezeu”), *Țoapa* („Mărie. Ar râșchâi carne vie. Cu șurubelnița. Gura ei e molifteInița: alungă și dracii. De răul ei dau înapoi racii. Ea-i sarea din cafă și ceai. La chiuvetă-i picură venin de algă. *Strop și timpan, la fel să se spargă*. Blestemă: *râme să-ți colcăie-n stemă”*...), *Funcționarul Cap-de-mort* („Vreau un loc mai în față. Fac laț din fiece ață. E Funționarul Ca-de-mort. Trage ca musca la leș sau tort. Stink-uiește a Dior. Face pe prostul: se dă șarpele chior. Se strecoară, la fel de ușor, înăuntru și afară. Pe sub varii uși. Ștampila a-nmuiat-o în noroi, zupă, tuș. Limba i se bifurcă. Hipnotizează, ca vulpea, găină sau curcă. O *trânte* de pe leaț. Contu-i e,-n fapt, un maț. Negricios. Nici măduva, apropo, nu-i mai dalbă în os. E limaxul-solz de pește, lipitoarea-anticlește. Calcă, pasul și gândul la câte o halcă. E pidosnic, perfid, se rostuie-n ungherul avid. Se (re)trage sub pâinea caldă, pe fund de ceașcă sau halbă. E slinos: își lasă dâra, mucialgiu gros, oriunde se duce cu pâra/.../. Din amonte, aval, hoitu-l simte ca un șacal. E un șăgârte: cu dințe de șerpe (te) roade ca un hârte. Își face, pe bezn, pârtie. Clădește, îi cresc, pe ascuns, dejde. O hârcă bătrână. Ochii îi sticlesc, e lup de stână. Rânjește, dinții au muchii rupestre – să smulgi, nu-alta, cuie. N-ai mai văzut așa muie: barba pe gingie-i suie. E escrocul felin. Nu bea, se face doar: *câte-un gin...”), Fufeza* („Fufeza, craniul i l-aș deschide cu freza. O bască i-aș decupa, poate-i mai bine așa. Și sângele i-e roz. Și rujul, și pielița de pe găoz, roz aprins. Creierul i-e neted, bun de lins: un lollipop, o pușculiță cu dop. Înăuntru, agrafe și nasturei. Semințe, cel mult, de ardei. Noroc că n-asculți rock, că nu dai din cap. Ai speria și scheleții, cei din dulap. La fel, când încerci să gândești. Creieru, nici pirahna nu s-o atinge de el, nici alți pești/.../ Rugina să-ți năpădească pila de unghii. În oglindă, cu ea, să te înjunghii. Sângele gros ca budinca, să ți-l strivesc cu opinca. Sicriu să-ți fac din lemn de gard viu. Salbă de veci, din legume de ghiveci. Ba nu, câte-un gorgan îți doresc: pentru fiecare organ”), *Inspectorul*, *Ștabul*, *Trepădușul*, *Oama*/Coana Vulpe, *Pitecantropul*, *Locatarul alfa& beta*, *Cel mai spurcat din orașul acesta*.

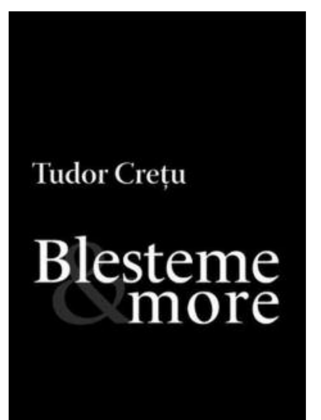
Portretele personajelor – ființe pe care poetul le detestă, prezentându-le drept existențe oribile, monstruoase – și amintirile („cadrele”!) infantile sunt, în fond, niște pretexte de care depinde realizarea unui impresionant spectacol lexical și imagistic. Sub masca celui ce simulează plăcerea de a fi cedat inițiativa cuvintelor, într-un discurs al cărui factor structurant este rima sărind, parcă, mereu și mereu, din albul tainic al paginii, Tudor Crețu, unul dintre cei mai importanți autori douămiiști, disciplinează textele în așa fel încât cititorii să trăiască impresia că lumea descrisă de el este o paradă de măști: adică o adevărată mascaradă.

În celelalte secvențe ale volumului intitulate *Cadre* („Societate românească, m-ai înțepat cu oase de broască, cu înotătoare de pește. Mi-ai transformat guleru-n clește,-n ștreang. Salivam dup-orice copac sau gang. Societate românească, societate pur și simplu, buric între coarne de zimbru, carie cu vârtej – să mă sinucid, măcar, ca soldații în ceva bej”, p. 33; „Vidra s-aducă, pentru tine, nămol din clepsidra secretă. /*Cerul nu m-ar încăpea, de-aș fi cometă*/. Și/sau să te tragă după ea unde-i mâlul mai rece. Bulbucii să-nchipuie semnul crucii, să se spargă ca artificiile, să-ți țâșnească prin toate orificiile. Să-ți ia urma lupul ce dă gata turma. Raită să-ți dea întreaga haită. În pădure, sângele să-nroșească tufa de mure – și mai tare. Balta să crească la soare/.../Ursul să-ți schimbe, ca-n basme, cursul. La capăt de pod să-ți cânți propriul prohod. Să ragi, urât de cei dragi. Ciob să nu rămână nefăcut zob. Pe *ăllalt* glob/lumea ailaltă, tren să fii, fără haltă. Jderul să te vâneze cu fierul. Urma să ți-o *săgete*. Să se repeadă asupră-ți primul erete”..., p. 51), *& more* („stăm pup la poli/scriem cu cioburi nume de boli/zăpada/de sărbători o aducem cu lada”, p. 60; „S-a închis rana amu. M-am rugat cu mâinile deasupra, am bâiguit ca-n Maramu. Am comparat-o cu gelul de vișine, cald. I-am șoptit: *ma-ma, e doar un fald, n-o urmă de cuțit, în unghi drept*. Și când se scarpină mi-e frică, e dama tot mai de pică”..., p. 72) și, respectiv, în *Tăișuri* („Urbele-s frigorifice. În rest, coroanele arborilor se reped – e o șerpărie trezită – la zidurile șurluite ale blocului turn. Care sfidează din nou. Pământul e cel mai neted depou. Pe măsură ce cărămizile se rod. *Năuntru*, același norod. Bolnav să fiu, aș ieși și, în dreptul vitrinei, de unde i-am luat, cred, o bluză Tinei, m-aș transforma într-un cârd de habotnici lilieci. De ce te superi, deci? În rând cu viforul, mergi mai departe. Țâșnești prin toate ferestrele sparte. Ceva ca sticla, din prima, dispare. Oricum, nu se prea vede ea, așa,-n mare. Un strat se evaporă. Ți se ia de pe ochi. Ca orice metaforă”(p. 85), atenția acordată detaliilor eteroclite și feluritele surprize imagistice denotă, pe lângă virtuozitatea prozodică, o veritabilă atitudine auctorială de tip corosiv, orientată spre distorsiunea cu acide valențe caricaturale.

Satirele lui Tudor Crețu se înrudesc, procedural, cu uitatele „fizionomii” și, totodată, cu ocara lui Dimitrie Cantemir (*Istoria ieroglifică)* din portretele unor personaje numite alegoric Struțocămila, Vidra, Cameleonul, Dulăul, Bâtlanul, Lupul, nevăstuica Helge... De fapt, scriitura „blestemelor” formulate de Tudor Crețu actualizează, în linii mari, mai multe formule lirice din literatura autohtonă, de la fragmentele rimate din „elegia Inorogului” („Munți, crăpați, copaci, vă despicați, pietri, vă sfărîmați./.../Ochiuri de cucoară, voi, limpedzi izvoară, a izvorî vă părăsiți, și-n amar vă primeniți”...), la poeziile argheziene din *Blesteme* („Iar ție, jivină gingaș gânditoare,/ Să-ți fie șezutul cuprins de zăvoare./ Ficatul un cui să-ți frământe./ Urechea să țipe și nasul să-ți cânte./ Să-ți crape măselele-n gură/ Și dinții cu detunătură”), din *Flori de mucigai* și din alte „serii lirice”, la textele ludice ale lui Ion Gheorghe din *Zoosophia* („Unde s-o termina fuga/ ultimei săgeți/ clopotul părinte Dobuga/ înconjurat de băieți-/ cu fetele lui de aramă/ să mă ducă pân la vamă”...) și din *Mai mult ca plânsul* sau la jocurile lui Viorel Padina din *Poemul de oțel:* „Eram unicul fiu născut viu era opt în auz taman venise Racheta Cruz. Asta o figură era ca o vulpiță amușina. Nu-ș ce căuta poate că dunărea; poate patrida mea poate oltenia; poate fete integre poate oile negre”...

Portretele personajelor – ființe pe care poetul le detestă, prezentându-le drept existențe oribile, monstruoase – și amintirile („cadrele”!) infantile sunt, în fond, niște pretexte de care depinde realizarea unui impresionant spectacol lexical și imagistic.

Performanța lirică din acest volum ține, în ludica sa expresivitate, de o imaginație de factură persiflantă și de efervescența lexicală amintind de browniana forfotă a cuvintelor din descântece. Întâlnirea – ce pare fortuită – a cuvintelor în spațiul de joc configurat în conformitate cu imprevizibila regulă a mozaicului și, totodată, jerbele imagistice (inclusiv cele licențioase) divulgă o permanentă oscilație cameleonică a discursului: satira necruțătoare și desfiguratoare se lasă substituită de amuzament burlesc, care, la rându-i se preschimbă, din loc în loc, într-un joc pur și simplu absurd. Nu de puține ori, aspectele cameleonice interferează, în leagănul neconteniteior ecouri ale retoricii descântecelor/blestemelor și al unei originalități ce frizează ideea de aventură lirică asumată sub semnul unei „metode” oglindind, în spirit postmodernist, unificarea a două coduri, cel tradițional și cel experimental, care, în consecință, devin unul nou. Noul cod presupune operațiunea de recodificare a unor discursuri preexistente, în funcție de o altă motivație conținută de sistemul personal al autorului. Motivația, care unește textele volumului și care asigură glisarea discursului de la tiparul standardizat al blestemelor la diferențierea impusă de postmoderna căutare a unei insolite formule lirice constă, în primul rând, așa cum mi-a mărturisit chiar autorul, „în multă scârbă potențată paradoxal – prin tehnică – și care, dacă are umor, este pentru că extremele basculează unele în altele”. Prelucrarea heteroclitelor „materiale” imagistice (prozaice, cotidiene, basmice, triviale, mitologice, arhaice....) dobândește, de la o pagină la alta, semnificația unui metodic joc literar. Întregul „arsenal” imagistic – unul neomogen și care se deschide adesea către grotescul baroc – ia aspectul unui anarhic construct în care furoarea din ambele planuri – cel al lexicului și cel al imaginarului – este expresia unei dezlănțuite frenezii distopice. Frecventele combinații paralogice – destinate să producă echivocuri ingenioase și, respectiv, surprize specifice grotescului compozit dependent, în egală măsură, de „nonsensul halucinant și cel calculat” – sunt niște ingrediente indispensabile în vederea obținerii unor caustice efecte de șoc. Epitetele – inclusiv cele din sfera kitsch-ului -, analogiile, asociațiile arbitrare, termenii argotici, expresiile impudice oglindind trivialul vieții și, în același timp, surprizele perspectivistice utilizate într-o manieră de tip sarcastic participă la transformarea realității obiective într-o hilară „lume răsturnată”. În consecință, jocul dobândește energice conotații contestatare. Sub acest aspect, cel al „lirismului protestatar”, constând în detabuizarea limbajului și în sfidarea așa-numitei sublimări artistice, textele douămiiștilor (din care nu lipsesc imaginile obscene) au, în subsidiar, statutul unui răspuns (agresiv), prin literatură, al unei generații marcate de dorința eliberării de dominația unei societăți (lumi) mutilatoare. Curajosul apel al lui Tudor Crețu la formula blestemului are valențele unei abile procesări experimentale a arhaicului și ale unei remarcabile izbânzi literare.

cronici

Ninel Ganea

Experimente de viață

John Stuart Mill, părintele liberalismului modern, este cel care a consacrat sintagma „experimente de viață”. În pofida aparențelor, expresia, cel puțin în opinia filosofului britanic, nu conținea vreun inuendo sexual și nici nu țintea spre vreun libertinism. Dimpotrivă chiar. Mill credea că o libertate din ce în ce mai mare a moravurilor va duce la evanescența patimilor de jos și la o reașezare a relațiilor dintre bărbați și femei pe temelii mai cerebrale. După cum remarca un istoric, Mill era prea puritan chiar și pentru societatea victoriană.

Pentru Mill, „forța patimilor naturale” era mult exagerată, iar progresul civilizației urma să ducă la o domolire a sexualității. La mai bine de un secol după, este limpede că „forța patimilor naturale” a fost mult subestimată, iar progresul civilizației (vorba vine) a adus o exacerbare bolnavă a sexualității. Așa că e greu să nu fii surprins de această naivitate antropologică.

Nu există detaliu al vieții obișnuite care să nu fie formatat de o matrice stilistică totalitară.

Cu sau fără contribuția explicită a lui Mill, „experimentele de viață” reprezintă una din valorile importante ale modernității, cu reverberații în viața cotidiană a fiecăruia. Cu toții avem dreptul fundamental de a ne angaja în experimente de viață care să eludeze aproape orice referință la tradiție sau obicei. „Cel care face ceva doar pentru că este un obicei nu face o alegere”, spune Mill, iar noi, pe urmele lui, repetăm inconștient această mantră, fără să realizăm că, în absența obiceiului, chiar și cele mai banale dar esențiale acțiuni umane ar fi imposibile.

În opinia filosofului, odată eliminată sau cel puțin simțitor redusă puterea obiceiului pentru o mică elită educată, vom asista la o revărsare a harului creativ și la o transformare glorioasă a societății. Însă, după cum era de așteptat, nu s-a întâmplat nimic de felul acesta, iar elitele educate au sucombat în promiscuitate sexuală, infertilitate creativă și, bineînțeles, în proiecte utopic-totalitare. Iar la scurtă vreme după ele și restul societății. Probabil că multe dintre aceste dezvoltări l-ar fi șocat pe Mill, dar ideile au o dinamică proprie, iar „experimentele de viață” s-au metamorfozat dintr-un privilegiu al elitelor într-un bun democratic, accesibil tuturor.

Acum este relativ facil să arăți dezastrul în masă produs de „experimentele de viață” moderne, debarasate de balastul tradiției și al obiceiurilor: divorțuri, avorturi, bastarzi, sinucideri șamd.

Însă ceea ce poate că este la fel de neliniștitor precum statisticile triste este monotonia invariabilă a „experimentelor”. Am așteptat un paradis al nonconformismului și creativității, o afluență nemaivăzută a geniilor sociale, o înflorire exotică a ideilor, practicilor și personajelor, o sarabandă nesfârșită de noutăți și imprevizibil, dar, când colo, nu am avut și nu avem parte decât de felii de viață fade, deprimante, searbăde și vicioase.

Indiferent unde privești, te copleșește uniformizarea mecanică, peisajul geometric, personajele ștanțate precis și limbajul lemnos.

Deși teoretic există posibilitatea de a vedea ceva cu adevărat remarcabil, care să depășească orice normă, în fapt nu există nimic cu adevărat original. Ascultăm aceleași vechi șlagăre consacrate în debutul modernității, reambalate stângaci pentru un public tot mai imbecilizat și conformist. Vedem aceleași imagini uzate, gri, rectangulare, care ne obosesc mintea și ne blochează sufletul. Nu știu în ce măsură ar trebui să prețuim originalitatea de dragul originalității, dar este cert că pentru modernitate ea reprezintă un bun important. Și tocmai din această perspectivă, te descumpănește, într-un fel, absența ei completă. Modernitatea nu se ține nici măcar de cea mai modestă promisiune pe care ne-o face.

Nu există detaliu al vieții obișnuite care să nu fie formatat de o matrice stilistică totalitară. Oamenii trăiesc, se îmbracă, mănâncă și vorbesc la fel. Sunt inutile exemplele foarte complexe. Este suficient să observi oferta omniprezentă de burgeri din meniurile restaurantelor de pretutindeni, frizurile identice sau tatuajele multicolore.

Poate că toată această înregimentare voluntară nu ar fi atât de sumbră și respingătoare dacă nu ar defila sub flamurile atractive ale noului și experimentului. Și, mai mult, nu ar fi atât de opresivă, dacă nu ar încerca extrem de tare să combată, să demonizeze și să suspende orice ieșire din rând. Gândiți-vă doar ce eforturi presupune pentru o tânără fată să se îmbrace astăzi într-o fustă mai lungă! Apoi gândiți-vă la orice tânăr care încearcă numai să își păstreze fecioria până la însurătoare... Însă, indiferent de vârstă, nimeni nu scapă de presiunea nivelatoare a „experimentelor de viață”. Încercați măcar să faceți observații mai aspre propriului copil în public...

În supermarketul ofertelor existențiale nu avem, pe de o parte, o gamă incredibil de variată de stiluri de viață strălucitoare și atractive, dincolo de etichetă, iar pe de altă parte, raftul prăfuit și expirat al Tradiției. Raftul prăfuit nu ne este nici măcar prezentat, decât poate ca o caricatură, ca o alegere bună doar pentru tipurile dictatoriale sau criminale. În realitate, sub reclamele diverse și pestrițe ale experimentelor de viață nu se ascunde decât un singur produs toxic care te subjugă, te schimonosește și în cele din urmă te conduce la o moarte tristă, în singurătate. Cândva, acel produs, de care oamenii încercau să stea cât mai departe, se numea patimă.

Călin Popescu

Lumini și umbre ale conștiinței ruse

Comunismul a fost o încercare de imitare, fie și caricaturală în final, a ideii de Sobornost, unanimitatea și concordia de tip liturgic, din care teologii ruși ai secolului XIX au vrut să facă esența Ortodoxiei – nu e nevoie de scepticismul rusofob și superficial al lui Alain Besançon pentru a observa asta; și de altfel și teologii români tind să preia aceeași idee. Atunci însă, opunându-se comunismului, în spațiul răsăritean, democrația (dacă, în ciuda lui Platon, aceasta chiar ar funcționa și altfel decât ca slogan de vitrină) ar trebui să păstreze totuși, în sistemul democratic-ortodox, sobornicitatea, ca element autentic, specific spiritului popular pravoslavnic: în numele păcii sociale, deci, să evite de pildă orice lipsă de reverență față de conducători – reflex protestant. Într-o astfel de societate, poate ideală, opoziția ar continua, desigur, să existe, dar cu titlul de sprijin, ca o alternativă pozitivă, reverențioasă față de puterea curentă și opera ei – pe care să nu caute să o desființeze, ci, dimpotrivă, să o continue, înlocuind-o (atunci când ea nu mai aduce societății servicii, ci deservicii). Chiar dacă liderii puterii n-ar avea vreun contact vizibil, asumat, cu Biserica, ei merită respect pentru faptul că s-au învrednicit să slujească (guvernând) un popor ales – ceea ce doar de Dumnezeu se poate rândui.

***

Rușii se consideră popor sfânt pentru că au avut, o mie de ani, și, într-un fel, încă mai au, drept singura lor cultură, cultura teologică ortodoxă. Într-un fel, se pot numi așa, căci e și un mare merit acesta: au apucat „mărgăritarul cel de mult preț”, și deci nu le mai trebuie nimic altceva, trăind din plin cu el, pentru el și pe seama lui. Pe de altă parte însă, aceasta nu e neapărat o vocație universală, căci își are partea negativă: a nu combina această harismă cu toate celelalte daruri, a nu o dezvolta, pentru ca și alții să se poată îmbogăți prin ea, după cum rușii, de pildă, au putut moșteni de la Constantinopol.

Poate ei ar avea drept scuză că au fost permanent războiți (ca și bizantinii însă), și de aceea n-au putut mai mult – dar aceasta nu le dă dreptul să afirme că în afara căii lor nu mai există alta.

De altfel, conștiința lor, de la călugărul Filotei și țarul Vasile al III-lea, din secolul XVI, că sunt centrul lumii și al istoriei, ca a treia Romă, nu poate să nu fie măcinată și de gândul că sunt, în același timp, undeva la periferia lumii sau chiar în afara ei.

***

În timp ce vrea să fie un Bizanț, Rusia și-ar dori totuși ca noi, românii, mai vechi în creștinism ca ei (și la fel de bizantini, după Iorga), să le fim o țară-tampon, o zonă de influență, eventual furnizoare de carne de tun... În acest caz, ea râvnește de fapt tocmai latura întunecată a Bizanțului – care l-a și pierdut –, încurajând tendințele centrifuge ale vecinilor, care trec în orice altă barcă, chiar de n-ar găsi nimic bun acolo, doar pentru a-și salva identitatea. Proclamând zgomotos o concepție politico-religioasă care altor popoare ortodoxe nu le inspiră nimic, ce fac altceva decât să se autoizoleze?

***

Identitatea noastră are o legitimitate, are rațiunile ei să existe: suntem o Ortodoxie latină, cum spunea Mircea Vulcănescu, o limbă și o cultură originală, pentru care au murit Antim și Brâncoveanu, pentru care au muncit generații de cărturari ca să o făurească, de nicăieri, și pentru care a lucrat însuși Dumnezeu, prin tot felul de întorsături, aparent minore, ale istoriei (de pildă, austriecii au cucerit Oltenia de la fanariotul Nicolae Mavrocordat tocmai între 1717 și 1739, timpul cât să desăvârșească Damaschin Dascălul traducerea cărților de slujbă în românește, puse apoi în circulație, de el și de ucenici, și în Ardeal, pentru uniformizarea limbii române bisericești). Vocea noastră în corul culturilor lumii nu poate tăcea doar pentru că unii vor să citească în diagonală o istorie trunchiată, după cum le sună convenabil într-un moment sau altul.

***

O Ortodoxie superbă, neînvinsă, ca a Rusiei, are și scăderea unei naivități deconcertante pentru lumea secularizată, postapocaliptică. Recunoaștem uneori ceva asemănător și în superficialitatea credinței de tip moldovenesc – unde muncitorii țin cu strășnicie sărbătorile -, dar multora, în același timp, nu li se pare nimic în neregulă să curvească, la orice ocazie. În zone mai puțin religioase, cei care țin totuși sărbătorile se feresc și de curvie.

Imperiul creștin veșnic, după Chiril, sau Katehon-ul biblic, straja împotriva Antihristului, înoată în același timp într-o stingheritoare confuzie.

***

În 1860, când noi perfectam și gestionam unirea Principatelor, rușii slavofili ne rezervau alt proiect: „Moldova și Valahia, ca regiuni locuite de popoare fără nicio însemnătate individuală, trebuie în mod natural să fie încorporate în Rusia”, scria Konstantin Akșakov, într-o scrisoare către părinți, din străinătate. Corespondența sa mai vorbea de un război de eliberare, pentru principii morale, a tuturor slavilor, chiar și de ⟶

eseu

Mihaela Albu

O lecție de istorie în romanul *Agonie fără moarte,* de N.I. Herescu[1]

„Cartea asta e ca un fel de testament”, declară spre sfârșitul romanului Gabriel Adam, personajul central al cărții *L'Agonie sans mort*, apărută în 1960, la Paris, semnată cu pseudonimul Ch. Séverin (tradus în română – vol. I: 1998, vol. II: 1999 – de Cornelia Ștefănescu și publicat la editura Jurnalul literar).

Numele autorului era total necunoscut, dar trimitea, pentru cunoscători, direct la orașul românesc. Cu atât mai mult cu cât, printre personaje, sunt români care trăiesc în exilul parizian, iar N.I. Herescu recomanda prietenilor cartea. Astfel, probabil că nu a fost greu ca identitatea autorului să fie cel puțin ghicită, dacă nu deconspirată complet. Cel care a lansat ipoteza a fost Virgil Ierunca. În portretul pe care i-l face în revista *Românul* (noiembrie 1961), el va scrie, lăsând totuși o portiță îndoielii: „s-ar putea, bineînțeles, să mă înșel, încerc totuși de a identifica pe Ch. Séverin, autorul unui roman apărut anul trecut la Paris și intitulat *L'Agonie sans mort*, cu N.I. Herescu. Romanul acesta, în care personajul principal e un scriitor român, e o expresie de mânie a noastră, a rătăcitorilor, împotriva rătăcirii în care ne târăște, târându-se pe sine, istoria imediată.”

Dar dincolo de ideile vehiculate în roman, dincolo de *mânia rătăcitorilor* care se degajă din discuțiile între personaje și în care îl ghicim pe autorul articolelor anticomuniste publicate în presa exilului, într-un scurt fragment autorul, prin personajul său, scriitorul Gabriel Adam, explică unul dintre motivele pentru care nu și-a dezvăluit adevărata identitate și a semnat cu pseudonimul ce trimite (destul de clar totuși) la orașul în care s-a născut: „Articolele n-au fost totdeauna semnate, ceea ce l-a privat de notorietate. Acceptase fără părere de rău situația, convins că întreaga atenție se cade a fi îndreptată asupra ideilor și problemelor și nu asupra persoanelor.” (*op. cit.*, p. 159, s.n.)

Iată așadar încă un argument pentru care prietenul și admiratorul Virgil Ierunca îl numește – în Jurnalul său, *Trecut-au anii...* – „profesorul de boierie”, iar referirile la el sunt făcute totdeauna cu deferență și evident respect față de cel pe care-l amintește permanent ca fiind „Profesorul”. Respectul se datora nu numai pentru ascendență[2], ci pentru întreaga activitate[3] și atitudine.

Romanul *Agonie fără moarte* pune față în față două „lumi paralele”, opoziția fiind sugerată, treaptă cu treaptă, de la cei doi scriitori – Patrice Lignerolle și Gabriel Adam – la grupul de petrecăreți francezi vs. grupul emigranților (aceștia ei înșiși pe trepte diferite în funcție de concepția despre viață și adaptabilitate) până la Occident și țările din Est.

Începutul romanului (și unele capitole) dezvăluie cititorului o lume frivolă; este vorba despre o mică societate pariziană, tineri care „trăiesc viața” și se bucură din plin de plăcerile ei. Prin contrast, sunt introduse, rând pe rând, alte personaje, emigranți din est, în special din România. Și astfel, cele două „tabere”, puse față în față, creează un contrast vizibil, cei doi protagoniști, reprezentanți ai fiecăreia, Patrice Lignerolle și Gabriel Adam, trăind ei înșiși în „lumi” diferite. Au totuși în comun profesia, fiind astfel într-un fel asemănători și de aceea prieteni ce se respectă reciproc.

În plus, în ciuda includerii unor capitole în care apar personaje pentru care mai presus de toate erau bucuriile vieții, acestea servind însă drept contrast cu rol de a accentua diferența, romanul pune probleme grave și tocmai opoziția dintre cele două societăți dă consistență dezbaterilor despre război, despre realitățile politice ale momentului, despre comunism, despre libertate, despre dictatură, despre tragedia ungurilor în 1956, despre pericolul sovietic și lașitatea unei părți a societății franceze, despre francezii cu simpatii comuniste, despre indiferența lumii occidentale, depre viața exilaților, privațiunile și sărăcia în care aceștia trăiesc, despre scris și literatură, despre demnitate și condiția scriitorului în ambele societăți etc., etc.

Unele pagini pot fi înțelese ca profesiune de credință a autorului însuși asupra scrisului, asupra rolului scriitorului și a locului său în societate, asupra relației cu colegii de breaslă, dar și cu cititorii.

Desigur, Gabriel Adam nu trebuie văzut ca un *alter ego* al autorului, despre el Ch. Séverin (Herescu) nu ar fi putut spune „Gabriel Adam c'est moi”, autorul împrumutându-i (ca și lui Patrice uneori) multe dintre ideile și comportamentul său. Deosebirea dintre ei constă însă în concepția despre viață, dar mai ales în proveniență. Francezul Patrice și românul Gabriel Adam sunt scriitori, amândoi cu egală traiectorie – fiecare în țara lui –, cu similare concepții asupra scrisului etc., dar Patrice este francez prin naștere, născut deci într-o țară occidentală liberă, românul Adam e emigrant, fugit din țara lui ocupată de sovietici, în căutarea libertății. Prin Gabriel Adam exilatul Herescu își descrie propria condiție, dar și a altor compatrioți, subliniind însă ceea ce-l determina să nu facă niciun compromis prin care să-și poată pierde demnitatea: „Urmărit de nevoi și de privațiuni, Adam a rămas rebelul greu de stăpânit. Nici un compromis, nicio concesiune. Nimic. Nimănui. O demnitate rigidă. Trecând prin toate încercările exilului, în ciuda deziluziilor și a mizeriilor, el și-a păstrat, fără să clipească, demnitatea bărbatului de odinioară, când țara lui era liberă: *Am pierdut totul, cu excepția onoarei: să nu o abandonăm!* (*op. cit.*, p. 155)

Lunga expunere pe care o face în fața grupului care participa la o serată a tinerei Sibylle poate fi privită, peste timp, ca o adevărată lecție de istorie. La fel paginile în care se dezbate tragedia poporului maghiar, a cărui revoltă în 1956 a fost înăbușită în sânge, sub privirile pasive ale lumii occidentale (și ale Organizației Națiunilor Unite, care s-a rezumat în a da o moțiune!)

Din tot ceea ce se arată, cu date concrete și interpretări pertinente, cel care citește astăzi romanul va avea un tablou clar nu numai al situației exilaților (plină de privațiuni, umilințe și *agonie*), dar și al (non)implicării Occidentului în rezolvarea situației lor și a destinului țărilor intrate sub control sovietic. „Lecția de istorie” din monologul lui Adam (ca și din luările de cuvânt la întrunirea de după ocuparea Ungariei de către trupele sovietice) cuprinde multe date precise, iar din expunerea „soluției politice” găsite de Occident (moțiuni și rezoluții, înființarea de comisii, comitete peste comitete, în fapt, surse de îmbogățire a unora) înțelegem nu numai ironia autorului, dar mai cu seamă indignarea sa.

De la descrierea „agoniei” din dragoste a unui singur om, Patrice (autorul, prin contrast, subliniază insignifiența la scară mică, când e vorba doar de un individ și de o suferință banală), se descrie *agonia* popoarelor din Est (la scara istoriei, fiind astfel adevărata suferință!). Cum întâmplările relatate în carte se petrec între 1955-56 (an care a fost „unul din anii cei mai dramatici”), cunoaștem o perioadă aleasă anume de autor pentru a scoate în evidență Istoria mare – de la situația țărilor intrate sub ocupația sovietică la exemplul concret al revoluției din Ungaria. Și astfel, cartea transmite – în haină narativă – o „lecție de istorie” peste timp.

Unele pagini pot fi înțelese ca profesiune de credință a autorului însuși asupra scrisului, asupra rolului scriitorului și a locului său în societate, asupra relației cu colegii de breaslă, dar și cu cititorii.

1 În anul ce tocmai a trecut s-au împlinit 60 de ani de la plecarea din această lume a unuia dintre cei mai importanți oameni de litere, N.I. Herescu (1903 – 1961), scriitor, jurnalist, profesor, fost președinte al Societății Scriitorilor Români, reprezentant marcant al exilului românesc anticomunist.

2 N.I. Herescu era fiul generalului Herescu, provenit dintr-o veche familie muntenească din care, printre precursori, era și faimosul cărturar Udriște Năsturel.

3 „A ajuns profesor universitar, Directorul *Revistei Clasice* și al Institutului de Studii Latine la o vârstă când alții migăleau încă o teză de doctorat. Farmecul, discreția, inteligența lui vioaie și onestă, i-au deschis toate porțile și i-au adus toate onorurile”, aprecia Mircea Eliade în articolul „N. I. Herescu – in memoriam”, scris în 1961, după moartea profesorului și publicat în revista *Românul* din noiembrie.

⟶ sub dominația austriacă, pentru ca, după reunirea lor sub patronajul Rusiei, „lumea slavă să respire mai ușor, și Rusia să-și îndeplinească datoria ei creștinească și frățească.”

***

Vladimir Putin justifica invazia Ucrainei cu un citat din „cartea sfântă” care spune: „cea mai mare dragoste o are cineva care își pune sufletul pentru fratele său.” „Cartea sfântă” la care se referea nu este Biblia, ci „Viața lui Constantin (Chiril)”, din sec. XIII-XIV – binecunoscută slavilor –, chiar dacă citatul face trimitere, indirect, și la un verset ioanin. Sfântul Chiril, înainte de a fi apostolul slavilor, pe când era doar un cunoscut filosof, cu numele laic de Constantin, a fost trimis de împăratul Constantinopolului într-o misiune diplomatică în Siria, la „agareni”, arabii musulmani aflați în plină dezvoltare și expansiune. Aceia au încercat să îl încuie pe vizitator cu întrebarea: „De ce statul vostru, care este creștin, nu ne întoarce obrazul, cum a zis Iisus, ci are armată?” Constantin, cu spontaneitatea lui proverbială, a replicat: „Legea noastră are două porunci, iar ea zice și să te jertfești pentru prieteni, ca nu cumva sufletele lor să fie capturate odată cu trupurile lor.”

Putin susține deci că Rusia, a treia Romă, e datoare să-i apere de colonizarea ideologică pe frații ucraineni.

***

Apropo de respiratul lui Aksakov: înțelegi, ce-i drept, cât de apropiați suntem spiritual, și chiar genetic, de ruși, când trăiești într-un spațiu anglo-saxon. După câteva luni ca bursier la Cambridge, aveam o senzație cronică și inexprimabilă de sufocare. Nu doar că era un spațiu pustiu nepunctat de biserici (ortodoxe), vorba lui Țuțea (cele anglicane ajută doar estetic), dar și cu fețe și tipuri de oameni diferiți, de la gestică la fizionomie și conformația corpului, care în plus au și reflexul de a acuza stereotip tot ce ține de spațiul răsăritean (în etica recentă a lui Richard Hays, reprezentativă pentru lumea evanghelică, exemplele negative sunt uzual ilustrate astfel: de pildă, Biserica sârbă a încurajat războiul sârbilor în Kosovo, ca exemplu pentru cum unii nu înțeleg mesajul nonviolent al lui Iisus etc. – cu dreptate sau nu, n-ar fi trebuit, desigur, să se oprească doar la un aspect al conflictului, nici să fie așa de dezinvolt în acuzații). Când am descoperit, după mai multe luni, biserica rusă a părintelui (american) Raphael Armour, a fost ca o revelație, și am simțit că parcă respir din nou în Anglia, cum nu o făcusem de la plecarea din țară: acolo toate femeile semănau cu mătușile de la noi, iar gestica oamenilor, căldura lor îmi era familiară, ceva crea instantaneu încredere reciprocă. Patronajul rusesc ar putea, într-adevăr să ne facă să respirăm – și pentru că la ruși era, de bine, de rău, o atmosferă mai internațională față de cea din biserica anglo-românească (e o discuție, dacă și față de cea anglo-grecească), și în același timp inclusivă pentru români. Un englez, Peter, slujitor (ca ipodiacon), îmi povestea cum a ajuns acolo: „liturghia voastră îmi dădea o pace, mă liniștea”.

Alexandru Mărchidan

Nu știu niciodată

cum se va încheia poemul.

asemenea pictorului, mă așez în fața culorilor

și le întreb: tu ce vei fi, pace? tu, poate zgomot?

vei fi tu durere sau umbră?

tu, floare, ori un veac de tăcere?

ori armă, ori zid, ori icoană?

ori...?

Dare de seamă

deocamdată pe cale
ori în luptă
cu fel de fel de gheonoaie,
deocamdată rezemați pe pământ
ca picăturile de ploaie.

căutăm să dezrobim
pe dinlăuntru grâul
semănat cândva.

să le vedem pe toate-așa cum trebuie
ar trebui să încercăm
să creștem tot mai mici,
dar toate-n vremea lor
își vor afla răspunsul.

cât despre mine, nu-i prea mult de zis –
în drum și eu prin lume
ca la iarmaroc,
să iau ce-mi trebuie
și să privesc puțin lumina de aici.

Răni

într-adevăr
se schimbă
pământul
și-ncepe cu obiceiul oamenilor
de-a se furișa-n lumina zilei
cu cocoașe cât dealul,
începe cu fuga printre griji, cuvinte
și locul unde,
fără să deranjeze cumva,
ar putea fi așezat Dumnezeu
pentru care poeții
au pierdut de mult litera mare.
nu mă miră așadar
când durerea se plimbă pe covoarele vieții
și mulți i se-nchină
așa cum naiv alinți un câine turbat.
nu mă miră de-aceea chipurile rătăcite
în amara îmbrățișare de sine,
storurile coborând orizontul
prea mult.

Disimulare

adun căderile
și le fac înălțime,
tristețea ce-mi dă ocol –
un nesfârșit câmp de rapiță.
e firesc să te doară cerul
când imiți păsările.
cele mai frumoase cântece
mă îmbracă-n tăcere,
pentru că nu cuvintele acestea
trebuie auzite.

în singurătate
niciodată singur,
ascund foc
sub straturi de gheață.

Sertare și uși

sertare și uși
atât mi-ai spus că rămâne când te uiți în urmă,
memoria – o drogherie unde mergi și întrebi constant
care e leacul? cât face? când ajunge? cum se ia?
timpul vieții – cotloane peste cotloane,
nesfârșită galerie a unei străvechi familii de șoareci,
loc de fugă de atâta necunoscut.
ființă din sertare și uși, memorie pusă în rafturi
sub lacăte ori pur și simplu ferită de iscoade,
o pivniță de unde scoți la nevoie povești rubinii
pentru tot felul de angoase și umbre.
e drama jucată mereu,
pentru că ne plac întrebările cu lungi cozi de cometă,
ne plac durerile, răsturnările, agoniile,
ni se pare că suntem mai vii când suntem pe moarte
(uneori chiar suntem),
însă, dincolo de drama și de focul jocului,
ești ramura copacului rămas de la-nceput,
cu rădăcini în fluviul pe care n-ai cum să îl vezi
cu ochi pe jumătate orbi,
îți iei lumina și timpul din lumi în care sorii nu apun –
poate îi vezi poate nu, poate mulțumești poate nu,
poate chiar nebunește vei da lemnul tău
celui ce taie mereu din copac.
oricum, vor trece toate și nimic nu va fi irosit –
ramura ce ești acum e încă aluat
pus
la dospit.

Veghe

Nu știu niciodată
cum se va încheia poemul.
asemenea pictorului, mă așez în fața culorilor
și le întreb: tu ce vei fi, pace? tu, poate zgomot?
vei fi tu durere sau umbră?
tu, floare, ori un veac de tăcere?
ori armă, ori zid, ori icoană?
ori...?
Nu știu niciodată cum se va încheia poemul,
după cum niciun martor al răsăritului de soare
nu știe dacă și cum și unde va ajunge,
până spre seară,
simpla sa mărturie.

Cuvânt de ziua ta

Nu la lumina
în care mor fluturi,
nu în timpul
ce scoate din primăveri celălalt chip,
nu pe drumul unde în capăt așteaptă un zid.
nu,
nu spre unele ca acestea am fost chemat,
deși,
în furtună,
e greu
să separi flori de cireș
și fulgi de zăpadă.

Laconic

după zâmbete de toamnă,
lupii.
între înserare și noapte,
poemul pentru tine.
pe lava pietrelor,
fir neted de memorie.

peste toate,
viața,
cu o foarfecă într-o mână,
cu inima mea în cealaltă
și cu o pasiune nebună
pentru origami.

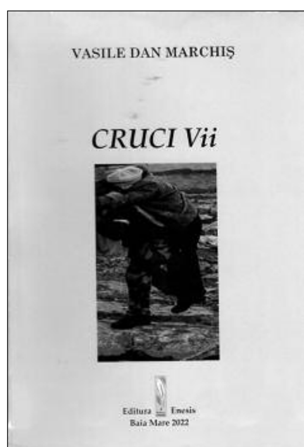
Moara lui Mărchidan

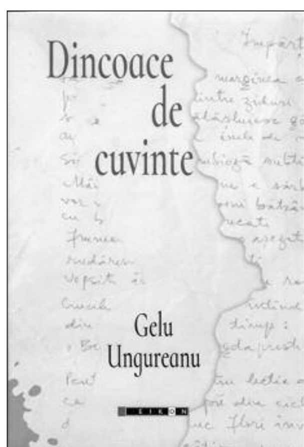
ai vrut să mă vezi,
pierzând pentru asta zile, săptămâni și ani,
ai urcat și ai coborât și ai coborât,
hainele tale hrană ploilor și fulgerelor
și drumurilor găunoase,
inima ai lăsat-o durerilor,
peșteră de lei și de tâlhari,
ai zdrobit corăbii de stâncile-așteptării –
n-ai vrut să-ți astupi urechile, n-ai vrut,
deși nu te-ai legat de catarg
(acum hienele mării se bucură
văzându-ți alergarea).
ai vrut să mă vezi
ca să pui în mișcare o moară uriașă
ascunsă, nevăzută, zdrobitoare
unde grâul nădejdilor
trebuia să devină făina bucuriei.
ai vrut să mă vezi
și ce-ai gândit că vei afla:
timp nou fără de timp? dimineți albe?
ființe de cristal? cascade de sori?
primăveri fără sfârșit?
chipuri uitate de moarte?
Ai găsit o moară
unde grâul păcii,
al nădejdilor și așteptărilor trădate,
grâul micilor și marilor căderi,
al întâmplărilor neîntâmplate,
grâul inimilor înfiate de cuvinte și dureri
e măcinat fără oprire
fără oprire fără oprire
la moara ce se zbate-n piept.
vei putea să-mparți cu mine
această iute, dulce, grea, pietroasă,
îngerească pâine?

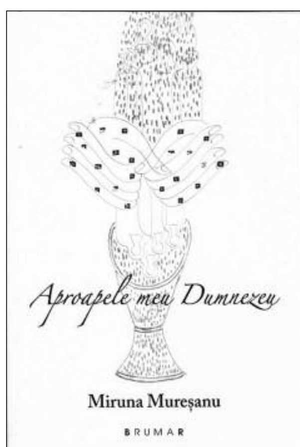
poesis

Cărți primite la redacție

Leo Butnaru

Ceasurile lui Salvador Dalí și Ion Barbu

Fascinat de ceasuri, orologii, ornice, cadrane, ore, tic-tacuri, Ion Barbu, în poezie, pare a fi un afin al lui Salvador Dalí din picturile cu ceasuri topite, cadrane moi, curgătoare, ce se preling: „Din ceas, dedus adâncul acestei calme creste,/ Intrată prin oglindă în mântuit azur"; „O ceasuri verticale, frunți târzii!"; „Chemi zidul ars, cu ierburile cimbruri,/ Anulare unor albe timpuri" – și ceasurile topite, prelingătoare ale pictorului spaniol de asemenea ca o anulare a albelor timpuri. Spre această idee („Prin brațele ei/ Ghețari în idei") ar duce, implicit, și distihul: „Arhaic Unt, din lăudată seară,/ Scurs florilor, slujind în Betleem". Sau, înrudit cumva cu astea, aducând a ceas, a țiferblat topit, curgător: „Cu verzi și stătătoare pustietății lichide,/ Sinteze transparente de străluciri avide/ Zbucnesc din somnorosul noian originar". Acest *originar* reîntorcându-ne la celebra compoziție „Persistența memoriei", în centrul căreia Dalí și-a plasat un autoportret ușor sofisticat care, parcă prin(tre) gene lungi de prunc, amintește de un embrion uman, ceea ce-l făcu pe criticul de artă Paul Moorhouse să presupună că metafora se referă la amintiri din viața prenatală, din uter. Iar la Barbu, aluziv (chiar... pictural!), în „Oul dogmatic" se poate presupune fetusul: „Din trei atlazuri e culcușul/ În care doarme nins albușul/ Atât de galeș, de închis,/ Cu trupul drag surpat în vis", pentru a se merge direct spre Timp, Viață, Moarte: „Si mai ales te înfioară/ De acel galben icusar,/ Ceasornic fără minutar/ Ce singur scrie când să moară/ Și ou și lume. Te-înfioară/ De ceasul, galben necesar.../ A morții frunte – acolo-i toată". Cum s-ar spune, iată crugul existențial, în inițiere, durată și închidere, cu „soarele pe muchii curs – de doliu", ca în picturi de Dalí (această formă/expresie, *de Dalí*, ce amintește, omonimic, de *Dedal*, căruia, dat fiind că i s-au topit aripile de ceară, precum, mult mai târziu, orologiile pictorului spaniol, îmi vine să-i spun... *DeDalí*), ce ne trimit, implicit, și spre alte versuri barbiene „curgătoare", precum cadrane cu înscrisuri: „La conul acesta de seară,/ Când sufletul meu a căzut/ Și cald, aplecatul tău scut/ Îl supse, ca pata de ceară"; „...de-a lungul nopții, tot aurul stelar/ Și toată înflorirea reflexelor fluide", când, Omule sau Timpule, „ca o holdă de antene/ Te alegem viu din vântul despletitelor idei", din „Oglinda călătoare, cer mobil", în care „Te-ai încadrat într-o ușoara spumă/ Și-ți porți acum cristalul tău steril/ Spre-a marilor îndepărtată brumă". E o repetare întru zădărnicie, parcă, ideea apărând și în versurile: „Vieața/ Se-ntoarce somnoroasă, în ciclul ei steril,/ Sub fard și mască, mima unei absurde arte"... Ar fi aici tangența cu ecleziastica *deșertăciune a deșertăciunilor*?... (Sterilitate a sterilității?...)

Irezistibil, ca și cum, asemuitor, topindu-se, cadranele ceasornicelor lui Dalí duc ideatic la curgerile verbului și timpului în poezia barbiană, ca „limfa pajiștelor pale", plecându-se „soarelui ferit/ Al certei sere animale:/ Îngână sângelui ivit". Mai multe țiferblate, în lichefiere, anihilare, scurgându-se: „În orbul mării limpezi tezaur negrăit", în care: „Răsfrângeri fără număr, pe rând au oglindit/ Multipla aparență și vecinica schimbare". E oarbă nu doar marea-imens cadran, ci și muntele, ca în poemul „Secol", în care: „Seceri dintre secete-au sclipit!/ (...)/ Anulare unor albe timpuri,/ Sub arginții muntelui orbit". Secol douăzeci, când temerari, poate, alpiniștii timpului: „Suiau cu iezerii, să cate/ La anii falnici, douăzeci", văzând „din ceasul ce nu bate –/ Din timp tăiat cu săbii reci".

În poezia lui Barbu, ca și în pictura lui Dalí, multiplele interpretări, simboluri interacționează cu unele de bază – marea (nemurirea) și oul (viața – „...viul ou, la vârf cu plod,/ Făcut e să-l privim la soare!"), timpul presupunând, dar neatingând „Statornicia memoriei", ce merge spre o alegorie filosofică despre fragilitatea existenței umane.

Timpul, curgerea lui, în flux de clipe, ore, zile, secole din poezia lui Ion Barbu, în democrația, dar și fantezia posibilelor tâlcuiri, pot fi apropiate de exegeza ce atribuie respectivei fenomenologii cronologice a ceasurilor „topite" ale lui Dalí interpretarea, cu mijloacele specifice artei picturale, teoriei relativității einsteiniene. Istoricul artelor, britanica Dawn Adès, consideră că: „Ceasurile curgătoare ar sugera simbolistica relativității spațiului și timpului, o meditație suprarealistă ce vizează catastrofa (drama) reprezentărilor noastre despre o ordine cosmică fixă, imuabilă".

În contextul cadranelor curgătoare vine și sugestia distihului: „Un soare fără spițe de raze, spre apus,/ Părea un ochi cu fiere umplut și cu obidă". Iar în unele cadrane prelinse a moarte de timp piere câte: „o după-amiază/ Schimbată în apa multă a ierbii ce-nviază,/ Când, greu și drept, pe sceptrul de pai mărunt la fir,/ Gândacul serii urcă ghiocul de porfir", ca să ajungem la exclamațiile din „Nastratin Hogea la Isarlâk": „Încolăcite ceasuri! Cu voi, nu luai aminte/ Cum, pe răsfrânta buză, a mătcii, dinainte,/ O spornică mulțime se tencuia-n pereți", „În toamna unde seara închega tonuri vii,/ Prin surda picurare a orelor târzii". Când „Îți vei purta tristețea, încet, pe Drumul Sacru", iar poetul nostru, ca un Vergiliu dintr-o divină comedie a secolului XX, îți va spune: „Mă vei urma... Cuvântul va depăna domol/ Povestea fără nume a nunții subterane;/ Uimit, îi vei cuprinde supremele arcane/ Din culmi nebănuite și limpezi, de simbol". Din „codri de simboluri" (Baudelaire) cu ceasuri, ornice, orologii, clepsidre, țiferblate curgătoare, ca afluenți, mai mari sau mai mici, ai tragi-cosmicului, universalului, atotcuprinzătorului Fluviu al Eternității. Inclusiv cu clipele despre care un înțelept din vremuri vechi scria pe cadran de ceas: *Vulnerant omnes, ultima necat. (Toate rănesc, dar cea din urmă ucide.)*

Cineva a presupus că Dalí (de ce nu și Ion Barbu, în poezie?) a fost inspirat în remodelarea (sau, să spunem cum e, – deformarea) lichidă a cadranelor de pururi memorabila constatare a lui Heraclit *Ta panta rhei kai ouden menei (Totul curge, nimic nu rămâne neschimbat)*. Pentru a se ajunge la o interpretare metaforic-onirică, ce susține că ceasurile în topire (... creativă), „moleșire" ar simboliza/exprima curgerea timpului în vise, unde el, timpul se poate extinde, condensa sau în genere să-și curme existența/prezența. Dalí chiar susținea că unele pânze ale sale nu ar fi decât „vise pictate".

Pornind de la astfel de ipostaze și ipoteze, putem reinterpreta, creativ, altfel imaginat, ceasurile din poezia lui Barbu. Să zicem, ducem la *topire (reinterpretare)*, la *curgere* ideea, imaginea din versurile: „Pendulul apei calme, generale,/ Sub sticlă sta, în Țările-de-Jos". Sau: „Verzi investiri, prin câte-un gang,/ Sub ceasuri largi – balang, balang!".

Recrearea, reinterpretările, uneori în jocul și frământul analogiilor, iscă și gândul că ceasurile lichide ce curg spre propriul amurg, asfințit, și ceasornicul fără minutar „Ce singur scrie când să moară/ Și ou și lume" al lui Barbu sunt măsurători apocaliptice, care amintesc de dezastrul final, fatal – „Pendular de-ncet,/ Inutil pachet,/ Sub timp,/ Sub mode/ În Uvedenrode", când – „S-a-îmbuibat/ Și s-a dus/ Ceasul rău,/ Ceasul tău!.." (în acest caz, al apocalipsei, mai curând a venit decât s-a dus ceasul rău...)

Mergem mai departe (sau, poate, mai aproape!), ajungând la: „Capăt al osiei lumii!/ Ceas alb, concis al minunii,/ Sună-mi trei/ Clare chei/ Certe, sub lucid eter/ Pentru cercuri de mister!" Osia lumii și axul fix al ceasornicului! Axul ca „sceptrul seral/ De trei ori spiral", mișcând roata cu clichet („Durata-înscrie-în noi o roată./ Întocma – dogma") și, parcă, ducând cu gândul spre (sau venind dintr-acolo) „mecanismul" versurilor: „An al Geei, închisoare,/ Ocolește roatele interioare:/ Roata Venerii/ Inimii/ Roata capului//Mercur/ În topire, în azur,/ Roata Soarelui/ Marelui". E în toate mișcare și cosmicitate. Interiorul cosmic al firii omului în interiorul cosmosului propriu-zis, când „Lumina îndoita" pare „un fel de apă;/ A drum, locomotive" fumează „dintr-o supapă" și este „la ora albă, când" nu ai ști „să zici/ De-i patru, două numai, ori a trecut de cinci". Toate, ceasuri și spații, prinse în jocul universal, prim sau secund, sau infinit, în „Danțul buf/ Cu reverențe/ Ori mecanice cadențe". De ceas, cadențele mecanice, nu? Vorba aia cu dorința de a da, uneori, timpul îndărăt: „Uite, ia a treia cheie,/ Vâr-o în broasca – Astartee!/ Și întoarce-o de un grad/ Unui timp retrograd", ca o revenire cu: „Ceas în cristalin/ Lângă fecioara Geraldine!" A da timpul vârstelor îndărăt, de parcă inima ți-ar fi mereu „la vârste viitoare/ Ca șarpele pe muzici înnodat", rotit în jurul mărului-soare, „În minutare-aprins – și încrestat", când poeții, precum Barbu la vremea sa, vor avea încă prilejuri să exclame: „O ceasuri verticale, frunți târzii!/ Cer simplu, timpul. Dimensiunea, două;/ Iar sufletul impur, în calorii,/ Și ochiul, unghi și lumea-aceasta – nouă.// – Înaltă-n vânt tu frângi, să mă aștern/ O iarba mea din toate mai frumoasă./ Noroasa pată-aceasta de infern!/ Dar ceasul – sus; trec valea răcoroasă". Pata de infern, precum un cadran de ceas topit, dezactivat, aneantizat...

Dar parcă se putea fără „insinuarea" filosofic-sofisticată a timpului în evaluări, rotiri și într-un poem, care se numește chiar „Nietzsche"? – „Purtând înfrigurată mândria forței tale/ Mai sus și mai departe spre noi evaluări,/ Să fi străpuns penumbra letargică și ceața/ Ce împleteau pe norme un neguros Dedal (...*DeDalí*, ziceam, – *l.b.*)/ Ca, adâncind cu groază abisul numenal,/ În seara biruinții să-ntrezărești cum Vieața/ Se-ntoarce somnoroasă, în ciclul ei steril,/ Sub fard și mască, mimma unei absurde arte,/ Și totuși deasupra rotirilor deșarte/ Făuritor de sensuri, să te ridici viril;/ Și, beat de aderare activă și adâncă". (Printre altele și fugitiv fie spus, mustățile lui Nietzsche, atât de diferite ca formă de cele ale lui Dalí, ca și ale acestuia sunt obiect „de studiu" și de mirare... posibil, creatoare... – De, detalii – și... Dedalii – de comedie umană, nu?...)

În fine, implacabil, ce a fost, ce este și ce va fi dat e curgere, alunecare „Pe unda nenturnată a orei". Da, implacabil, vremea continuă „-ncet să desfășoare/ Fuiorul ei de ore nesfârșite"* și „Durata-înscrie-în noi o roată./ Întocma – dogma". Vremea care „se duce", dar și revine, ne recheamă în vastitatea, imensitatea memoriei, o parte din care, poate că cea mai mare, deja e pustiită, însă mereu chemătoare, intrigatoare de a fi reconstituită, ba chiar reinventată. Dalí zicea: „Într-o zi va trebui să îmi întorc propriile ceasuri lichide, pentru ca ele să-mi arate ora memoriei absolute, care este ora adevărată și profetică". Iar cititorul se reîntoarce spre poezia lui Ion Barbu, doldora de ceasuri, de ore, de ani, de secole tot întru regăsirea vestigiilor, a vreunei părți din propria memorie, din memoria lumii, a filosofiei, artei acesteia.

Iar o astfel de lectură și cercetare a poeziei cu privirea ațintită spre cadranele curgătoare constituie fluxul du-te-vino al unui intens schimb de semnificații, de esențe ale noimelor surprinzătoare, ce fac, parcă, pictura daliană și mai poetică, iar poezia barbiană – și mai picturală. Adică, și mai atractive, fascinante.

* *Amintindu-mi de versurile lui Velimir Hlebnikov „...zenitul flăcării de sfeșnic,/ Unde-un fus își toarce cântul veșnic".*

În poezia lui Barbu, ca și în pictura lui Dalí, multiplele interpretări, simboluri interacționează cu unele de bază – marea (nemurirea) și oul (viața – „...viul ou, la vârf cu plod,/ Făcut e să-l privim la soare!"), timpul presupunând, dar neatingând „Statornicia memoriei", ce merge spre o alegorie filosofică despre fragilitatea existenței umane.

studii

Ion Toma Ionescu

Simt că am nevoie de clarificări. Nu pot merge mai departe în orb. Nu vreau să dau frâu liber imaginației. Fără doar și poate ar trebui să ajung la Pitești și să consult atent arhivele militare cu speranța că voi afla ceva în plus...

proză

Mașa

Îl ascultam pe socru-meu Titi, povestind în umbra mărului, iar Costel Vasilescu, urmărea atent paharele să fie pline, să nu se golească. I se trăgea de la origini, avea hrisoave. Neam de cârciumar de peste o sută de ani! Pe tatăl lui l-am găsit cârciumar la Rădești încă din 1925 în Anuarul „SOCEC" al României Mari. Unchiul Vasilescu, propriu-zis nu ne era unchi, dar așa îi ziceam, auzise întâmplările și altădată; nu-l mai captivau.

Titi intra cu totul în poveste, uitând de noi și retrăind istoria lui. Nu mă gândeam atunci că voi scrie o carte. N-aveam cum să rețin atâtea amănunte. Vorbea despre amplasamentul în teren ale diviziilor și unităților de luptă românești, despre comandanți, despre tirurile de artilerie care nu se opreau niciodată. Despre neînțelegerile de la vârful armatei, dintre șeful Marelui Stat Major care susținea că forțele românești nu trebuie angajate dincolo de Nistru și Ion Antonescu, cel care promisese lui Hitler să participe la ofensiva de vară a Wermachtului până la victoria finală. Vorbea despre neînțelegerile cu nemții care promiseseră echipamente și armament și nu se ținuseră de cuvânt. Iarna era aproape și în stepa Calmucă, gerul era mult mai rău decât dușmanul. Mă și miram cum de știa atâtea amănunte!

Nu sunt sigur dacă nu cumva își clarificase ce trăise în război, citind mai târziu fără să lase din mână, pe unde prindea, cărți beletristice despre acele vremuri tulburi. Avea, iarnă-vară, locul stabilit la fereastră unde bătea lumina, lângă soba de teracotă. Nu-l mișca nimeni din fotoliul lui!

„În 8 ianuarie 1942, generalul Iosif Iacobici, ministrul de război și șeful Marelui Stat Major al armatei, cerea printr-un memoriu ca forțele angajate să fie cât mai mici cu putință, dar este demis. Mulți dintre șefii militari nu erau de acord ca armata, slab pregătită și cu dotări precare, să-i însoțească pe nemți dincolo de Nistru. Simțeau că nu mai era un război sfânt de reîntregire, devenise unul de agresiune ce nu mai putea fi al lor. Și noul șef al Statului Major, generalul Ilie Șteflea, alege să saboteze dispozițiile lui Ion Antonescu, reducând efectivele trimise în focul luptelor și păstrându-le în regim de refacere sau de instrucție în spatele frontului până ce vor fi dotate corespunzător, cum promiseseră nemții."

Acesta este un pasaj dintr-un material de analiză al unui istoric, i-am pierdut numele, nu și ghilimelele, cum se poartă... Am prostul obicei în timpul documentării să-mi strâng într-un folder pasajele care mă interesează, fără să notez întotdeauna autorul.

Am folosit totuși textul istoricului, devenit din greșeala mea anonim, punând ghilimelele, pentru că mi-a oferit cea mai bună explicație de ce unitatea lui Titi a stat la un moment dat în rezervă, sau în refacere, peste un an de zile, în același loc.

Viața în spatele frontului își cerea drepturile și localnicii ucraineni, se strângeau uneori împreună la cârciumă sau la căminul cultural să-și plângă morții, să-l înjure pe Hitler la o sticlă de votcă, cum se spune, dar cu siguranță sticle erau mai multe, cine să stea să le numere, căci și pierderile erau mari. Stimulați de băutură cei care se mai puteau ține pe picioare se dezlănțuiau într-o veselie dementă în cântec și joc ca să uite de război. Erau bătrâni pe care moartea n-avea cum să-i mai sperie și femei tinere cărora războiul le luase bărbații de-acasă.

Împreună cu doi camarazi am pornit într-o seară luându-ne după sunetul, la început slab, al unui acordeon și am ajuns aproape de căminul cultural unde veneam prima oară. La cârciumă mai fusesem, nu eram primiți cu brațele deschise, dar rușii, ucraineni ce erau, n-aveau ce face și până la urmă ne acceptau. Ne plăteam consumația și plecam înapoi în unitate.

Camarazii rămăseseră în urmă, de vorbă cu o ucraineană ce ieșise în poartă. Nu că ar fi fost un mod de viață, dar în timp de război femeile singure simt mai acut nevoia de bărbați și se răzbună cumva pe soții plecați, neavând siguranța că se vor mai întoarce.

La cămin ușa era încuiată. Am bătut cu patul armei să pot dovedi vacarmul de dincolo de ușă și mi-a deschis o rusoaică roșie în obraz cu părul vâlvoi. Veneau înspre mine vălătuci de fum de țigară, însoțiți de mirosul de transpirație și băutură. Și dintr-odată, intrând, s-a prăvălit peste mine din spatele ușii un par. L-am simțit ca pe ceva încins în ceafă și izbitura mă adusese brusc într-un punct de topire.

Când m-am trezit, întins pe jos, Mașa, tânăra de la canton despre care v-am mai povestit, deasupra mea, curățase cu votcă sângele și mă bandaja. Nu era ea cu siguranță cea care mă lovise. N-ar fi avut atâta putere. Capul greu, ca după băutură, vâjâia. Toți ceilalți fugiseră din încăpere de teama de a nu fi implicați. Sprijinit de umărul ei m-a luat apoi acasă...

Povestind, Titi sărea de la una la alta, unele pasaje erau mai șterse, altele vii în memoria lui. Vorbea despre bătălia pentru Odessa, despre stepa calmucă, despre pământul argilos acoperit de un praf deșertic ce-ți intra în gură și în ochi când se stârnea vântul, devenind un noroi clisos când ploua și pătrundea ca la el acasă prin tălpile rupte ale bocancilor. Despre satele sărace și rare, cu case de chirpici unde trăiau calmucii ca niște nomazi, sau casele tip hangar, din sudul Basarabiei părăsite în cea mai mare parte, construite de nemții ce populaseră la un moment al istoriei zona.

Vorbea despre degerăturile urechilor și carnea vie de la degetele picioarelor, scoasă la aer când întâlneau un curs de apă și-și întindeau obielele spălate la uscat pe mal. Despre cele trei tipuri de păduchi (albi, negri și roșii) cu care era dotată armata română. Despre cadavrele ostașilor rămase pe câmp neîngropate, pământul înghețat al Ucrainei parcă nevrând să le primească. Despre cai, cai sfârtecați de obuze din a căror carne, soldații înfometați își găteau în bucătăria de campanie fiertura, ca ultimă posibilitate de hrană.

Compara diferențele dintre rația de alimente adusă de logistica nemților, față de serviciile românești de aprovizionare, care atunci când ajungeau, rar, aduceau fasolea jumate cu pietricele.

Cine să stea s-o aleagă, eram pe front și erau pietricele, nu gloanțe! Le puteai scuipa pe jos.

Am notat într-un carnețel ce ne-a spus odată Titi ce primeau soldații când meniul îl aduceau nemții: ceai negru, zahăr, marmeladă, dimineața; fulgi de supă, arpacaș, margarină, miere artificială și unt, la prânz; iar seara, varză acră, conservă de pește, cașcaval, surogat de cafea și zahăr, masă boierească în toată regula!

Dacă ar fi să stau de vorbă cu el acum, după ce m-am documentat și eu, studiind arhivele militare și hărțile istoricilor, pentru a avea o viziune de ansamblu și ca să nu comit mari greșeli când scriu în roman, probabil l-aș înțelege mult mai bine, dar cu siguranță l-aș întreba cum explică el cei aproape doi ani pierduți, care nu-i aflu nici din documente și nici din povestirile sale.

Ca întotdeauna, viața bate filmul, iar soldatul Titi, ba e erou primind medalie pentru curaj și fapte de arme, ba e rănit și, la unitate nu se mai știe nimic despre el, ba e judecat de curtea marțială, declarat dezertor și în loc să ajungă în fața plutonului de execuție, ajunge în vestitul Centru de instruire de la Sărata. Ba e Titi Dumitrescu, ba e Epure Dumitru!... Și în toată perioada aceasta are suficient timp să trăiască cu Mașa, rusoaica de la canton, și să-i facă un copil, apucând și să-l țină în brațe.

Continui să cercetez în arhive. Găsesc data când este rănit Titi, 01.10.1942, rănit pe front, O. Z. 1025/1942. Ce o fi însemnând acest O.Z. și numărul?... Documentul mai precizează că între 01.10.1941 și 01.10.1942, fix un an, a participat pe front cu Regimentul 21 infanterie, după care reapare în scripte ca participant pe front abia între 2 februarie 1944 și până în 15 iulie 1944, cu Centrul de instrucție nr 5 Sărata. Un an și patru luni unde a dispărut? Fac legătura cu ceea ce cu greu, la insistența mea, și-a amintit soția. Le-a povestit odată în casă Titi, că Mașa l-a găsit pe câmp rănit, l-a adus acasă și l-a îngrijit. Într-un an și patru luni era timp să aibă un copil cu Mașa și să ajungă să-l țină în brațe.

E evident că după ce fusese rănit grav pe câmpul de luptă, nu s-a putut retrage odată cu camarazii din fața inamicului. Nu, nu e corect! Inamicul era cel care se retrăgea la data aceea. Un glonț îi intrase la baza gâtului prin umărul drept și ieșise pe partea stângă după ce traversase toracele. Era o minune că a mai trăit! (De fapt, în toată perioada războiului a fost rănit de trei ori, având în plus și o urmă adâncă dintr-o luptă la baionetă.)

Cules în căruță de Mașa și transportat acasă la „inamic" fără să poată da vreun semn de viață, unitatea lui înaintând și depărtându-se cu linia frontului, era firesc zic, negăsit nici pe lista morților, să fie considerat dezertor.

Mă opresc aici temporar din scris. Simt că am nevoie de clarificări. Nu pot merge mai departe în orb. Nu vreau să dau frâu liber imaginației. Fără doar și poate ar trebui să ajung la Pitești și să consult atent arhivele militare cu speranța că voi afla ceva în plus...

Dar ca un făcut, nici nu s-a terminat bine nebunia Covidului, calendarul de pe biroul meu indică februarie 2022 și începe războiul. Putin atacă Ucraina! De necrezut, la optzeci de ani distanță de cel de-Al Doilea Război Mondial, după căderea Zidului Berlinului și sfârșitul războiului rece, nimeni nu se mai putea gândi în Europa la așa ceva. Se pare că omenirea l-a subestimat pe Putin, micul țar care era convins că istoria se poate opri. Ba chiar, cu o cheie potrivită, se poate da înapoi, și, astfel s-ar putea reface măreția Rusiei.

Nu mă mai pot desprinde de televizor. Văd îngrozit ororile, recunosc locuri. Am fost acolo cândva într-o excursie organizată, evident pe timp de pace. Mi se pare absurd să văd Kievul bombardat din nou după ce fusese distrus și reconstruit de mai multe ori în istorie. Și Dumnezeul creștin ortodox nu o avea nimic de zis văzând cupolele aurite ale bisericilor înconjurate de flăcări și fum.

În Harkov totul pare să fie o ruină! Localnicii, civili cu pisici și câini la un loc, s-au retras în adăposturi sub dărâmături, în subsoluri, așteptând sfârșitul acestui joc absurd...

Cel care jucase cu negrele, nervos, răsturnase tabla de șah a istoriei și pătratele albe și negre, răscolite, se amestecaseră înecate în sânge nevinovat. Dar partida încă nu era încheiată, căci piesele albe ieșeau în picioare din clădirile dărâmate, se strecurau pe lângă crucile proaspăt ridicate pe fostele terenuri de joacă dintre blocuri, ale copiilor, se adunau în piețe cu mâinile goale să oprească șenilele, să nu mai înainteze tancurile...

Fără să mă pot apropia vreo secundă de textul romanului meu și să continui scrisul, îmi dădeam seama, ascultând vocea afectată ce venea din televizor, că prin unele localități asediate acum trecuse și Titi în celălalt război. Oare nu stârnisem eu, cu scrisura mea, duhul războinic ce credeam cu toții că nu se va mai întoarce niciodată?...

Fragment din romanul *Casa Roșie*, în curs de apariție la Editura Hoffman

Cristian Cocea

Cronicile bătrânului sefist

Provincii și orașe de la marginea timpului (II)

O viață mai lungă de-un veac, cu o tinerețe aventuroasă, o maturitate conservatoare și o senectute aristocratică, experiența marilor războaie și a marilor droguri, călătorii în lumea plantelor și a insectelor, interes asupra tehnicii și a politicii, prieteni devotați și dușmani crânceni, o operă literară care enervează pe discipolii "societății deschise" și-i entuziasmează pe căutătorii de înțelepciune — iată câteva dimensiuni ale personalității marelui scriitor german Ernst Junger.

Născut în 1895, la Heidelberg, în Imperiul German, fiu al unui chimist și farmacist de succes, Junger a crescut într-un mediu familial deschis ideilor și experimentelor. Tatăl său, care făcuse ceva avere în urma separării chimice a cumarinului din plante, era de părere că niciun bărbat n-ar mai trebui să muncească după vârsta de 45 de ani. În consecință, se dedica pasiunilor sale - șahul, astronomia - și își încuraja băieții să hoinărească prin natură, să facă ierbare și insectare. Ca orice Berbec care se respectă, Ernst Junger s-a bucurat de această libertate și a căutat o aventură încă mai strașnică, alături de frățiile "Wandervogel", haimanale tinere rătăcind dintr-un oraș în altul, străbătând păduri și câmpii, cântând în gura mare, într-o încercare naivă de a recupera valorile Evului Mediu german. În 1913, lumea se schimba cu repeziciune, industrializarea aducea apusul Epocii Biedermeier, iar Junger, student la Hamelin, cu o reputație bine stabilită de poet boem, s-a gândit că ar fi bine să călătorească în Africa de Nord. Așa că s-a înrolat în Legiunea Străină! După mai multe peripeții, printre care o evadare din tabăra de pregătire algeriană și o fugă în Maroc, familia i-a dat de urmă și, la presiunile Ministerului de Externe german, "legionarul" a scăpat de urmărirea penală, întorcându-se acasă.

"Prin furtuni de oțel"

Peste un an, izbucnea Primul Război Mondial și tânărul Junger se oferea voluntar, pentru a-și servi țara, în Regimentul 73 Infanterie. Nu mai era de joacă. În scurt timp, viitorul scriitor descoperea realitățile crâncene ale câmpurilor de luptă din Franța, ororile din tranșee și atacurile la baionetă, exaltarea războinică și deznădejdea pierderilor camarazilor. Până în 1918, Junger a fost rănit de șapte ori, fiind decorat cu "Crucea de Fier", clasa I-a, cu "Ordinul Casei Hohenzollern" și cu distincția "Pour le Merite", cea mai înaltă decorație militară a Imperiului. În 1920, locotenentul Ernst Junger publica lucrarea memorialistică "Prin furtuni de oțel", bazată pe jurnalul ținut în tranșee, care-l propulsa instantaneu în topul scriitorilor germani. Mai târziu, criticii i-au reproșat ambiguitatea lucrării, care descria brutalitatea războiului, fără să-l condamne, extrăgând de aici un ethos războinic, o glorificare a virtuților bărbătești. De-a lungul timpului, "Prin furtuni de oțel" a fost tradusă și revizuită de mai multe ori, până la stabilirea ediției definitive, din 1978. Demobilizat din armata Republicii Weimar în 1923, Junger și-a continuat viața și cariera de scriitor. I-a citit pe Nietzsche, Schopenhauer, Ariosto și Kubin, a studiat filosofia, botanica și zoologia, s-a căsătorit și a avut doi copii, a devenit un entomolog binecunoscut. Dar n-a încetat să reflecteze la experiența capitală a războiului.

"Lucrătorul"

După prăbușirea Imperiului, după pacea umilitoare de la Versailles, în atmosfera politică instabilă a Republicii de la Weimar, confruntat cu o criză economică violentă, traumatizat de pierderile umane și materiale, poporul german își căuta cu disperare o nouă cale. Comuniștii și național-socialiștii erau în mijlocul agitației. Lumea tehnicii schimbase regulile jocului, inclusiv caracterul războiului. Elitele democratice ale Republicii nu se bucurau de încrederea maselor, nici nu reușeau să-i integreze social pe veteranii Marelui Război. Corpul social era bolnav. În această atmosferă, Ernst Junger publica eseul "Lucrătorul" ("Der Arbeiter" - 1934), în care înfățișa un nou tip de stat, care să răspundă schimbărilor tehnologice și sociale. Pornind de la experiența războiului, unde învingători au fost aceia care au putut să se mobilizeze mai bine, scriitorul propunea, nici mai mult, nici mai puțin, organizarea statului ca un întreg organic, pe temeiul unor constrângeri consimțite. Astfel, prin sacrificarea libertăților furnizate odinioară de natură și acceptarea tehnicii, dar și printr-o nouă ordine spirituală, omul secolului al XX-lea, "Lucrătorul", și-ar putea găsi locul în viitor. Spre deosebire de utopia marxistă, în care clasele sociale urmau să dispară, Junger credea că tocmai accentuarea stratificării sociale, perpetuată de specializarea tehnologică, ar fi cheia succesului. "Lucrătorul" său, fie muncitor, soldat sau scriitor, urma să se împotrivească declinului Occidentului prin renunțarea la individualism și prin acceptarea unei ierarhii stricte, bazată pe valori spirituale. Astfel, ca la Platon, noul stat s-ar fi înfățișat ca "o democrație etatistă", rețea de comunități conduse autoritar de un Ordin Religios, respingând valorile liberale ale bunului plac și confortului.

"Pe faleze de marmură"

Dar care să fie acea "nouă ordine spirituală"? Și cine va face parte din noul "Ordin Religios" al conducătorilor? Eseul nu oferea un răspuns concret. Asta nu i-a oprit, însă, pe naziști, să observe că lucrarea le venea "mănușă". Așa că i-au oferit lui Junger un loc în Reichstag, precum și invitația de a conduce Academia Germană de Literatură. Un erou de război, un critic al Republicii de la Weimar, un naționalist - cine se potrivea mai bine pe listele electorale ale NSDAP? Junger a refuzat public, cerând ca nicio scriere de-a sa să nu fie publicată în oficiosul mișcării, nici prezentată la radio. Îi displăceau caracterul lui Hitler, brutalitatea politică, lipsa de onoare, modul în care se raporta la militarii de carieră. Vedea în Fuhrer un arhetip al omului periculos, care trăia altădată în locuri infame, unde se jupuiau și se tranșau animale, un Domn al Muștelor, un Mare Pădurar puitor de capcane și lațuri. Cu această căpetenie de tâlhari nu te porți cu mănuși - înșfaci fierul care taie și dai drumul la câini, pentru o luptă fără reguli și fără glorie. Și cam așa l-a înfățișat într-un roman din 1939, intitulat "Pe faleze de marmură", prima dintr-o serie de lucrări plasate într-un viitor de la capătul timpului, într-un decor amestecând anticul cu modernul, într-o scriitură pendulând între roman și eseu. Uimitor, volumul a trecut de cenzură, fiind publicat în Cel de-al Treilea Reich, probabil pentru că Hitler se uitase în oglinda de cuvinte și i se păruse că recunoaște figura marelui său dușman, Iosif Stalin.

"Pacea"

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, Ernst Junger a servit ca ofițer de informații în Parisul ocupat, perioadă pe care o descrie pe larg în jurnalele sale. A frecventat saloanele literare ale vremii, a cunoscut o serie de intelectuali și artiști marcanți, încercând să-și păstreze umanitatea, chiar în calitate de ofițer al unei armate de ocupație. Faptele, atitudinea reținută, serviciile făcute "la un nivel acceptabil de risc", cum scrie el însuși, au salvat vieți și i-au adus prietenia statornică a multor oameni de cultură francezi. A fost implicat marginal în atentatul cu bombă al lui Stauffenberg împotriva lui Hitler, fiind demis din armată în 1944, a scris un manifest de 30 de pagini, intitulat "Pacea", în care preconiza înființarea unei Europe post-belice unite. Și-a pierdut fiul, pe frontul italian, și a fost interzis spre publicare patru ani, după capitularea Germaniei. Comuniștii germani l-au amenințat cu moartea, iar unii critici literari nu i-au iertat niciodată atitudinea conservatoare. În 1949 i-a apărut romanul "Heliopolis", o nouă meditație asupra omului, tehnicii și politicii, iar în 1957 volumul "Albine de sticlă", cu o poveste aproape SF, despre un viitor condus de mașini. A călătorit mult, a experimentat droguri psihedelice, a povestit fascinant despre insecte și plante, iar la împlinirea a o sută de ani a fost vizitat și decorat de Francois Mitterrand și de Helmuth Kohl. S-a stins în 1998, la vârsta de 102 ani. Ultima sa casă, aceea din Wilfingen, este acum muzeu.

"Heliopolis"

Operă de maturitate a lui Junger, cuprinzând teme și idei fundamentale pentru opera sa, "Heliopolis" este o carte-cult, renumită în cercurile căutătorilor de învățăminte ezoterice. În perioada comunistă, grupul strâns în jurul inițiatului Vasile Lovinescu o folosea ca vehicul pentru transmiterea unor influențe spirituale. Roman metaforic, cu acțiunea plasată într-un viitor neprecizat, după căderea Statului Universal, în urma unui cataclism cosmic, "Heliopolis " este povestea orașului de la marginea timpului, simbol al omenirii, cu fundațiile înfipte într-un humus de civilizații și cu templele ridicate pe Acropole. Un oraș-port, ridicându-se pe faleze din marea caldă, cu edificii compozite, straturi istorice peste straturi, din care se detașează cinci zgârie-nori din sticlă verde, cu etajele superioare umflate ca niște baloane, în suflul Marelui Pârjol (poate un război nuclear, poate un meteorit, căzut în Caucaz), cu edificii precum Oficiul Central, "stea de mare lipită de stâncă, cu subterane adânci, arătând urâțenia arhitecturii uraniene", cu Palatul sprijinit de vechiul donjon feudal, cu Catedrala Sfintei Maria a Mării, refăcută în stil neo-clasic, cu Cartierul Pars, diasporă persano-iraniană, rezultată în urma străvechii persecuții sovietice în Orientul Mijlociu, cu serele, viile, atelierele artiștilor boemi, cu Școala de Război și Trezoreria, cu Marele Crematoriu și Necropola. Un oraș-stat, disputat de două puteri, de două școli de gândire - cea aristocratică și cea demagogică, personificate de Proconsul și de Bailiv. Proconsulul, comandantul general al armatei, om al uniformei și al datoriei, bazându-se pe legăturile de sânge dintre nobilii săi ofițeri. Bailivul, șeful birocrației tehnologice, tribun, demagog și tiran, mânuind masele prin propagandă. Între cele două puteri, eroul principal, Lucius de Geer, războinic din Țara Castelanilor, va trebui să joace un joc politic complicat, în care cititorul atent va recunoaște ecouri atenuate ale biografiei scriitorului însuși, din perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

(continuare în p. 25)

Spre deosebire de utopia marxistă, în care clasele sociale urmau să dispară, Junger credea că tocmai accentuarea stratificării sociale, perpetuată de specializarea tehnologică, ar fi cheia succesului. "Lucrătorul" său, fie muncitor, soldat sau scriitor, urma să se împotrivească declinului Occidentului prin renunțarea la individualism și prin acceptarea unei ierarhii stricte, bazată pe valori spirituale.

Florin Chivoci

Fantasticul unei reprezentări

Am putea înţelege mai bine semnificaţiile ascunse ale unui loc dacă pornim, în afara descrierilor mai mult sau mai puţin realiste, şi de la reveriile călătorilor care l-au străbătut, cândva. Iar când aceste fantasme sau vise apar transpuse în opera unor plasticieni, atunci imaginile provenind din dispoziţia subiectivităţii lor personale au o putere de transfigurare deosebită, care permite ochiului de a vedea şi altfel acel spaţiu. Un asemenea exemplu este şi cunoscuta gravură reprezentând Piteştiul, din anul 1794, a pictorului vienez Luigi Mayer, artist care a executat mai multe desene având ca temă călătoria în Ţara Românească a lui Sir Robert Ainslie, ambasadorul englez la Poarta Otomană. Mayer a lăsat din vara acelui an şi o imagine a Piteştiului, după care, în 1809 s-a realizat gravura color tipărită în albumul lui Ainslie, la Londra.

Lucrarea executată după vizitarea aşezării stă, aşadar, sub semnul orientalismului, curent artistic afirmat în Occident în secolul al XIX-lea.

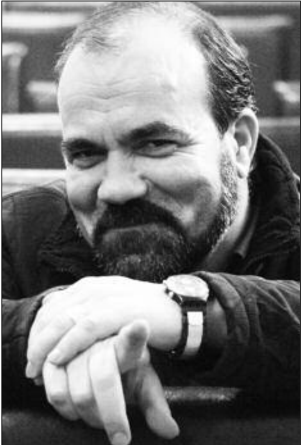
La prima impresie, priveliştea conturată de Mayer în acest desen nu seamănă prea mult cu realitatea locului în care a poposit. Conturulrile schiţate parcă din aduceri-aminte ale aşezării aduc mai degrabă, după arhitectura caselor şi a bisericii, cu înfăţişarea unui oraş flamand, sau, oricum, cu a unuia din Europa apuseană decât cu aspectul unei locuiri valahe. Măreţia clădirilor pictate se potriveşte prea puţin cu înfăţişarea modestă a oraşului, descrisă de călătorii care ajung la Piteşti în acest sfârşit de veac. Pe malul unei ape curgătoare, câteva personaje sunt surprinse chinuindu-se să care un buştean gros, rupt de vreo viitură, în timp ce în depărtare se zăreşte silueta altor două figuri. Nici chiar geografia nu pare să vină prea mult în sprijinul titlului propus de artist: urcuşurile din imediata apropiere a apei trimit vag spre terasele piteştene sau către dealurile din vecinătate. Chiar dacă nu se poate distinge clar ce revine formelor obiective ale naturii şi ce anume forţelor subiective ale imaginaţiei, totuşi râul care străbate acest decor ar fi cel mai clar indiciu că ne aflăm, undeva, pe unul din malurile Argeşului.

Deşi imaginarul propus de Mayer nu concordă deplin cu realitatea cunoscătorilor acestor meleaguri, senzaţia de *terra incognita* păleşte însă, în faţa unui alt amănunt care aminteşte de acea epocă: dacă privim cu atenţie spre portul personajelor, observăm că unul din bărbaţii din planul îndepărtat este îmbrăcat după moda orientală, dominantă în epoca fanariotă, purtând pe cap un calpac sau un işlic şi pe corp şalvari şi un anteriu roşu, larg până la glezne. Iată cel mai sigur detaliu în sprijinul ideii că ne aflăm undeva în Muntenia. Cel mai probabil, artistul de origine italiană a terminat în atelier desenul cu aspect de frescă alegorică, după memorie, amestecând impresiile şi schiţele din călătorie cu detaliile lumii în care trăia.

La capătul periplului prin acest spaţiu „imaginar" se naşte, firesc, întrebarea de ce artistul a ales să contureze această perspectivă panoramică a teritoriului, inserând în ea o mică scenă cotidiană? Un răspuns s-ar putea găsi în ideea că „Piteştiul" lui Mayer ne revelează, de fapt, o lume autonomă, cu viaţă proprie, cu limbaje şi rezerve proprii de sens. Un asemenea sens s-ar lega de faptul că, în simplitatea lor, activităţile imortalizate în această gravură coboară la nivelul individului şi al vieţii cotidiene, arătându-ne că ne aflăm lângă într-un târg fremătând de viaţă, unde se pot întâmpla scene de tot felul, printre care şi căratul lemnelor. La perspectiva unei localităţi însemnate contribuie şi ambientul impunător al edificiilor. De aceea, trebuie să privim opera prin dimensiunea simbolică pe care ne-a lăsat-o, aceea a unui oraş metaforic, şi să fim mai puţin surprinşi de geografia „nerealistă" în care acesta a fost situat. Pentru a înţelege o operă de artă trebuie să îi sesizezi viaţa interioară, energia care o însufleţeşte, puterea pe care o are asupra afectelor şi asupra reprezentărilor noastre intelectuale. Tocmai acest aer enigmatic al ilustraţiei, care poate trezi îndoieli faţă de autenticitatea locului pictat, e ceea ce dă şi mai mult farmec acestei reprezentări a urbei.

Intuiţia şi, deopotrivă, inventivitatea creatoare cu care Mayer înfăţişează vechiul târg al Piteştilor îl trimite pe privitor într-o stare spirituală plină de fascinaţie şi mister. Întâlnirea cu creaţia lui dă naştere, aşadar, unei expresii neobişnuite a imaginarului inspirat din artele plastice, opera sa fiind cea mai veche efigie artistică a oraşului de pe malul Argeşului.

Ioan Romeo Roşiianu

În căutarea propriilor sensuri creatoare

Poetei Adelei Conciu îi ştiu creşterea, devenirea şi împlinirea pe câmpia literelor, vocea ei fiind deja impusă în lirica feminină românească, riscul asumat pe-o poezie uşor confesivă, pe imagini de forţă, pe fulguraţii de gând cutremurătoare şi cu fine tăieturi în vers fiind un pariu de mult câştigat.

Ridicarea propriilor emoţii şi trăiri la dimensiuni planetare într-o lume improprie visului şi poeziei a dat profunzime scrisului ei, de la limita aceasta lectorul trezindu-se părtaş actului inspirativ al unei poete pentru care poezia înseamnă descătuşare energetică şi încărcare tocmai prin meticulozitatea şi rafinamentul de bijutier cu care îşi finisează gândurile transpuse-n pagină.

„Iubire cu gust de mir" se încadrează perfect pe-o linie pe care şi-a ridicat constant bariere şi ştachete, faţă de anterioarele ei cărţi aducând luciditatea unei entităţi capabile să rescrie sensuri, de departe fiind vizibil faptul că este (auto)educată să producă interes prin propria viziune artistică, astfel ajungând să-şi impună nevoia de atenţie asupra actului creaţiei sale, o dovadă clară că este deja săvârşită şi conştientă că există şi fiinţează tocmai pentru a gândi binele, frumosul şi posibilitatea reflectării îndumnezeirii într-un spaţiu aservit materialului, decadenţei, chiar grotescului existenţial.

Deasupra unor astfel de stări şi emoţii se ridică Adela Conciu în volumul de faţă tocmai prin anume reţineri – unele chiar decupate conştient din subconştient – ceea ce dovedeşte că şi-a amprentat poemele cu un anume cuget de comportament fiinţial, nimic din libertinismul şocant nefiind identificabil în vremuri în care (prea) mulţi condeieri s-au dedat la experimente lirice, terbilisme şi au încercat să disipeze tagma în varii căprării estetice, curente literare sau pseudogrupări, mereu menite să le acopere incompetenţa creatoare, impotenţa artistică şi absenţa harului.

Ei bine, Adela Conciu îşi scrie cu sufletul în mâini propria epopee printr-o poezie simptomatică, un mesaj direct pentru contemporanii teribili şi o mănuşă aruncată deja posterităţii.

Pentru a-i pătrunde rafinamentul poeziei ai nevoie să fii egal (măcar) cu tine însuţi, să ai acea relaxare necesară trinităţii umane, anume trupului, minţii şi sufletului nostru.

În absenţa unui astfel de cadru, poezia Adelei Conciu poate fi vătămată de superficialii zilei, însă (re)punerea ei în drepturi va fi instrumentată de oricare iubitor de frumos.

Poeta cercetează, explorează lumi interioare, observă, adânceşte sensuri, alege cuvinte potrivite şi rafinează.

Totul până acolo unde se înşurubează-n vers luciri diamantine, până unde rubiniul cuvântului pune-n valoare smaraldul unor gânduri menite (tocmai) să pună pe gânduri: „Durerea se scrie întotdeauna/ cu roşu./ Înmoaie peniţa/ în călimara cu sânge, / lasă poezia să respire amurgul/ şi uită-ţi inima în buzunarul de la piept!" (*Epilog*), sau: „Ai simţit adesea,/ cum îti plâng oasele!/ Asta te-a deosebit de restul/ lumii./ În biserica ta, /icoana lui Iisus are ochii vii!/ De dragul lor,/ iubeşti biserica goală!" (*Privilegiu*).

Cuvintele se lasă uşor săpate-n carnea poemului devenit piatră unghiulară, ele fiind cu atât mai mult timp ce dă vieţuire expresiilor în care metafora e pusă la loc de cinste tocmai prin faptul că i se îngăduie să-şi sublinieze şi să-şi facă simţită prezenţa în fiece vers.

Demersul Adelei Conciu capătă şi mai multă lumină şi forţă prin asocierea lucrativă cu Daniel Luca, un poet, un prozator şi-un critic deja dedat la tainele cuvântului inspirat.

Astfel, ambii (pe)trec fericit trecerea elevatului înspre starea de creator de cuvinte iluminate, de imagini pilduitoare, de provocatoare explorări ale unor lumi interioare altfel străine.

Demersul lor nu este unic şi fără precedent, însă devine astfel tocmai printr-o posibilă asemănare cu gestul făcut de Henric al VIII-a, cel care s-a dezis de papalitate şi de Biserica Catolică exact în apogeul acesteia, mireanul ce s-a declarat cap al Bisericiii Anglicane, o premieră zguduitoare şi de neconceput până a venit vremea acceptării ei.

Prin gestul său Henric a dat buzna în credinţele, convingerile şi chiar în modul de-a fi al unor milioane bune de semeni şi supuşi, însă reuşita a venit numai şi numai din convingerea personală de nestrămutat că şi-a găsit calea proprie de fiinţare şi devenire.

Chiar dacă motivele personajelor evocate şi invocate sunt cât se poate de clar diferite, cei doi poeţi propun nu un simplu dialog emoţional, nu se poate vorbi de o întrecere culturală, nu avem un concurs de imagini, e o altfel de bătălie în derulare, cea în care singurul câştigător este lectorul.

Cei doi păşesc pe vârfuri, nu dau năvală nici în mintea, nici în sufletul cititorului, propun doar teme de reflecţie şi îi încredinţează acestuia toată liniştea profundă a fiinţei şi fiinţării lor, e mai ceva ca-n momentele fidelităţii omului născut din om şi pentru om.

Nu ştiu câţi vor medita profund la oferta lirică a Adelei Conciu şi a lui Daniel Luca, însă meditaţia lor creativă, una a trecerii prin timp şi spaţiu senzitiv, prin tot ceea ce este şi ne este dat ca fiind laolaltă cu clipa deznădejdii personale sau a speranţei şi iluminării.

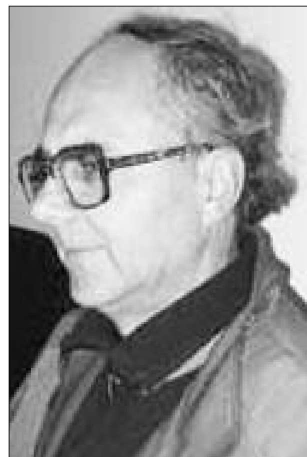
Despre asta vorbeşte Daniel Luca, despre un timp creator, un timp care deşi nu există el creează continuu, un timp în care omul unic nu poate face decât să repete-n orizontul lui existenţial actual creaţiei şi devenirii personale: „În dăruirea ta/ în cuprinderea ta /sunt infinit." (*Infinitul*), sau: „...dincolo de cer/ nu există morminte/ doar aripi frânte/ ce învaţă/ să zboare." (*Dincolo de cer nu există morminte*), sau: „Fiecare îşi duce în cârcă/ propria cruce/ ce ne facem atunci/ când în ea/ se ascunde/ iubirea?" (*Mai mult decât o cruce*).

Pentru cei doi poeţi spaţiile sunt infinite, au o anume rânduială în timp, o alta în real.

Din această căutare de sensuri îşi încarcă ei fericit scriitura, cartea de faţă fiind o mărturie de comunicare creatoare, fraza lor este vers în sine, finalitatea artistică fiind astfel situată deasupra lucrurilor mărunte, de-asupra unui cotidian bacovian, o finalitate artistică poziţionată nemijlocit la un alt nivel de transmitere a emoţiei poetice.

litere

Viorel Nica

JUSTIFICATĂ OROARE FAȚĂ DE DEPĂRTAREA PRIMEJDIOASĂ

Cu temei se spune că Bernhard Schlink (n.1944) e ”un povestitor sclipitor”, dotat cu un excelent dar al simplității narative, cu o imaginație fecundă, cu o puternică priză la realitatea plină de surprize și, nu de puține ori, de contradicții. Pe lângă aceste calități de bază, distinsul prozator german contemporan dă dovadă, în recentu-i roman *Olga* (apărut la Berlin în 2018, tradus în românește de Mariana Bărbulescu, editat de Polirom în 2019), de neistorisit tact epic, de ingeniozitate, de o fină distribuție a perspectivelor narative, de capacitatea construirii personajelor cu o scrupulozitate demnă de admirație, de ridicare a materialului epic pe o înaltă treaptă de reflecție.

Rămasă orfană încă din zorii vieții, Olga Rinke a fost crescută de o bunică săracă și, pe deasupra ”neprietenoasă”, care nu-i suferea ”numele slav”, străin de germanitate. Împrietenindu-se cu Herbert și cu sora lui, Viktoria, s-a simțit atrasă de lumea lor bogată, aparent minunată. Cum nu avea bani să plătească taxele școlare, ”s-a hotărât să-și însușească singură cunoștințele” necesare unei învățătoare. Îndrăgostită de Herbert Schroder (care o iubea), se îmbujora în prezența lui (a celui ce hotărâse să devină ”supraom”). De îndată ce s-a văzut admisă la seminarul pedagogic de stat din Posen, ”avea un aer mândru”, triumfal. După doi ani de studiu intens, strict supravegheat, a devenit învățătoare, și-a luat în serios slujba didactică, i s-a dăruit (cu trup și suflet) lui Herbert care terminase școala de ofițeri și se pregătea să plece în Africa. Mutată fiind în Prusia Răsăriteană, ”la capătul lumii”, ”se ocupa singură de toate clasele”, coresponda cu Herbert cel afundat în deșertul african, cel dedicat misiunii expansionist-coloniale (în 1904), cel ce echivala (pentru ea una) cu ”o întindere fără sfârșit”. Revăzându-și iubitul (după o lungă absență), ”s-au iubit până dimineața”. Din cauza statutului ei social nu se putuse mărita cu cel drag ce, între timp renunțase la militărie de dragul explorării unor tărâmuri mai puțin cunoscute. Întrucât o vizita sporadic, ”Olgăi i-ar fi plăcut să fie mai prezent în viața ei”. Cu regret constata că ”rolul pe care îl juca ea în viața lui Herbert amintea de cel al amantei în viața unui bărbat însurat”. În ceea ce o privea, ”nu-i refuza nimic din ce-i putea oferi”; dar nu era în stare ”să-i ofere ce-i lipsea”. În 1910 o îngrijora mult faptul că el era pasionat mai degrabă de ”întinderea fără capăt” decât de ea. Insistând să-l modeleze, ”a făcut din el orator” capabil să pledeze convingător ”pentru expediția lui” în zona arctică (1921). După ce el a ajuns un explorator asiduu, ea s-a trezit ”tot mai neliniștită”, s-a străduit ”să-i scoată din minte orbirea kareliană”. Odată cu dispariția lui ”suferea fiindcă situația lui Herbert rămânea ciudat de ireală”. Socotind că murise (în 1925), ”a început să plângă și nu s-a mai putut opri”, a ales să trăiască îndoliată pentru mult timp. Ocupându-se de educația lui Erik (1923), își dădea silința să îl călăuzească pe calea cea bună. Decât că, în ciuda străduinței sale, Erik avea să se rătăcească în viață, cedând atracției naziste (în 1936). La 53 de ani s-a pomenit ”concediată” pe motiv că ”nu se mai potrivea cu noile vremuri” aflate sub presiune fascistă. Optând pentru croitorie, ”și-a găsit clientelă în Breslau”, ”s-a împăcat cu viața pe care o ducea”. Printr-o ingenioasă schimbare a perspectivei narative, autorul îl autorizează pe naratorul Ferdinand să ne-o prezinte pe Olga ajunsă în casa lui părintească, surdă, în calitate de croitoreasă pricepută, de povestitoare remarcabilă, de ființă înțelegătoare, neliniștită de faptul că trăia într-o lume ”plină de nesiguranță”. Cu timpul, de la Olga cea sfioasă și grozav de răbdătoare, Ferdinand a învățat cum să câștige ”iubirea celuilalt”, a aflat că ”viața e un lanț de pierderi”, că ”în iubire niciodată celălalt nu e disponibil”, că ”depărtările înseamnă nimic”. Pe măsură ce îmbătrânea (sub ochii naratorului sensibil), Olga ”nu mai trăia decât pentru sine”, vizita deseori cimitirele, nu avea încredere în cei ce umblau după ”ceva prea mare”, supraomenesc, producător de suferințe inutile. Neputându-l suferi pe Bismark ce îi învățase pe germani să devină supraoameni, să cultive expansionismul colonial, să-și sporească întruna potențialul față de viață, să se așeze în orizontul depărtării nebuloase, a cutezat să-i arunce în aer statuia din centrul orașului. Numai că spre nenorocul ei, în timpul exploziei s-a accidentat grav și, după o scurtă spitalizare, a decedat (la aproape 90 de ani). După moartea ei, Ferdinand i-a devenit ”moștenitor”, a dus o ”viață regulată”, s-a căsătorit, a rămas văduv, s-a pensionat. Ca urmare a faptului ca a intrat în posesia scrisorilor Olgăi (pe care autorul ni le prezintă selectiv în cea de-a treia parte a cărții sale atât de subtil perspectivate), a înțeles că ea avusese parte (în tinerețe) de ”o fericire cu hopuri”, că suferise enorm din cauza minciunilor lui Herbert, că nu-i împărtășise primejdiosul ”dor de depărtări”, că ar fi vrut să-i fie în proximitate, că se simțea discriminată (ca învățătoare umilită, mutată dintr-un loc în altul, lipsită de drept de vot, împiedicată să ajungă directoare), că Erik fusese copilul ei și al lui Herbert, că fusese tratată politicos de tatăl iubitului ei, că descumpănirea îi întețise îngrijorarea, că viețuia cu ”conștiința încărcată”, că avea oroare față de ”măreața cauză” a expansiunii coloniale germane, că-l visase ”mărunt” pe cel ahtiat de grandoare.

După cum afirmă cronicarul publicației *Der Spiegel*, în cadrul excelentei ficțiuni Olga ”autorul creează” ”o figură feminină puternică, ce trezește respect, fiindcă nu-și trădează convingerile, are un fler politic infailibil și disprețuiește profund național-socialismul”. Dacă îi adăugăm acestei riguroase și pertinente calificări faptul că autorul găsește de cuviință să-și înfățișeze personajul principal prin mijlocirea unei triple perspectivări narative, înțelegem că romanul lui Bernhard Schlink nu-i unul oarecare, ci o creație artistică autentică și valoroasă.

Printr-o ingenioasă schimbare a perspectivei narative, autorul îl autorizează pe naratorul Ferdinand să ne-o prezinte pe Olga ajunsă în casa lui părintească, surdă, în calitate de croitoreasă pricepută, de povestitoare remarcabilă, de ființă înțelegătoare, neliniștită de faptul că trăia într-o lume ”plină de nesiguranță”.

Pedagogia platonică...

(urmare din p. 7)

În orice caz, chiar și cu această găselniță a corespondenței, Aristotel face din realitatea exterioară tot o proprietate a discursului, pentru că „adevărul” este o calitate a unui text, a unei judecăți *despre* obiectele acelei realități, adevărul neavând o realitate independentă, nondiscursivă, obiectivă, ci fiind mereu *relativ* la un discurs, la o judecată, la o schemă de judecăți despre un obiect. Adevărul nu este nici al obiectului, nici al judecății, ci este o valoare a *relației* dintre judecată și obiect. Dar obiectul la care se referă o judecată nu este altceva decât un obiect „judicativ”, un obiect textual, discursiv, nicidecum unul existent în sine, ca atare, absolut.

Această situare a sa în siajul sofisticii îl face pe Aristotel să practice la nesfârșit distincțiile și paradistincțiile între semnificațiile termenilor, exercițiu în care se specializaseră până la ridicol sofiștii și scepticii. De altfel, Aristotel elimină din preocupările sale problemele de ordin metafizic pe care le ridică existența unui lucru în sine, a unui „obiect absolut”, a Unului. Pentru el lumea este de la bun început compusă din obiecte-judecăți. Genurile nu sunt existente în sine, independente de obiectele la care se referă, ca la Platon, ci sunt formele acestor obiecte la care se referă.

Aristotel a pus bazele lumii de astăzi – delimitându-se de sofiști – care negau posibilitatea adevărului prin argumentul că tot ce spune, gândește și crede un om nu este decât text. Aristotel răspunde „da, dar între textele oamenilor și realitate poate exista o legătură, când există, textele sunt adevărate, când nu există, sunt false; realitatea fără textele privitoare la ea – nu este nici adevărată, nici falsă, ea nu are un adevăr independent de text.” Dar aceasta nu este decât un alt fel de a spune că adevărul este textual, discursiv, judicativ, că nu are o existență independentă de propoziție.

Epoca post-adevărului își înfige rădăcinile în tradiția aristotelică care reduce, ca și sofiștii, chestiunea adevărului la o proprietate a discursului, transferabilă, transmisibilă prin predicare, prin predare. Între logica predicatelor și predicare, prelegere, predare este o legătură intrinsecă. Atâta vreme cât adevărul ține de corecta atribuire a unui predicat unui subiect, el poate fi predat prin învățământul de tip prelegere, discursiv, adică în manieră sofistică – cel pe care l-am moștenit până în zilele noastre.

Celălalt tip de învățământ, dialogic, conversațional, socratico-platonic – cel care viza un obiect absolut, un Unu înaintea căruia gândirea însăși are a se dizolva, îmbrățișând anti-logica paradoxurilor și aporiilor, nu a fost încercat decât arareori în istoria umanității – ori de câte ori textului i s-a acordat un rol absolut secundar, discursul fiind considerat doar o propedeutică, un adjuvant la o asimilare non sau paradiscursivă a unui obiect de sine stătător.

Nicolae Georgescu

Un autograf original

NICOLAIE DINCĂ, *Autograf,* Editura *Betta,* 2021

Nicolaie Dincă (Nae de la Morunglav) scrie torențial, vrea să poetizeze natura întreagă și viața oamenilor, pe a sa însăși, și apoi are o pasiune a amestecului ce te poate ameți dacă nu găsești repede un fir roșu, conducător, al acestei poezii ce crește din pagină ca flora spontană pe coline. Un asemenea fir roșu, ce apare și dispare, se ascunde și te roagă să-l găsești, este dragostea de sat, de pământ, de țărani, de țară – a cărui sinusoidală – la fir mă refer – ritmează cartea. El se împletește cu altul, descrierea de natură, autorului plăcându-i pastelul, apoi cu al treilea, iubirea – care se despletește în iubire casnică, actuală, tihnită, și iubire pierdută undeva, în tinerețe – iar între aceste fire în care poezia se toarce ca un șnur multicolor, mai descifrezi preocuparea pentru meditație asupra rostului omului, asupra timpului, despre caracterele omenești... Cam acestea sunt temele cărții de față, lăsate una pentru alta și reluată una de la alta, într-o alcătuire de almanah făcut, parcă, pentru lectură molcomă, colectivă neapărat, „la gura sobei". De la Anton Pann la Coșbuc ori Alecsandri, chiar la Topârceanu, poezia română se străvede adesea, în evocări bine intenționate, iar pasiunea pentru ritm nu cedează nicăieri, încât ești tentat să denumești *catrene* aceste poezii stanțate natural, elegant de cele mai multe ori. De la ritm, desigur, pasiunea derivată; pentru măsură și echilibru în viață: „Cele mai blânde-s acele cuvinte / Închise în simțul măsurii, / Care-s uitate în minte cuvinte / Nescoase din ghiotura gurii.// Cele mai grele-s acele cuvinte / Ascunse în suflet sub lespezi, / Născute din rău în hăuri de minte ,/ De care dorești să te lepezi." (*Ascunsele*). Citez pentru mentalitate, descoperind, încă o dată, că gândirea populară păstrează șabloane antropologice străvechi. Nicolaie Dincă nu-l cunoaște, desigur, pe Homer, dar gândește (prin această înțelepciune populară pe care și-a asimilat-o) ca el. Iată-l pe Agamemnon certându-și generalii cu vorbe aspre că nu luptă vitejește, iată-l pe Ulise oprindu-l și admonestându-l: „Ce vorbe rele îți trec de împletitura dinților, Agamemnon?!" Ca mentalitate: cuvântul rău trebuie ținut înăuntru, dincolo de țarc, filtrul dinților trebuie să iasă, în public, numai vorba bună. Așa e și cu casa omului: are ușă, apoi gard de jur împrejur și poartă: când iese afară, în agora, „în for", omul trebuie să fie curat îmbrăcat, îngrijit...În aproape aceiași ani cu cei ai *Iliadei*, în Psalmii lui David citim: „Pune, Doamne, lacăt gurii mele și împletitură de nuiele împrejur buzelor mele, ca să nu-mi iasă cuvântul rău." Dacă ar vrea să continue această serie comparatistă, poetul de azi ne-ar putea vorbi de baba știrbă căreia îi ies din gură blestemății pentru că nu mai are cine-i "pieptăna" vorbele, pentru că rostește cuvintele, cum spune el, „cu ghiotura gurii".

Nu zic neapărat că se poate face antropologie culturală pe baza poeziilor lui Nicolaie Dincă, dar atrag atenția că, fiind foarte natural, el te duce fără de veste în perenul naturii umane.

Autodefinindu-se ironic, autorul conchide, atrăgându-ne atenția asupra acestei legări stricte de contingent: „Bunele le-am adunat și-n suflet le-am pus pe toate / Ce-a fost rău am alungat până dincolo de moarte./ Nu-s vreun geniu, nici vreun sfânt, nu-s nici rege, dar nici sclav,/ Sunt o urmă pe pământ dintr-un sat cu nume slav: /Nae de la Morunglav." (*Autograf*) Ești chemat să vezi, aici, urma lui Victor Vlad Delamarina, poetul satului său, graiului său, peisajului său – cerând dreptul la a fi ceea ce este: poet, și să înțelegi că te afli pe o linie a literaturii române, acea a intelectualilor rurali ce caută numai autenticul. Iată, însă, cum poetul se ridică deasupra satului său și vede Țara, în acest poem exemplar, demn de o bună antologie a poeziei patriotice românești: „Miroase a zăpadă și a sfânt / Plutește-n aer imn de bucurie, / Oriunde-ar fi românii pe pământ / Se-nbracă iar în tricolor și-n ie. // E cea mai importantă zi a lor, / Pe fiecare doru-l pârjolește / Căci astăzi Maica Sfântă-a tuturor / În straiul strămoșesc se primenește.// Și Dunărea se-avântă mai domol,/ Bătrânul munte fruntea-și descrețește,/ Marea-și închide murgii în ocol - / De ziua României hodinește.// Până și codru – grănicer bătrân,/ Deși-i golaș ai crede că-nverzește / Și tot ce poartă suflet de român / Se-nseninează și se-nveselește. // Tu ești Edenul nostru planetar să fii mereu frumoasă și bogată / Și să revii în largul tău hotar! / La mulți, mulți ani, Măicuță minunată"! (*De ziua Maicii Noastre*). Aici, prin autentic poți înțelege chiar că poemul a fost scris atunci...

Un poem precum acesta, despre proști și prostie, amintește de Anton Pann: „Cred că nu mă-nvăț minte de loc / îmi bag în cârd cu proști de tot felul,/ care-apoi mă atacă fără să-i provoc./ Bietul tata mi-a dat sfaturi o mie:/ - Ai grijă cu cine o să te-amesteci / ca să nu vii la mine murdărit de prostie!/ Vezi că nativ prostul e musai fudul - / în stambă se dă și se screme să-l vezi,/ ca să știi că e prost – deplin și destul! / Să pleci când vine să intre în seamă,/c-o să se-agațe ca râia de tine,/ fără regret, fără jenă sau teamă"/ Nu-l vrei ca amic, va-ncerca să te-nfrunte,/ căci caută calea ca lumea să-l știe / de-aceea își face defectul virtute./ Dacă îi șade în drum, să treci călător,/ chiar dacă moare să-ți spună o vorbă/ Dacă-ți cauți de drum îți va fi mai ușor.../ Însă eu mă mai las uneori prins în joc,/ uit poarta deschisă, mai intră vreun prost / și ce mai pățesc până scap de escroc! / Cred că nu mă mai învăț minte de loc." (*Greu dezvăț).* Imagini? Metafore? – Scriind în expresie de limbă metafora este la ea acasă: „să treci călător", „îmi bag în cârd cu"...

Un poem bine strunit în forme mi se pare acesta: „Aș fi putut să fiu o floare / aș fi putut să fiu un pom,/ dar soarta mea necruțătoare / A hotărât pe scurt: fii om!/ Puteam fi pasăre, zburând sub soare / sau, înotând, în iaz, îmi zice pește,/ dar soarta mi-a zis iar necruțătoare:/ Hei, omule, ești viu?! – Iubește!!! / Puteam fi apă – poate vreun râu sau mare,/ ori elf divin, cum se mai povestește,/ dar soarta-mi fu din nou necruțătoare: / - Fii om, luptă cu viața și... trăiește! / Puteam fi stâncă, să mă frig sub soare,/ sau iarbă care moare și-nverzește,/ dar soarta hotărî nepăsătoare:/ fii om, iubește, mori, zâmbește!!!"

Poezia de dragoste a lui Nicolaie Dincă țintește insistent către statutul de romanță – și nu m-aș mira ca, odată descoperită de cei atenți la fenomen, să-aud / ascult cântată. În acest volum atât de insistent amestecat, pe mine mă atrage mai mult linia (firul) care evocă satul, pământul, țăranii, și asta pentru simplitate și – cum să spun? – candidul observației. Poetul privește fenomenul țărănesc cu ochii dilatați, atât de aproape de realitate încât se dizolvă în ea: „Când își termina-vor treaba / Ultimii noștri țărani,/ Socotindu-se degeaba,/ Vor pleca în cer sărmani.// Au rămas ceva pogoane / Pe-acolo iar dânșii pleacă / Fiindcă-i cheamă Doamne-Doamne / Pentru cea din urmă clacă.// Se vor pierde-n zări albastre / Toți, cu inima mâhnită / Că țărâna lumii noastre / Va rămâne neiubită.// Când îi lua-va pe toți Sfântul / Se va termina o lume / Care adula pământul / Și-l privea ca pe-o minune.// Printre ei și biata mamă / Va urca spre cele sfinte / În veșmântu-i cu maramă / Și cu Dumnezeu în minte.//Când se vor uni cu vântul / Vom rămâne mici și goi / Și, nemângâiat, pământul / Se va răzbuna pe noi."(*Elegie pentru ultimii țărani*).

Las câteva fire din acest șnur multicolor al lui Nicolaie Dincă spre căutarea cititorilor, asigurându-i că, odată găsite, vor merge cu încântare pe ghidajul lor. Poetul construiește instantaneu, din orice material, atent la limba română pe care nu o preia în cuvinte, ci în expresii închegate, gata oricând să pună ordine ritmică în gânduri, în natură, în viață.

POEMUL LUNII

Recomandat de MAGDA GRIGORE

Pablo Neruda

Sonetul XVII

Nu te iubesc ca și când ai fi trandafir proaspăt, topaz
Sau mănunchi de garoafe dătător de foc:
Te iubesc așa cum iubești unele lucruri întunecate,
În secret, între umbră și suflet.

Te iubesc ca planta care nu înflorește, dar ține
În sine însăși, ascunsă, lumina florilor nenăscute,
Și datorită dragostei tale se regăsește în corpul meu
Aroma aspră care vine din pământ.

Te iubesc fără să știu cum, nici când, nici de unde,
Te iubesc pur și simplu, fără ocolișuri sau orgoliu:
Te iubesc astfel pentru că nu știu să iubesc altminteri,

Numai așa, în acest fel, în care tu nu ești și nu-s nici eu,
Atât de aproape încât mâna ta, stându-mi pe piept, e a mea,
Atât de aproape încât ochii ți se închid cu visul meu.

cronici

SEMNAL EDITORIAL

”CĂLĂTORII IDENTITARE. ROMÂNII MEGIEȘI” (I)

Lucrarea astfel intitulată este o lucrare-document. Vorbim, în fapt, despre prima sinteză, realizată în ultimii 80 de ani, care are în vizor colectivitățile naționale din proximitatea României. Autorul ei este distinsul doctor în Drept, ***MIHAI NICOLAE***, coordonator al Institutului ”Frații Golești pentru relații cu românii din străinătate”, responsabil și de apariția volumelor ”Istorii paralele”, ”De viță românească”, ”Altare și frontiere”, ”Românitatea răsăriteană. Biserici rupestre din Basarabia”.

Volumul, publicat în anul 2021, vine după o tăcere cu ochii închiși. Ni se potrivește, de altfel, tăcerea aceasta. Când nu putem asimila realitatea, când subiectivarea ei ne doare, ne prefacem că nu există sau că înseamnă atât de puțin, încât nu merită efortul de a ne apleca asupra ei, fie și numai pentru o simplă mângâiere. Spuneam că volumul vine după o lungă tăcere. În anul 1935, diplomatul Mihai Adalbert Blenche, fost prim-consul la Teheran, a tipărit studiul ”Românii de peste hotare”. Și asta a fost tot. De atunci, românii rupți de patria lor, de mica lor veșnicie, au dispărut din memoria colectivă. Existau, adică, fără să existe. Ca fantomele.

Avocatul Mihai Nicolae propune, prin intermediul acestei lucrări, câteva analize salutare: românii de pretutindeni ca și concept-cadru al studiului; entitatea etnică/națională; etnodiversitatea, la ora la care globalizarea sau planetizarea anulează, cu sârg și fără drept de apel, sentimentul patriotic.

Sumarul lucrării este elocvent: ”Ținutul Herța”, ”Transnistria”, ”Românii de la Est de Bug”, ”Sudul Basarabiei”, ”Românii din Bulgaria”, ”Românii din Voivodina”. Nu vreau să credeți, însă, că autorul e rece și că taie în carne vie, chiar dacă e nevoie să o facă. Nu, autorul reușește să rămână sentimental. Avocatul Mihai Nicolae se apropie, cu grijă mare și cu smerenie, de Șumi Marița din Bulgaria, în vârstă de 15 ani, împușcată de armata otomană în 1877, recitește, pentru noi, apelul de suflet, din 1917, al lui Toma Jalbă din Transnistria și se apropie delicat, nu cumva să stânjenească mersul lucrurilor prin cer, de Teofana (Teodora) Basarab, prințesă valahă, devenită țarina Bulgariei și mamă de țar bulgar, al cărei chip hieratic poate fi admirat la Uzdin, în Voivodina.

Avocatul Mihai Nicolae restabilește echilibrul dintre cine suntem în esență și cât contăm în aparență. Este un soi de ardere și renaștere tipic păsării Phoenix această înlocuire a lui ”cine” cu ”cât”, întrucât se dovedește că, nemaiavând chip, identitate, atitudine, ne prăbușim în cantitate, în statistică, în numere oarbe. Avocatul Mihai Nicolae se străduiește să ne redea chipul, identitatea, să refacă legătura dintre noi, cei de-acum, și matricea noastră. Lectura volumului este un prim pas. Pașii ceilalți depind de câtă conștiință are fiecare. Căci rănile, oricât ar fi de chinuitoare, nu îndreptățesc nicio dezertare.

DENISA POPESCU MARTIN

Provincii și orașe de la marginea timpului (II)

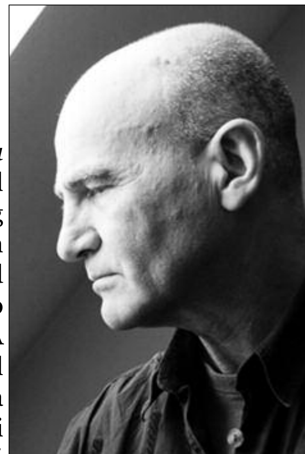
(urmare din p. 21)

Chiar dacă nu este o operă SF propriu-zisă, cartea conține numeroase intuiții tehnologice și o meditație profundă asupra modului în care tehnologia modelează lumea oamenilor. Nu vom intra în multe amănunte, lăsând cititorului plăcerea de a le descoperi el însuși. Vom nota numai câteva idei, printre care apariția smartphone-ului, numit de Junger “fonofor”, sau utilizarea monedei virtuale. Numai că, spre deosebire de scriitorii mediocri de SF, Junger nu se lasă purtat de entuziasmul invenției tehnologice, interogând natura acestor descoperiri până la concluzii uimitoare. Astfel, smartphone-ul din Heliopolis este mai mult decât un simplu gadget. Fonoforul nu se poate cumpăra, vinde sau ceda - îl primești de la stat, fiind puternic legat de politică, și reflectă funcția ta socială, nu persoana. În rest, funcționează cam ca al nostru, asigurând materializarea drepturilor cetățenești - cu el votezi, îți e carte de identitate, pașaport, ceas, busolă, card, televizor, radio, bibliotecă și enciclopedie. El te pune pe hartă, te pune în sala de concert, te pune în sala de ședințe. Pe el îl consulți să-ți vezi contul energetic. În Heliopolis funcționează două tipuri de monedă. Primul tip, cu acoperire în aur (aur adus din spațiu, în urma colonizării Sistemului Solar, aur extras din apă etc), servește tranzacțiilor de proprietate, marilor afaceri. Cel de-al doilea tip de monedă, acela la care ai dreptul tu, este un fond de rulare în schimburile de muncă. Virtual, energetic cum îi zice Junger, folosește ca să-și plătești lumina, căldura, mișcarea, mâncarea. Dar niciodată nu vei putea să-ți cumperi cu el o proprietate!

Nu se întâmplă mare lucru în “Heliopolis”, din punctul de vedere al acțiunii, în schimb spectacolul de idei e fascinant. Personajele lui Junger conversează, ridicând mereu gradul de abstractizare al discuției. Se vorbește despre teoria culorilor a lui Goethe, despre vin și strategii militare, despre politică și filosofie. Se fac distincții gnoseologice, cum ar fi diferența dintre Universitate și Institut - prima practicând cunoașterea ca formă a vieții contemplative, cel de-al doilea transformând teoriile în arme. Este descris un Oficiu al Punctului, visul oricărui serviciu secret, un sistem ubicuu de supraveghere cuplat cu o mare arhivă computerizată, pentru recunoașterea formelor. Alături de Lucius de Geer, vizităm palate și săli de tortură, taverne și cavouri, într-un periplu amețitor, avem parte și de un pic de acțiune de comando, ba și de o poveste de dragoste. La rândul lor, intervențiile auctoriale aduc un nou strat de complexitate, făcând aluzie la evenimente istorice, la mituri și la fenomene sociologice, ba chiar la propriile teorii ale scriitorului, precum cele din “Lucrătorul”. “Heliopolis” este o carte minunată, pe care oricine, sefist sau nu, ar trebui s-o citească.

Alexandru Jurcan

Ștefan Zweig înainte de Petropolis

Am văzut recent un biopic: *Ștefan Zweig, Adieu l'Europe,* de Maria Schrader, cu Josef Hader în rolul titular (o asemănare fizică uluitoare cu Zweig). Zweig s-a născut la Viena în 1881 și a murit în 1942 în Petropolis, oraș în Brazilia. Da, a ales exilul, fiind evreu și opozant al dictaturii naziste. S-a sinucis cu o supradoză de veronal, simultan cu soția sa Lotte. A plecat din Europa în 1936. A participat la Congresul Scriitorilor, alături de Ungaretti și Duhamel. Era aclamat. Apreciat, dorit. I se puneau întrebări diverse. Da, ura politica, pentru că transformă cuvântul în slogan. Forța mea - declară – vine dintr-o gândire pozitivă. Refuză să se angajeze, nu-l critică pe Hitler, conștient, totuși, de amploarea dezastrului. A fi intelectual înseamnă a-l înțelege pe celălalt. Își apără independența. Unii îl consideră laș, fricos, egoist. Își dorea o Europă unită. Unde e, deci, frontiera între literatură și politică?

Filmul îl arată în Brazilia, la New York, înconjurat de prieteni, de admiratori, dar plutește tristețea lui de dezrădăcinat. Poate că aici e valoarea și mesajul filmului: fără patrie, artistul își pierde lumina interioară. Stă în mijlocul unei naturi magice, exotice, dar fața lui trădează o deznădejde acută.

În volumul *Secret arzător* de Ștefan Zweig (Editura pentru Literatură Universală, București, 1966, traducere de Elena Davidescu) se află și povestirea *Douăzeci și patru de ore din viața unei femei*, scrisă în 1927, la persoana întâi. Mai multe personaje, inclusiv autorul, se întâlnesc într-o pensiune de pe Riviera și, ca într-un alt *Hanu-Ancuței*, fiecare își spune părerea despre o soție ce-și părăsește familia pentru un iubit tânăr și năvalnic. O femeie dezamăgită de ani de zile printr-o căsătorie plicticoasă poate ceda “primului asalt energetic”.

Mrs. C. insistă să povestească o singură zi din viața ei, întrucât tot restul i se părea fără importanță. La cazinou, la mesele de joc, ea l-a cunoscut pe acel tânăr de 24 de ani, care i-a bulversat viața. Era atrasă de chipul lui concentrat asupra jocului: “Nu văzusem niciodată un obraz din care pasiunea să erupă atât de deschis, de animalic, despuiat atât de fără rușine”.

Regizorul Laurent Bouhnik a realizat filmul cu același titlu, schimbând perspectiva auctorială. În ciuda planurilor temporale diverse, filmul e destul de ordonat, cu alură clasică, întrucât se concentrează pe secvența forte a iubirii, care poate reconsidera totul într-un timp record. Regizorul încearcă să rămână fidel scriiturii, să redea chipurile jucătorilor, însă nu abordează lentoarea descrierii, ci dinamizează epicul prin imagini concludente, deoarece “patimile erau într-un veșnic flux și reflux”. Mâinile magice (și aici literatura deține supremația) „reproduceau plastic, ca niște fântâni arteziene, toată gama ascendentă și descendentă a sentimentelor”. Regizorul și-a ales actori de marcă: Agnes Jaoui, Michel Serrault și Berenice Bejo (premiul pentru Cea mai bună speranță feminină).

Zweig este expert în analiza sentimentelor, realizând și distanțarea de fapte, deoarece „a îmbătrâni nu înseamnă altceva decât a nu-ți mai fi frică de trecut”. Filmul refuză orice portretizare, preferând imagini sugestive și încercând să fixeze forța pasiunii devastatoare.

Cu toate acestea, din când în când, literatura își mai anunță supremația: „n-am văzut mâini atât de elocvente în care fiecare mușchi era ca o gură și din care patima țâșnea prin pori, aproape palpabilă”. Actorul care-l interpretează pe Anton nu reușește performanța de a-și ofili fața de adolescent, de a o reda „veștedă și bătrână” așa deodată, iar ochii să se stingă subit prin căderea bilei într-un număr nedorit. Să nu fim absurzi, dar să ne bucurăm pentru forța nestăvilită a scriiturii lui Ștefan Zweig.

Poate că aici e valoarea și mesajul filmului: fără patrie, artistul își pierde lumina interioară. Stă în mijlocul unei naturi magice, exotice, dar fața lui trădează o deznădejde acută.

SIMONE DE BEAUVOIR - *Al doilea sex* (Vol. I)
Fapte și mituri

Traducere din limba franceză de CRENGUȚA MĂLĂIAȘ

Introducere

Am ezitat mult timp să scriu o carte despre femeie. Subiectul este iritant, mai ales pentru femei, nu este unul nou.

Disputa asupra feminismului a făcut să curgă destulă cerneală, în prezent e aproape închisă: să nu mai vorbim despre ea. Totuși, încă se vorbește despre asta. Și nu pare că enormele prostii debitate de-a lungul ultimului secol au lămurit prea mult problema. De altfel, există o problemă? Și care este aceasta? Există măcar femei? Sigur că teoria eternului feminin are încă adepți, care șușotesc: "Chiar și în Rusia, ele rămân totuși *femei*"; dar alți oameni bine informați – și chiar cei dintâi uneori – suspină: "Femeia se pierde, femeia este pierdută". Nu se mai știe prea bine dacă există încă femei, dacă vor exista pentru totdeauna, dacă trebuie sau nu să ne dorim asta, ce loc ocupă ele în această lume, ce loc ar trebui să ocupe. "Unde sunt femeile ?" întreba recent o revistă cu o apariție intermitentă. [8] Dar mai întâi: ce este o femeie? "Toată femeia este în uter: este o matrice", spun unii. Totuși, vorbind despre anumite femei, cunoscătorii decretează: "Acestea nu sunt femei", chiar dacă au un uter precum celelalte. Toată lumea este de acord să recunoască faptul că în specia umană există femele; ele constituie astăzi, ca și altădată, aproape jumătate din umanitate; și totuși ni se spune că "feminitatea este în pericol"; suntem îndemnate: "Fiți femei, rămâneți femei, deveniți femei". Nu orice femelă umană este neapărat o femeie; trebuie să participe la această realitate misterioasă și amenințată care este feminitatea. Aceasta este secretată de ovare? Sau fixată într-un cer platonician? Este suficient un jupon cu volane pentru a o face să coboare pe pământ? Oricât ar încerca unele femei să-l reproducă, modelul ei nu a fost niciodată brevetat. O descriem cu plăcere în termeni vagi și sclipitori, care par să împrumute vocabularul clarvăzătorilor. Pe vremea Sfântului Toma, feminitatea apărea ca o esență tot atât de bine definită precum virtutea soporifică a macului. Dar conceptualismul a pierdut teren: științele biologice și sociale nu mai cred în existența entităților imuabile care ar defini însușirile date, precum cele ale femeii, ale evreului sau ale unui negru; ele consideră caracterul drept o reacție secundară unei *situații*. Dacă astăzi nu mai există feminitate, e pentru că nici nu a existat vreodată. Cuvântul "femeie" înseamnă astfel că nu are conținut? Este ceea ce afirmă partizanii filozofiei iluministe, raționaliste, nominaliste: femeile n-ar fi, printre ființele umane, decât cele pe care le desemnăm în mod arbitrar prin cuvântul "femeie"; mai ales americanii sunt înclinați să creadă că femeia ca atare nu mai există; dacă vreo întârziată se consideră încă femeie, prietenele o sfătuiesc să meargă la psihanaliză pentru a scăpa de această obsesie. Referitor la o lucrare, de altfel foarte agasantă, intitulată „Femeia modernă: un sex pierdut", Dorothy Parker a scris: „Nu pot să fiu imparțială cu cărțile care discută despre femeie ca femeie... Eu cred că toți, bărbați și femei, indiferent ce suntem, ar trebui să fim considerați ființe umane." Dar nominalismul se dovedește a fi o doctrină insuficientă; iar antifeminiștii au prilejul de a demonstra că femeile nu *sunt* bărbați. Cu siguranță femeia, ca și bărbatul, este o ființă umană: dar o astfel de afirmație este abstractă; adevărul este că orice ființă umană concretă este întotdeauna situată în mod singular. A refuza noțiunile de etern feminin, suflet negru, caracter evreiesc, nu înseamnă a nega că există evrei, negri, femei: această negație nu reprezintă o eliberare pentru cei interesați, ci o fugă falsă. Este clar că nicio femeie nu poate pretinde fără falsitate că se situează dincolo de propriul sex. O scriitoare cunoscută a refuzat în urmă cu câțiva ani să-i apară portretul într-o serie de fotografii dedicate tocmai femeilor scriitoare: ea voia să fie așezată printre bărbați ; dar pentru a obține acest privilegiu, ea s-a folosit de influența soțului său. Femeile care afirmă că sunt bărbați nu reclamă mai puține atenții și omagii masculine. Îmi amintesc, de asemenea, această tânără troțkistă stând pe o platformă în mijlocul unei întâlniri furtunoase și care era pe cale să sară la bătaie în ciuda fragilității sale evidente; își nega slăbiciunea feminină; dar o făcea din dragoste pentru un militant cu care se dorea egală.

A refuza noțiunile de etern feminin, suflet negru, caracter evreiesc, nu înseamnă a nega că există evrei, negri, femei: această negație nu reprezintă o eliberare pentru cei interesați, ci o fugă falsă.

Atitudinea de sfidare în care se crispează americancele dovedește cât sunt de obsedate de sentimentul feminității lor. Și, într-adevăr, ajunge să faci o plimbare cu ochii deschiși pentru a constata că umanitatea se împarte în două categorii de indivizi ale căror haine, fețe, trupuri, zâmbete, abordări, interese, ocupații sunt evident diferite: poate că aceste diferențe sunt superficiale, poate că sunt menite să dispară. Ceea ce este sigur este faptul că pentru moment există cu o evidență orbitoare.

Dacă funcția sa de femelă nu este suficientă pentru a defini femeia, dacă refuzăm, de asemenea, să o explicăm prin „eternul feminin" și totuși admitem, chiar și cu titlu provizoriu, că există femei pe pământ, trebuie să ne punem întrebarea: ce este o femeie?

Însăși enunțarea problemei îmi sugerează un prim răspuns. Este important însuși faptul că pun problema. Un bărbat nu ar avea ideea scrierii unei cărți despre rolul pe care îl ocupă masculii în umanitate [9]. Dacă vreau să mă definesc, sunt obligată să declar încă de la început : „Sunt femeie"; acest adevăr constituie fondul pe care se va clădi orice altă afirmație. Un bărbat nu începe niciodată să se prezinte ca un individ de un anumit gen: că e bărbat, aceasta e de la sine înțeles. Este o formalitate faptul că în registrele primăriilor și în declarațiile de identitate, rubricile masculin, feminin apar ca simetrice. Raportul dintre cele două sexe nu este cel pe care îl au două electricități, doi poli: bărbatul reprezintă în același timp pozitivul și neutrul, astfel încât în franceză se spune „les hommes" – „bărbații" pentru a desemna ființele umane, sensul particular al cuvântului „vir" fiind asimilat în sens general cuvântului „homo". Femeia apare atât de bine ca fiind negativul, că orice determinare îi este imputată drept limitare, fără reciprocitate. Mi s-a părut săcâitor să aud uneori, în toiul discuțiilor abstracte, bărbați spunându-mi: „Credeți astfel pentru că sunteți femeie"; dar știam că singura mea apărare era să răspund: „Cred astfel pentru că este adevărat", eliminându-mi astfel subiectivitatea; nu se punea problema să răspund: „Și dvs. credeți contrariul pentru că sunteți bărbat"; căci se înțelege faptul ca a fi bărbat nu este o singularitate; un bărbat este îndreptățit că fiind bărbat, femeia este cea neîndreptățită. Practic, la fel cum în vechime exista o verticală absolută în raport cu care era definită linia oblică, există un tip uman absolut care este tipul masculin.

Femeia are ovare, uter; iată condițiile unice care o fac prizoniera subiectivității sale; se spune cu multă naturalețe că ea gândește cu glandele. Bărbatul uită cu desăvârșire că și anatomia sa include niște hormoni, testicule. Își înscrie corpul într-o relație directă și normală cu lumea pe care crede că o percepe într-o deplină obiectivitate, în timp ce consideră trupul femeii ca fiind îngreunat de tot ceea ce îl definește: un obstacol, o închisoare. „Femela este femelă în virtutea unei anumite lipse de calități", afirmă Aristotel. „Trebuie să considerăm caracterul femeii ca suferind de o imperfecțiune naturală".

Și Sfântul Toma, la rândul său, decretează că femeia este „un bărbat ratat" , o ființă „de ocazie". Acest lucru este simbolizat de povestea Genezei unde Eva apare ca extrasă, în cuvintele lui Bossuet, dintr-un „os suplimentar" al lui Adam. Umanitatea este masculină și bărbatul definește femeia nu în sine, ci în raport cu el; ea nu este considerată o ființă autonomă. „Femeia, ființa relativă...", scrie Michelet. Astfel, domnul *Benda** afirmă în „Raportul lui Uriel": „Trupul bărbatului are un sens în sine, abstracție făcând de cel al femeii, în timp ce acesta din urmă pare lipsit de el însuși, dacă nu e menționat bărbatul... Bărbatul se gândește pe sine fără femeie. Ea nu se gândește pe sine însăși fără bărbat." Și ea nu este altceva decât ceea ce hotărăște bărbatul că este; astfel, e numită „sexul", adică prin aceea apare în esență bărbatului ca ființă sexuală: pentru el, ea este sex, deci iată ce este ea în mod absolut. Femeia se caracterizează și se diferențiază în raport cu bărbatul și nu acesta din urmă în raport cu ea; ea este neesențialul în fața esențialului. El este Subiectul, el este Absolutul: ea este Celălalt [10].

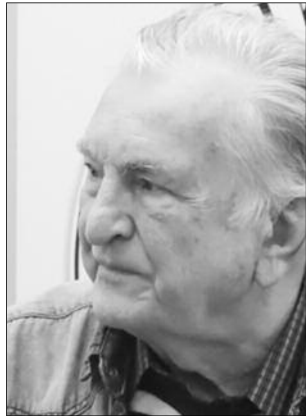
Categoria Celuilalt este în aceeași măsură originară ca și conștiința însăși. În cele mai primitive societăți, în mitologiile cele mai vechi, se regăsește întotdeauna o dualitate care este aceea a Aceluiași și a Celuilalt; această împărțire nu a fost pusă la început sub semnul diviziunii sexelor, nu depinde de nicio dată empirică: este ceea ce reiese, printre altele, din lucrările lui Granet despre gândirea chineză, din cele ale lui din Dumézil despre India și Roma. În cuplurile Varuna - Mitra, Uranus-Zeus, Soare-Lună, Zi-Noapte, niciun element feminin n-a fost în primă instanță implicat; nici în opoziția dintre Bine și Rău, dintre principiile faste și cele nefaste, dintre dreapta și stânga, dintre Dumnezeu și Lucifer; alteritatea este o categorie fundamentală a gândirii umane. Nicio comunitate nu se definește vreodată ca fiind Una fără a-l pune imediat pe Celălalt față în față cu ea. E suficient ca doar trei călători să fie reuniți întâmplător în același compartiment pentru ca restul călătorilor să devină niște „ceilalți" vag ostili. Pentru țăran, toți oamenii care nu sunt din satul lui sunt niște „ceilalți" suspecți; pentru nativul unei țări, locuitorii altor țări apar ca "străini"; evreii sunt „ceilalți" pentru antisemiți, negrii, pentru rasiștii americani, băștinașii, pentru coloniști, proletarii, pentru clasele avute.

La finalul unui studiu aprofundat asupra diverselor reprezentări ale societăților primitive, Levi-Strauss a putut concluziona: „Trecerea de la starea de Natură la starea de Cultură este definită de capacitatea omului de a se gândi la relații biologice sub formă de sisteme de opoziții: dualitatea, alternanța, opoziția și simetria, fie că se prezintă în forme definite, fie în forme imprecise, constituie mai puțin fenomene care trebuie explicate decât datele fundamentale și imediate ale realității sociale [11]". Aceste fenomene nu s-ar putea înțelege dacă realitatea umană ar fi exclusiv un *mitsein** bazat pe solidaritate și prietenie. Dimpotrivă, devine clar dacă, urmând lui Hegel, noi descoperim în conștiința însăși o ostilitate fundamentală față de orice altă conștiință; subiectul ia naștere numai prin opunere: pretinde să se afirme ca esențial și să-l constituie pe celălalt ca neesențial, ca obiect. Numai cealaltă conștiință îi opune o pretenție reciprocă: în timpul călătoriei, nativul realizează scandalizat că în țările vecine există localnici care îl privesc, la rândul lor, ca străin; între sate, clanuri, națiuni, clase, există războaie, *potlatch-uri**, târguri, tratate, lupte care îi retrag ideii de Celălalt sensul absolut și îi dezvăluie relativitatea; vrând - nevrând, ⟶

traduceri

Grid Modorcea

Rușii despre ei înșiși

Toată literatura rusă este despre ruși, despre cine sunt ei, de unde vin, cum se comportă, ce fac, ce viitor au. Când zici cuvântul „Rusia”, îți vin în minte personajele descrise de Tolstoi, Cehov, Pușkin sau Gogol. Desigur, Gogol nu-i iartă, mai ales în comedii. Ce face el în **Revizorul**, o demolare a prostiei, sau în **Jucătorii de cărți**, o Rusie plină de cartofori!? Cel mai tolerant mi se pare Cehov, care în piesele și prozele lui scurte creează o lume romantic-savantă, caractere memorabile, o atmosferă de filosofie lirică, în care personajul principal este iubirea și devotamentul față de ea până la sacrificiul suprem, ca în **Pescărușul**, mai ales. Sigur, totul este pătimaș, personajele sunt radicale, se manifestă la limita existenței. Viața mustește în aceste opere, iar frumusețea ei este perfect ilustrată de sufletul mereu patetic al oamenilor. Și tradiția s-a păstrat. Noii literați nu-i trădează pe părinți. Țarismul și noile epoci, până la *perestroika*, sunt prezentate ca o gigantică forță birocratică. Birocrația, ofițerul și funcționarul sunt cele trei laturi ale unui mecanism istoric original, pe care nu l-au mai cunoscut alte popoare, și mă gândesc cum l-ar fi descris Shakespeare dacă ar fi trăit în Rusia. Ciudat, Shakespeare, care s-a inspirat din multe izvoare istorice ale omenirii, s-a ferit de ruși, în opera lui această nație nu există. Poate că el știa mai multe decât știm noi. Ca și Eminescu, care era departe de a-și imagina că el ar putea să fie văzut în rubașcă, așa cum l-a imaginat total greșit Emil Loteanu în filmul **Luceafărul**. Nimeni nu poate să-i descrie pe ruși mai bine decât o fac ei înșiși.

Tolstoi se ridică deasupra tuturor, iar cugetările lui sunt universal valabile. Rușii par a fi uitat că au făcut din el un idol și îi urmau sfaturile, precum acestea:

„Toată lumea se gândește să schimbe lumea, dar nimeni nu se gândește să se schimbe pe el”.

„Hai să ne iertăm, numai atunci vom trăi în pace!”

„Nu există măreție acolo unde simplitatea, bunătatea și adevărul sunt absente”.

„Scopul vieții este să servești umanitatea”.

Dar pe internet am întâlnit și citate cu totul contrare acestei viziuni normale, să-i spunem.

Cu ele ne apropiem de absurdul războiului din Ucraina, numit Putinkistan. E posibil ca acest context contradictoriu și inexplicabil să declanșeze în oameni dorința de a-i lua aliați pe marii scriitori ruși, de a le asimila explicațiile. Oricum, este semnificativ faptul că li se atribuie lor aceste opinii. Iată câteva:

Mihail Saltîkov-Șcedrin – *„Dacă aș adormi, trezindu-mă după o sută de ani, și m-ar întreba cineva ce se întâmplă în Rusia, aș răspunde fără să clipesc: beție și jafuri”.*

Aleksei Tolstoi – *„Moscova – Taiga ruso-mongolă, sălbatică, întinsoare a jafului”.*

F. M. Dostoievski – *„Nație ce cutreieră prin Europa și caută ce să mai distrugă, să facă praf, pur și simplu, totul. Din batjocură”.*

Ivan Turgheniev – *„Rusul este cel mai mare și mai insolent mincinos din întreaga lume”.*

Alexandr Pușkin: *„Un popor indiferent la cea mai mică datorie, la cea mai mică dreptate, la cel mai mic adevăr, un popor care nu recunoaște demnitatea umană, care nu recunoaște pe deplin nici o persoană liberă, nici o gândire liberă”.*

Mihail Bulgakov – *„Nu suntem un popor, ci vite, șobolani, hoardă sălbatică de ticăloși și ucigași”.*

Maxim Gorki – *„Cel mai important semn de izbândă al poporului rus este cruzimea sa plină de sadism”.*

Serghei Aksakov – *„Ah, cât de greu e să trăiești în Rusia, în acest centru plin de putoarea dezmățului trupesc!”*

Ivan Șmelev: *„Un popor care urăște voința, iubește sclavia, iubește lanțurile de pe mâini și picioare, murdar fizic și moral... gata în orice moment să asuprească totul”.*

Academicianul Popov: *„Poporul rus este într-o stare extrem de tristă: este bolnav, ruinat, demoralizat. Și acum aflăm că el, în persoana unei părți semnificative a inteligenței sale, deși formal nu poate fi considerat nebun, este totuși obsedat de idei false care mărginesc iluzii de grandoare și iluzii de dușmănie față de el ale tuturor. Își imaginează pericole inexistente și își bazează pe ele cele mai absurde presupuneri. I se pare că toți vecinii lui îl jignesc, nu se înclină suficient în fața măreției sale și în toate modurile posibile împotriva lui. Îl acuză pe fiecare din casa lui că s-a străduit să-i facă rău, să se despartă de el și să se ducă la dușmani și îi consideră pe toți vecinii săi dușmani...”*

Cumplite judecăți ale oamenilor răscitate și puse în cârca marelui popor rus. Rușii trebuie să mediteze la această realitate, fiindcă ei au acceptat să fie conduși de un kaghebist nebun, care să conducă Rusia la un asemenea dezastru de imagine! El își bate joc de ruși, de soldații care au murit pe front, când declară că Rusia încă nu a început războiul, ce s-a întâmplat până acum a fost o joacă, e doar o fărâmă din ce poate armata rusă! De asemenea, acuză Occidentul, pe toți, că sunt vinovați de invazia Ucrainei!

Rusia este, categoric, compromisă. Nici căderea lui Putin nu rezolvă dezastrul, așa cum la noi nu l-a rezolvat căderea lui Ceaușescu. Vin în loc imediat alți putinei, poate și mai fanatici, ca Medvedev. Putreziciunea e adâncă. Mi-este milă de frumoasele personaje ale lui Cehov dacă au intrat pe un asemenea curs al istoriei. E cazul să medităm în ce măsură istoria poate deforma literatura, o poate ajuta sau ucide. Ca Unchiul Vanea să supraviețuiască, este nevoie de pace. Războiul deformează totul. Cred că nimeni nu mai poate vedea o piesă de Cehov cu ochi buni. Se va ajunge să se urască tot ce este rusesc. Cum este urâtă acum Elena Rybakina, după ce a câștigat titlul la Wimbledon și toți declară că nu e kazahă, ci rusoaică! Ce-i la gura lui John McEnroe! Păi nu e meritul ei că a câștigat? Adică a câștigat ca rusoaică? Ce vină are ea că s-a născut la Moscova? Sau că părinții ei trăiesc acolo? Oricum, rușii sunt în delir, imediat au spus că Rybakina este a lor, de-a lor, născută și crescută în Rusia! Propaganda rusă o exploatează politic. Victoria ei este o palmă dată organizatorilor Wimbledonului, numit Wimbledonbas, care i-au exclus pe jucătorii ruși, de parcă ei sunt vinovați că s-au născut în Rusia. Nu putem alege locul unde vrem să ne naștem. Iar jucătorii de tenis călătoresc în toată lumea, casa lor e pretutindeni și se antrenează mai ales în SUA. Cât de rusoaică mai era Maria Sharapova, care se americanizase complet?!

Mirosul care vine de la Răsărit devine insuportabil. Filmele rusești descriu o astfel de putoare, dar cele mai multe fac din ruși eroi invincibili. Mai ales producția sovietică inspirată din așa-zisul „Marele Război de Apărarea Patriei”.

Și au mult umor. De la Oblomov la Bărbierul din Siberia rușii știu să râdă de ei înșiși, de dramele lor caraghioase, de minciunile pe care le trag, adesea fanteziste, dar care au ajuns azi să se consfințească în ceea ce se numește „propaganda de război”. S-a uitat ce a spus Cehov că *„a minți este la fel cu a fi alcoolic”*. Și despre Hitler s-a spus că este *„un alcoolic care a îmbătat un popor întreg”*. Nu-i cazul să spunem așa ceva și despre Putin? Conducătorii ruși au exersat zeci de ani limbajul propagandist, pe care azi îl aplică deșănțat în războiul contra fraților ucraineni.

Au uitat de frumusețe, au uitat de marea poezie rusă, de marele balet rus, de avangarda rusă din arta plastică, de marea muzică rusă, de marii șahiști, de marii sportivi și mesageri ai acestei țări, nu au conservat decât urâțenia, își ridică poalele în văzul lumii, soldații se comportă ca niște barbari (*„beție și jafuri”*), sfidând civilizația, sfidând tot ce au creat mai măreț Rusia și Omul în general.

Rusia este, categoric, compromisă. Nici căderea lui Putin nu rezolvă dezastrul, așa cum la noi nu l-a rezolvat căderea lui Ceaușescu. Vin în loc imediat alți putinei, poate și mai fanatici, ca Medvedev. Putreziciunea e adâncă. Mi-este milă de frumoasele personaje ale lui Cehov dacă au intrat pe un asemenea curs al istoriei.

⟶ indivizi și grupuri sunt obligați să recunoască reciprocitatea raportului lor. Cum se face, atunci, că între sexe această reciprocitate nu a fost propusă, că unul dintre termeni s-a afirmat ca unicul esențial, negând orice relativitate în raport cu corelativul său, definindu-l pe acesta ca alteritate pură? De ce femeile nu contestă suveranitatea masculină? Niciun subiect nu apare imediat și spontan ca neesențial; nu Celălalt este cel care, definindu-se ca fiind Celălalt, îl definește pe Unul: el este statuat ca Celălalt de către un Unu autostatuându-se ca Unu. Dar pentru că reversul lui Celălalt în Unul să nu se nu opereze, trebuie ca el să se supună acestui punct de vedere străin. De unde vine această supunere în cazul femeii?

Note

8 Nu mai există în zilele noastre, se numea „Franchise”.

9 Raportul Kinsey, de exemplu, se limitează la definirea caracteristicilor sexuale ale bărbatului american, ceea ce e cu totul altceva.

10 Această idee a fost exprimată în forma ei cea mai explicită de E. Levinas in eseul său „Timpul și Celălalt”. El se exprimă astfel: „ Nu ar exista o situație în care alteritatea să fie purtată de o ființă în mod pozitiv, ca esență? Ce alteritate nu intră pur și simplu în opoziția a două specii de același gen? Contrariul absolut contrariu, al cărui caracter contrar nu este în niciun caz afectat de relația care se poate stabili între el și corelativul său, caracterul contrar care permite termenului să rămână altul absolut, cred că este femininul. Sexul nu este nicio diferență specifică oarecare... Nici diferența de sexe nu este o contradicție... (Ea) nu este nici dualitatea a doi termeni complementari, pentru că doi termeni complementari presupun un întreg preexistent... Alteritatea se împlinește în feminin. Termen de același rang, dar de sens opus conștiinței.” Presupun că domnul Lévinas nu uită că femeia este și pentru sine conștiință. Dar este izbitor că adoptă în mod deliberat un punct de vedere masculin fără a semnala reciprocitatea subiectului și obiectului. Când scrie că femeia este un mister, el sugerează că ea este un mister pentru bărbat. Astfel încât această descriere, care își propune să fie obiectivă, este de fapt o afirmare a privilegiului masculin.

11 Vezi C. LÉVI-STRAUSS, „Structurile elementare ale rudeniei”. Îi mulțumesc lui C. Lévi-Strauss pentru că mi-a trimis cu amabilitate dovezile tezei sale, pe care am folosit-o, printre altele, pe larg în partea a 2-a, p. 537-559.

* Benda – Julien Benda (1867 – 1956), filosof francez și romancier. Este autorul controversatului volum „Trădarea cărturarilor” (Wikipedia).

* mitsein - Mitsein (literal „a fi cu”) în limba germană de zi cu zi înseamnă pur și simplu „împreună” sau „însoțire”, dar în „Ființă și timp”, Heidegger dă termenului o anumită inflexiune filozofică. Lumea de zi cu zi, publică, culturală a propriei persoane printre altele este un „fenomen primar” pentru Heidegger. Fiecare există într-o lume saturată de alții conectați prin practici sociale comune. (sursa: https://www.cambridge.org/core/books/abs/cambridge-heidegger-lexicon/beingwith-mitsein/973FBDDF2038B08AF56CEB8053C449E3).

*potlatch - Cuvântul „potlatch”, în limba nativilor nord-americani chinook înseamnă „a dărui” și reprezintă un comportament cultural bazat pe sistemul oferirii simbolice reciproce de obiecte considerate a avea o valoare anume. Astfel, persoana care răspunde la primirea unui astfel de cadou va alege să ofere, la rândul sau, ceva care să fie evaluat cel puțin la același nivel. Ceremonialul respectiv era practicat inițial de triburile amerindiene din cele două Americi, precum și de numeroase alte etnii din zona Pacificului, până în India. (sursa: http://www.cunoastelumea.ro/cele-mai-frumoase-verbe-ale-omenirii-potlatch-un-ceremonial-ancestral-video/) Un potlatch implică oferirea sau distrugerea bogăției sau a obiectelor valoroase pentru a demonstra bogăția și puterea unui lider. Potlatch-urile sunt, de asemenea, axate pe reafirmarea conexiunilor familiale, clanice și internaționale și a conexiunii umane cu lumea supranaturală. (sursa: https://wblog.wiki/ro/Potlatch)

litere

Mihai Barbu

O relatare obiectivă despre...

Megali Toumba (sau *Mormintele regale din Vergina*) și *Ultima oră* de Mihail Sebastian

Când am plecat de acasă, prognoza meteo nu ne era deloc favorabilă. Cum tocmai citisem un interviu cu Zaharia Stancu (reprodus de Aurel Sasu și Mariana Vartic în „Romanul românesc în interviuri/ O istorie autobiografică", Editura Minerva, București, 1988) în care scriitorul era întrebat cum a scris „Desculț", un best-seller al Epocii de Aur, n-am mai stat pe gânduri și am purces la drum. „Nu mai ieșisem demult din București. Nu m-a reținut nici frigul, nici ploaia, nici că aveam un covrig în buzunar și că am venit acasă obosit. Un scriitor care vrea să fie, într-adevăr, un scriitor bun, trebuie să fie permanent în contact cu lumea, să participe din plin la viața cetății. Vreau să adaug", a mai zis Zaharia Stancu, „că până acum, eu sunt stăpânit de ideea că scriitorul nu trebuie să stea pe loc, nu trebuie să se închidă cu zilele, săptămânile și lunile în bibliotecă pentru a scrie. Contactul cu oamenii, cu terenul, cu mișcarea în general dă loc la aceste declanșări". Interviul data din anul 1974 și ni se pare la fel de valabil și astăzi, ca și mâine. Prin urmare, unde altundeva ai fi putut să participi în mod plenar la viața cetății dacă nu în polis-ul grecesc? Așa că, fără a mai filosofa în mod inutil, luni dimineața (e vorba de ziua de 10 martie, a few years ago) am plecat spre Grecia. De ce Grecia? Un istoric din secolul XIX, englezul Henry James Summer Maine, susținea, sus și tare, „că noi toți nu suntem decât o colonie a Greciei. În afară de forțele oarbe ale naturii tot ceea ce evoluează azi în omenire este de origine greacă". S-a schimbat ceva între timp?

Suntem trecători. Ce este un om cu adevărat? Omul este doar umbra unui vis. (Pindar)

Care este spiritul polis-ului grec? Indro Montaneli (un faimos ziarist italian care a scris, printre altele, și o documentată și nonconformistă carte intitulată „Istoria grecilor") zice că „spiritul polis-ului grec este acea putere de coagulare care face, din orice grec, un cetățean foarte sensibil la tot ce se petrece înăuntru și atât de indiferent la tot ce se desfășoară în afara orașului său". Marii filosofi ai Secolului de aur (cel trecut în contul lui Pericle) vedeau orașul și împrejurimile sale ca o formă perfectă de organizare citadină. Platon credea că un oraș ar trebui să aibă maximum 5.000 de locuitori. Iar Aristotel spunea că toți aceștia ar trebui să se cunoască între ei. Dacă nu personal, măcar din vedere. Când Demostene a vrut să spună ceva extrem de rău despre un dușman de-al său a zis că respectivul „evită orașul". Filosoful știa ce acuzație gravă făcea: omul care nu lua parte la viața comunității era demn de dispreț și avea parte de oprobiul maxim care i se putea aduce unui cetățean grec. Din ceea ce vedem, periodic, la televizor (atunci când toată Grecia, când nu-i convine ceva, e în stradă) se pare că nici unui grec nu-i e indiferentă această antică acuzație.

Pentru a putea proteja mormintele regale de odinioară, grecii de azi au imaginat un muzeu subteran de tip cochilie care menține constante temperatura și umiditatea, condiții absolut necesare pentru conservarea picturilor murale.

Românul se descurcă și fără Cartea verde. Cu un mic ajutor al vameșului macedonean...

Am plecat de acasă la ora 5 dimineața și am oprit, înainte de a ieși din țară, la Turnu Severin, cât să bem o cafea. Am trecut apoi dincolo și am oprit pe malul sârbesc al Dunării albastre. Peisajul era învăluit de ceață, dincolo de care se distingea, la orizont, o Dunăre maiestuoasă. Am parcat lângă un Fiat 600 care ne aducea aminte de bunul doctor Daniel din Petrila, cel care avea, pe când eram noi elevi de liceu, o astfel de mașină. Averea lui mai număra și 300 de oi pe care el le inspecta, după efectuarea serviciului medical, cu minuscula sa mașină italiană. Prin oraș se deplasa, de la un pacient la altul, cu un scuter Manet. În acea vreme, cele două minuscule bijuterii ale industriei auto din Italia constituiau idealul bunăstării din Valea Jiului și aprindeau imaginația tuturor pietonilor din zona noastră minieră. Trecem, fără mari probleme, prin desele vămi care împart, acum, fosta Iugoslavie. Totul părea să meargă ca pe roate până la intrarea în Grecia. Acolo, un vameș macedonean îi cere lui Titi B., conducătorul expediției noastre și șoferul de circumstanță al mașinii, Cartea verde. Omul legii o analizează în amănunt și observă că era expirată. Titi își făcuse doar o asigurare pe șase luni, dar era convins că era pe un an. Vameșul îi face semn să tragă pe dreapta, șoferul nostru caută, în zadar, o altă asigurare și, logic, nu dă de ea. Atunci își apleacă, spășit, capul, își ia inima-n dinți și merge să se predea vameșului macedonean. Ăla se lasă înduplecat să ia 20 de euro ca să închidă ochii. Cu o astfel de victorie, intrăm triumfal în Grecia de azi. Noi, ca să dăm de colegii noștri din orașul Skidra (cu care eram angrenați într-un proiect Comenius), am apelat la două GPS-uri moderne și, grație lor, am putut ajunge chiar în acea seară, în holul hotelului Aigai din Platani. (Aigai e vechiul nume al prefecturii Pella, locul în care ne aflam...)

Urmașii lui Mega Alexandros: laureați Nobel și dansatori de sirtaki

În curtea școlii ne așteaptă o primire entuziastă. În fundal se profilează semeț silueta unei biserici. În interior, totul este sub semnul lui Mega Alexandros și a măslinelor negre și verzi. Pe ușile de la intrare în clase sunt pictate ramuri verzi de măslin, la care se adaugă și roadele arborelui-simbol al Greciei. Pe pereții holului sunt mai multe portrete încadrate de rame mari și negre. Erau cele ale lui Seferis și Elitis, laureați ai Premiului Nobel pentru literatură, precum și al altor scriitori faimoși, precum Kazantzakis și Kavalis, pe care Grecia i-a dat lumii. La ora 11, elevii au fost împărțiți în trei grupe distincte: muzicanți, dansatori și spectatori. La început, evoluează banda grecească, formată dintr-o orgă, o chitară și o tobă, care intonează câteva cântece tradiționale grecești: *Tis agapis aimata* (adică *Sângele mării*), *Toperigiali* (*Golful secret*) și *Ligo akomathas sikothoume,* ceea ce înseamnă, potrivit unui coleg grec, *Doar o mică scânteie și suntem în picioare*. Apoi, urcă pe rând treptele scenei improvizate chiar în curtea școlii, elevii (toți cu bluze albe și pantaloni negri) care dansează *omal*-ul, *tik*-ul, *trigona, serenița, kotari, syrtos*-ul macedonian, *podaraki*-ul, *leventikos*-ul, *taiko*-ul și totul se termină, apoteotic, cu un *sirtaki* imens, la care s-a antrenat toată suflarea grecească. Plus străinii care s-au încumetat să joace, odată cu elevii și profesorii greci, dansul lor național.

La Pella, locul unde, printre alte fapte mărețe, Dyonisos călărea o panteră

La Pella, ne avertizează profesorul Stavros Karavitis, amfitrionul nostru, e cel mai important muzeu arheologic după cel din Atena. La Pella s-a născut și de aici a plecat să cucerească lumea Mega Alexandros. Și tot din Pella, Filip al II-lea a condus o Grecie unită după anul 338 î.H. Cea mai mare parte din această capitală imperială mai așteaptă încă să fie dezgropată. Mozaicurile aduse la lumină până azi înfățișează o vânătoare de lei și pe Dyonisos călărind o panteră. Muzeul este extrem de spectaculos prin obiectele expuse și pe care nu aveam voie să le fotografiem cu ajutorul blitz-ului. "No blitz, no flash!", erau cuvintele de ordine ale celor două doamne grase, asudate și foarte vigilente. Exponatele sunt capodopere pe care le puteai fotografia și fără lumină suplimentară pentru că iluminatul acestora era generos. Muzeul cuprindea și agora de la suprafață aflată pe un câmp nesfârșit și arid, cum pare a fi întreaga Grecie. Pella era capitala, o așezare unde s-a născut Alexandru Macedon (356-323 î.H.). El a fost tânărul care, în 13 ani de domnie, a străbătut, în fruntea unei armate care l-a urmat cu fanatism, un drum de 20.000 de kilometri, spulberând Imperiul Persan pe care l-a înlocuit cu unul propriu, întins pe trei continente. Anticii au lăsat vorbă că în ziua nașterii lui Alexandru, în templul din Efes al zeiței Artemis, vestalele au prezis căderea Imperiului Persan. Poetul român i-a imaginat pe acești războinici aflați, permanent, sub semnul unei călduri infernale, într-un deșert de foc în care Soarele e văzut ca un imens policandru: *prin gropi luminoase ca-n mistice racle/ soldații muriseră linși de văpăi,/ alături de sulițe roșii ca racle/ ce până târziu privegheau printre văi;/ iar alții, mușcați de cumplite arsuri,/ căzuseră-n corturi subțiri, în trăsuri*. Toți visau, în mod firesc, la burdufele pline de apă aduse din văile adânci. Dar când le au pline cu apă, ei sunt gata s-o ofere împăratului chiar în ipoteza că-și vor pierde copiii, prin locuri pustii. Împăratul, demn, o refuză. Acest gest declanșează, în rândul armatei sale, un delir al atașamentului față de cauză: *De-acum noi nu mai cunoaștem nici foame, nici sete/ și nici oboseala de luptă sau drum/ Și du-ne stăpâne , de-acum unde vrei:/ cu tine noi nu suntem oameni, ci zei.* (Am citat din faimoasa poezie *Alexandru refuzând apa* semnată de Ștefan Augustin Doinaș.)

Celui mai bun și Celei mai frumoase...

Peste drum de muzeu dăm de un *book shop* unde am fost întâmpinați de o prea frumoasă blondă care, auzindu-ne vorbind românește, ne recomandă o ediție despre Pella scrisă chiar în limba noastră. Am aflat că blonda, Maricica Ursu, era din Chișinău, că a terminat Dreptul și că, în lipsă de altceva mai bun, s-a măritat în Grecia și lucrează, pentru moment, ca agent de vânzări într-o prăvălie cu suveniruri. A încercat să ne obțină, în virtutea fapului că sângele apă nu se face, un preț mai bun pentru tricourile negre ce aveau imprimat pe ele chipul cu Mega Alexandros. Ne-a obținut o reducere de un euro. Regele Macedoniei, al cărui chip îl vom purta cu mândrie pe piept, a murit în ziua de 10 iunie 323 î.H. în Babylon, chiar în palatul lui Nabucodonosor. Pe patul de moarte, el a fost implorat de fiecare din generalii lui să fie desemnat ca succesor. În mână cu însemnul puterii, el le-a spus că imperiul său va reveni ***Celui mai bun***. Așa ar fi fost ideal. Dar aceste cuvinte au declanșat o aprigă luptă pentru putere, imperiul fiind împărțit între beligeranți.

Andronikos, anticipat de Andronic - eroul piesei *Ultima oră* de Mihail Sebastian

La Vergina (fostă Aigai), locul unde a fost îngropat Filip al II-lea (382-336 î.H.), tatăl lui Alexandru cel Mare, e singurul muzeu subteran din Grecia. O colină largă de pământ cu o înălțime de 13 metri și un diametru de 110 metri, ascunde, în interior, mormintele celor două mari capete încoronate. Fațada mormântului (de 9,5 m pe 9,5 m) este considerată o adevărată capodoperă de pictură și arhitectură. Două coloane dorice străjuiesc o poartă grea. O friză, aflată deasupra porții, reprezintă o scenă de vânătoare avându-i ca eroi pe Filip și Alexandru, tatăl și fiul, plasați într-un peisaj luxuriant. Osemintele regelui erau învelite într-o pânză porfirie deasupra căreia era așezată o coroniță fină din aur. Pe capacul relicvarului era amplasat un soare din aur, simbol al regelui macedonean, cu cele 16 raze, cele mari fiind alternate de cele mai mici. Alte mari surprize arheologice (precum scutul din fildeș aurit, platoșa de fier a regelui, cu leii de aur gravați pe ea, amfore și carafe, diademe și coifuri, busturi în miniatură reprezentându-i pe Filip, Olimpiada și pe fiul lor, Alexandru, coronițe de mirt cu frunze și flori lucrate în aur, tolbe cu săgeți, jambiere de bronz care protejau și se mulau, cu fidelitate, pe forma piciorului) au bulversat lumea contemporană. Mormântul principelui e mai mic (are 6,5 metri lățime și 5 m înălțime) și are gravat, pe fațada principală, două mari scuturi în relief. Osemintele incinerate au fost așezate într-o urnă de argint, acoperite cu porfir, un semn sigur că aparținea stirpei regale. Urna era împodobită cu o delicată coroniță de aur. Un alt mormânt, în formă de cufăr, e cel al Persefonei. Pictura murală care reprezintă *Răpirea Persefonei de către Pluto*, zeul Lumii de jos, e o dovadă concretă că grecii erau și mari pictori murali. Autorul acestei fresce se pare că e Nikodimos, marele pictor al acelei epoci apuse. Pentru a putea proteja mormintele regale de odinioară, grecii de azi au imaginat un muzeu subteran de tip cochilie care menține constante temperatura și umiditatea, condiții absolut necesare pentru conservarea picturilor murale. Clădirea pare, la suprafață, un imens cavou de pământ prevăzut cu două tuneluri, unul de acces și altul de ieșire. Deasupra acestora, leandrii roși și albi sunt florile - ofrandă pe care grecii de azi le aduc celor care au fost iluștrii lor predecesori. *Megalo Toumba* e descoperirea (epocală) a arheologului grec Manolis Andronikos. Acesta a anunțat, în ziua de 8 noiembrie 1977, că a găsit mormântul lui Filip al II-lea la Vergina. E interesant, nu-i așa?, că în anul 1944, numele atribuit, în piesa *Ultima oră,* de către Mihail Sebastian acelui profesor pasionat de expedițiile lui Alexandru cel Mare este chiar Andronic. Alexandru Andronic. Asta da previziune onomastică...

Moldovenii colonizează Grecia și cultivă apricoate

Școala unde am fost oaspeți are 420 de elevi cu vârste cuprinse între 12 și 15 ani. Cea mai plăcută și neașteptată întâlnire a fost cea cu eleva Maria Guițu din satul Sebastiana, Prefectura Pella. De fapt, ea era de loc din Dubăsari, Republica Moldova, dar părinții s-au mutat, încă din 1996, în Grecia. Mama sa a absolvit Politehnica din Chișinău și i-au mai trebuit încă trei ani să-și echivaleze studiile în Grecia. A lucrat în meserie doar trei ani și apoi s-a dedicat, alături de soțul său, agriculturii. Și-au cumpărat 5 hectare de teren și cultivă piersici și, vorba ei, *apricoate*. Recolta o vând, en gros, cu 27 de cenți/ kg iar în supermarket-uri o găsești cu 1,5 euro. Familia Guițu are două fete. Prima, Sofia, e în clasa întâi de liceu iar Elena e într-a șasea la gimnaziu. Din păcate, Elena nu mai știa mare lucru în românește. Începea fraza în dulcea noastră limbă de acasă și o continua repede în engleză. O întreb pe d-na inginer dacă acasă mai vorbesc românește. „Nu, pentru că vrem ca fetele noastre să vorbească foarte bine grecește. Ca să nu mai fie văzute ca niște străine..." „Nu e păcat să-și uite limba?", mi-am dat și eu cu părerea. „La vară o să le trimitem la bunei ca să vorbească românește". „Tu ce mai știi să zici pe românește?", o întreb pe d-ra Elena. „Mi-e foame!", zice ea bucuroasă că n-a uitat de tot limba română. Am înțeles a propos-ul și m-am conformat. I-am oferit punga pe care tocmai o primisem de la școală. Erau, înăuntru, două borcane de dulceață cu *apricoate* și o pungă de paste făinoase. Inițial a refuzat-o politicos dar, la insistențele noastre, a acceptat-o. E încă o dovadă concretă că sângele nostru comun apă nu se face!

SFÂRȘIT

reportaj

Mariana Şenilă-Vasiliu

O gafă cultural-politică

În aparenţă sinonime, verbele *a privi* şi *a vedea* sună complet diferite. Organul, ochiul, este identic ca funcţie, el percepe în acelaşi fel formele şi culorile, alta este însă interpretarea imaginii, una superficială, orizontală, când este doar privită, şi una verticală, profundă când este văzută, în acest caz intervine şi analiza mentală, judecata adică.

Cât de mare este diferenţa între *a privi* şi *a vedea* a fost dovedită cu prisosinţă într-o emisiune de ştiri de acum vreo două săptămâni când s-a făcut confuzia între svastika ornamentală asiatică, semn benefic, şi svastica nazistă, simbol malefic ce dă încă fiori de groază celor care au simţit teroare şi au supravieţuit acelei perioade.

Pe scurt, iată ce s-a întâmplat. De când cu războiul aberant-nefast împotriva Ucrainei (nedeclarat... dar război indiferent cum l-a numit eufemistic Putin) ministrul de Externe rus, Serghei Lavrov, bântuie cancelariile statelor presupus favorabile politicii putiniste în căutare de aliaţi şi alianţe, începând cu cea a fostei rivale din anii 1960, China. Dar nu dispreţuieşte nici neînsemnata Mongolie, fostă subordonată a URSS - Mongolia păstrează până azi statuile „Tătucului" şi le venerează, aşa că, ori Stalin ori Putin, tot aia e şi tot obedienţă. Sunt implicate, la presiunea Moscovei, şi ţări care au simţit greutatea cizmei ruseşti. Un caz este cel al Ceceniei, care după ce în 1991 şi-a declarat independenţa, dar pe care Rusia dorind s-o „reintegreze" a călcat-o de două ori în picioare, o dată în 1996, când a tocat sistematic capitala Groznîi, aducând-o la stadiu de ruină, şi în 1999. Cecenii sunt oameni aprigi şi drepţi, dar s-au găsit şi cozi de topor în frunte cu criminalul Kadîrov, care luptă azi alături de ruşi împotriva Ucrainei. Bărboaie înarmate cu kalaşnikoave şi teroare... Statele lumii au fost împărţite de Kremlin în ţări „prietene" şi „neprietene", prietene cele ce sunt de acord cu politica lui Putin, neprietene cele care o resping. Ba l-au băgat şi pe Dumnezeu în halimaua politică rusească, popii binecuvântând cu aghiazmă rachetele ucigaşe... SATAN. Înaltul cap al Bisericii Ortodoxe Ruse, patriarhul Kiril, a scuipat şi el nişte afurisenii şi anateme împotriva Bisericii Ortodoxe surori ucrainene. S-a apelat, contra cost, şi la mercenarii formaţiei teroriste Wagner, ucigaşii sunt scoşi din lagăre şi închisori. Momiţi cu sume mari, ca să se alăture trupelor teroriste ruse. Pe dos, finlandezii îi întâmpină pe ruşii veniţi la cumpărături cu imnul... Ucrainei. Europa, cu excepţia Ungariei, i-a întors dosul lui Putin, l-a sancţionat pe acesta şi pe oligarhii săi, aşa că acum se poate circula pe continent fără ritmarea sonoră a invariabilului „kak", pe care îl auzeam mai anţărţ.

Dar să revenim la ultima vizită a lui Lavrov în Mongolia. Chiar în mijlocul imaginii oficiale, între Lavrov şi reprezentantul Mongoliei, se lăfăia ditamai vasul de bronz decorat cu... svastika. Uluită şi încurcată, prezentatoarea insista asupra acestui simbol: „Priviţi! Svastika!" Da, era o svastikă, numai că nu era svastica nazistă cum înţelesese şi insinua ea, ci anticul semn al svasticii asiatice, simbol solar benefic, care în sanscrită înseamnă „marele noroc", invocat ca protector de sănătate şi şansă în viaţă. Arhetip decorativ, *svastika* este veche ca timp, ea a fost descoperită încă de la primele forme de civilizaţie. Cea mai veche imagine a svasticii provine din Sumer, datând din jurul anului 3500 î.Hr. Pe de altă parte, cu eventualele mici mutaţii ale sensului sau formei, ea s-a răspândit pe întreg globul pământesc. Am recunoscut-o atât pe vasele greceşti din muzeele de la Atena, Salonic, Luvru sau British Museum, cât şi pe decoraţiile ceramicii peruane din Muzeul Larco, de la Lima; pe gardul împrejmuitor al fostei locuinţei a lui Schlieman, dar şi pe gulerul îmbrăcăminţii Mariei de Mangop, în broderia ce-i servea drept acoperământ de mormânt, aflat azi în Muzeul Mânăstirii Putna. În hinduism, cu acelaşi sens şi semnificaţie, era folosit drept amuletă, dar însemna şi „dharma"/roata legii; în China este considerată simbol solar. În bazinul mediteranen, punctul de plecare al acestui simbol pare să fi fost Creta, iar ca timp utilizarea ei s-a situat cu circa 2000 de ani î.Hr. Vasele greceşti, în mod special cele încadrate în stilul geometric, au folosit simbolul svasticii doar ca element decorativ: două meandre ce se întretaie formează imaginea crucii încârligate. Svastika este simbol dinamic şi până în anul 1920, când Hitler a creat-o ca simbol nazist, direcţia de mişcare era *dextrologiră*, în dreapta, asemenea direcţiei acelor ceasornicului şi mişcării soarelui. De era cumva desenată în sens invers, în stânga, svastika *levogiră* în sens invers rotaţiei Pământului, nimeni nu-i dădea vreo semnificaţie malefică, aşa cum s-a întâmplat cu simbolul nazist. Atrasă de decoraţia gardului metalic împrejmuitor al casei lui Schlieman - bufniţa, simbolul Atenei şi svastika, semn decorativ tradiţional în ceramica greacă, am observat că o serie de svastici erau desenate invers, *levogir*, după cum le trecuse prin cap meşterilor care creaseră decoraţia. Pe gulerul Mariei de Mangop, iarăşi, svastika ce-l decorează este tot levogiră/inversă, cu sensul de rotaţie în stânga. Şi vor fi fiind şi alte astfel de decoraţii pe al căror sens malefic nu l-a sesizat nimeni până la crearea simbolului nazist de către Hitler. Sub semnul răului suprem, armatele hitleriste au călcat în picioare întreaga Europă, au distrus oameni şi ţări, au înfiinţat lagăre de exterminare şi au pus în funcţie cuptoarele morţii, au sugrumat gândirea şi au distrus cultura. „Civilizata" Germanie nazistă se revendica din arieni, rasă indiano-nordică considerată superioară şi cea mai nobilă, ceea ce din punct de vedere nazist legitima dreptul de dominaţie asupra celorlalte popoare şi rase. Secolul al XIX-lea, premergător nazismului, a favorizat fel de fel de teze şi idei menite să justifice viitoarea doctrină nazistă precum puritatea rasei, antisemitismul cel mai feroce şi naţionalismul cel mai încrâncenat. S-a ajuns până acolo încât celor care atacau teza arianismului, Houston Stewart Chamberlain, ginerele lui Wagner şi un pronazist notoriu, le-a replicat: „Chiar dacă se va ajunge să se demonstreze că niciodată în trecut n-a existat o rasă ariană, noi am dori ca în viitor să existe una". Sic! Cam aşa au stat lucrurile cu toate tezele şi întreaga doctrină nazistă: au fost create forţat, prin darea înapoi a oricăror idei normale, logice şi de bun simţ. De aici şi până la crearea de către ideologul mişcării, Alfred Rosenberg, a termenului de „suflet rasial" n-a mai fost decât un pas.

Europa este în principal creştină şi cartea după care se conduce este Biblia. Arabii i-au numit pe creştini şi pe evrei „oamenii CĂRŢII". Simbolul unificator, spiritual şi religios a fost şi este de peste două mii de ani CRUCEA. Până şi o parte din popoarele asiatice şi-au însuşit religios aceste simboluri (vezi o parte din japonezii creştinaţi de Sf. Xavier, vezi acei chinezi care au adoptat religia creştină, idem sud-coreeni, dar şi unele popoare africane). Hitler şi-a creat singur „cartea" - „Mein Kampf" - după propriile-i convingeri şi propria-i cruce, cea cu braţele frânte, levogiră şi neagră ca moartea. De două mii de ani crucea şi Biblia încearcă să îmblânzească şi să îndrepte omenirea pe calea binelui. Timp de 25 de ani, până la sinuciderea lui Hitler şi prăbuşirea imperiului răului, „Mein Kampf" a otrăvit sufletul poporului german şi i-a răsucit mintea taman precum svastika levogiră. Intoxicată puternic cu simbolul svasticii hitleriste, lumea nici nu mai decelează sensul iniţial benefic al semnului şi-l confundă cu simbolul nazist al răului suprem, de unde şi reacţia uluit-înspăimântată a prezentatoarei la vederea imensului semn ce împodobea piesa de bronz expusă de mongoli - cu mândrie, evident - cu ocazia întâlnirii cu Serghei Lavrov, ministrul de Externe rus. Evident moştenitor al lui Stalin şi adept doctrinar al lui Hitler, Putin reacţionează în parametrii ideologici ai ambilor: îi intoxică pe ruşi cu propagandă mincinoasă şi doreşte extinderea spaţiului vital până la rescrierea hotarelor vechiului imperiu ţarist. El vrea să recreeze o Rusie „şiroca strana a moia rodnaia", cea cântată pe vremea Tătucului. Dar cum orice ideologie totalitară are nevoie şi de un simbol grafic, în plină „operaţiune" de denazificare a Ucrainei cu mitralierele, rachetele şi tunurile a fost creat acel „Z", cu care sunt semnalizate motovehiculele ruseşti, tot atât de sinistru şi agresiv precum svastika nazistă, care are o singură semnificaţie: zdrobiţi, ucideţi

Europa este în principal creştină şi cartea după care se conduce este Biblia. Arabii i-au numit pe creştini şi pe evrei „oamenii CĂRŢII". Simbolul unificator, spiritual şi religios a fost şi este de peste două mii de

Semnul unificator al lumii este Crucea, cea pe care s-a jertfit Mântuitorul ca să răscumpere păcatele omeneşti. Deşi mai veche decât crucea, svastika dextrogiră, semn benefic, dar chiar şi svastika levogiră care nu erau încărcate până la 1920 de sensul malefic pe care i l-au dat Hitler şi Rosenberg, ideologii nazişti în general, este mai mult un semn decorativ, implicaţiile sale propagandistic-politice fiind nule. Altfel stau lucrurile cu svaskika levogiră nazistă, ea e crucea torturată, cu laturile frânte şi răsucite pe spate, în stânga. Armiile de steaguri naziste – oficialităţile hitleriste nu s-au precupeţit la sutele de milioane de metri de ţesături vopsite în roşu, în mijlocul cărora într-un cerc alb trona însemnul nazist negru. Imaginile filmate de Leni Riefenstahl cu ocazia congresului de la Nürenberg sunt supraîncărcate de puhoiul de steaguri decorate cu svastika nazistă. Propunerea decorării cu ele, ca şi în cazul altor evenimente oficiale naziste, i-a aparţinut arhitectului Albert Speer. Fâlfâitul lor permanent ca şi impactul cromatic creau o mare presiune asupra psihicului uman. Ca şi

steagurile comuniste cu secera şi ciocanul asupra ţărilor intrate în arealul politic al Moscovei. Venind vorba despre semnificaţiile culorilor şi desenului steagului nazist, Hitler a precizat răspicat că „svastika este antisemită", „că va fi în veci antisemită", aşa cum a declarat cu altă ocazie.

După lipsa de reacţii din partea telespectatorilor şi a oricărei tentative de autocorectare din partea televiziunii care a prezentat imaginea, în mare, se pare că gafa a trecut neobservată. Să nu fi băgat în seamă nici „antinazistul" Lavrov că simbolul svasticii de pe vasul mongol ar fi nazist? Exclus, noii sovietici, putiniştii, sunt foarte atenţi la detalii, mai cu seamă în relaţiile oficiale, speculând orice deviere de la gândirea marelui Putin, cel care a pus la cale „operaţiunea militară de denazificare a Ucrainei", cum numeşte el războiul fratricid pe care l-a declanşat. Pentru cei care au perceput corect imaginea, dându-şi seama că respectiva svastikă nu este cea nazistă concepută de Hitler, cea malefică, trebuie să fi fost un semnal de alarmă. Confuzia, se ştie, este o stare în care oamenii fac greşeli de care profită ticăloşii. Mai confuză decât acum, politica internaţională n-a fost parcă niciodată. Ar mai fi, oare, ceva de comentat?

Știri de la Centrul Cultural Pitești

Centrul Cultural Pitești a organizat noi evenimente cultural-educative și de dezvoltare personală, publicate pe pagina oficială de Facebook a instituției și pe site-ul oficial (www.centrul-cultural-pitesti.ro). Dintre ele, amintim:

Dialogul cu tema „Medicina cuantică”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul „Viața merge înainte”, coordonat de poeta ing. Simona Vasilescu, avându-l invitat pe fizicianul prof. univ. dr. Ion Iorga Șiman.

Concertul de folk-hop cu titlul „Slavă lui Aristofan!”, susținut de M.C. Grăilă, pe numele real Octavian Dărmănescu, muzeograf, scriitor, cantautor.

Lectură publică din propriile creații, cu tema “Între răsărit și apus”, în cadrul proiectului sub genericul „Suflet pe rime și nuanțe”, coordonat de poeta și artistul plastic Loreta Din.

Vernisajul Expoziției de pictură „Culori”, realizată de fotograful profesionist Gelu Stănculescu din județul Cluj, eveniment organizat de Artonthewall.ro, Asociația „Delia” și Gelu Stănculescu.

Prelegerea cu tema „Filosofia Românească în Cumpăna Vremii. Lucian Blaga”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Cultură și Credință în Societatea Contemporană”, coordonat de conf. univ. dr. Marius Andreescu, de la Facultatea de Drept a Universității Pitești.

„Urmuz, contemporanul nostru”

Tabăra Națională de Creație Plastică Pitești – Pictură, Grafică, ediția a VII-a

Dialogul cu tema „Urmuz, contemporanul nostru”, în cadrul Clubului Artistic „Mona Vâlceanu”, coordonat de editorul, scriitoarea, profesoara de limba și literatura română Mona Vâlceanu, avându-l invitat pe academicianul Gheorghe Păun.

Noul proiect de dezvoltare personală, sub genericul „Omul între Breaking News și Armonia Sufletului”, coordonat de psiholog principal clinician, dr. în filosofie Carmen Violeta Popa.

Prelegerea cu tema „Cum să visezi Evul Mediu European”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Istorie și Istorii cu Marin Toma”, coordonat de redactorul-șef al revistei-document „Restituiri”, dr. în istorie Marin Toma.

Prelegerea cu tema „Două capodopere: <Miorița> și <Baltagul>”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme Culturale în Emoții Raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul, profesorul de limba și literatura română Lucian Costache..

Prelegerea cu tema „Trandafirul”, în cadrul proiectului sub genericul „Armonie și Stil de Viață”, coordonat de dr. ing. Adina Perianu.

Lansarea volumului de versuri cu titlul „Gânduri Printre Rânduri. Arc Peste timp. Poeme De Dragoste (1990 – 2022)”, de Stelian Necșoi, în cadrul proiectului sub genericul „Medalion cultural cu Stelian Necșoi”, coordonat de poetul, cantautorul, artistul plastic, prof. de limba și literatura franceză Stelian Necșoi.

Prelegerea cu tema „Dragostea nu moare”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Mari Iubiri ale Literaturii Române”, coordonat de poeta și profesoara de limba și literatura română/engleză Raluca Hana Sandu.

Atelierul de creație „IconArT – artă tradițională iconografică”, ediția a II-a.

Prelegerea cu tema „Gib I. Mihăescu (II) – romancier”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Literatura Română Necanonică”, susținut de scriitoarea și profesoara de limba și literatura română Iudita Dodu Ieremia.

Vernisajul expoziției de grup sub genericul „Pasiune și Creație”, realizată de artiști plastici autodidacți, eveniment coordonat de pictorița și poeta Loreta Din.

Spectacolul de muzică și dans modern sub genericul “Hello Summer”, susținut de copii și tineri care urmează la Centrul Cultural Pitești cursuri de chitară și de dans sportiv, eveniment coordonat de coregraful Alfred Schieb.

Vernisajul expoziției Taberei Naționale de Creație Plastică Pitești – Pictură, Grafică, ediția a VII-a, cu tema “Expresii Urbane”. La tabăra coordonată de artistul plastic Daniel Preduț, președintele Uniunii Artiștilor Plastici din România – Filiala Pitești, au participat artiști plastici consacrați: Angela Tomazelli din București, Ioan Silviu Soare din Călărași, Sever Moldovan din Bistrița, Elena Carmen Olteanu din București, Carmen Mirela Trăistaru din București, Marcela Smeianu din Slobozia, Alexandra Maria Ilie din Pitești, Mara Diaconu din Pitești, Stela Lucici din Pitești. Despre lucrările prezentate a susținut o prelegere criticul de artă Ana Amelia Mădălina Dincă din Călărași.

Prelegerea cu tema “Într-o lume nebună este bine să avem câteva cunoștințe despre bolile psihicului”, în cadrul proiectului sub genericul “Vaccin împotriva virusului manipulării” susținut de sociologul, scriitorul și publicistul George Smeoreanu.

Prelegerea cu tema “Bebelușii și mămicile, obiceiuri sănătoase”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul “Mișcarea, Esența Creației”, coordonat de dr. fizioterapeut Petruța Daniela Mihăilescu.

Prelegerea cu tema “Limba și literatura română, arme împotriva analfabetismului funcțional”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul „Teme Culturale în Emoții Raționale”, susținut de scriitorul, eminescologul și profesorul de limba și literatura română Lucian Costache.

Prelegerea cu tema “CHI, Timp și Spațiu”, în cadrul proiectului de dezvoltare personală sub genericul “Călătorie în lumea științelor neconvenționale. Feng Shui”, susținut de trainerul Sorin Dinu.

Lansarea volumului de poezie intitulat “Labirint”, de Ion Dogioiu, eveniment editorial în cadrul proiectului cultural-educativ “Confluențe literare”, coordonat de poeta și profesoara de limba și literatura română Allora Albulescu și derulat în parteneriat cu Fundația literară „Liviu Rebreanu”.

Dezbaterea cu tema “Ingineria – profesie și pasiune”, în cadrul proiectului cultural-educativ sub genericul “Adolescenți și Mentori”, coordonat de scriitoarea, criticul literar și profesoara de limba și literatura română Magda Grigore, invitați: cercetătorul științific, dr. în fizică nucleară Marin Constantin, cercetătorul științific Andrei Vâlcu, de la Institutul de Cercetări Nucleare, și studentul Mircea Ionescu, de la Universitatea Politehnică București, Specializarea Electronică și Telecomunicații.

Atelierul de creație „IconArT – artă tradițională iconografică”, ediția a II-a

actualitate

Rubrică realizată de **CARMEN ELENA SALUB**

Bun de tipar

Dosarul morţii lui Preda poate fi redeschis

■ O MOARTE ŞI O MIE DE ÎNTREBĂRI. “Dosarul de cercetare penală privind moartea lui Marin Preda poate fi şi trebuie redeschis”, anunţă scriitoarea Mariana Sipoş, într-un exploziv interviu acordat revistei “Convorbiri literare” (nr. 7, a.c.), reluând argumente mai vechi şi mai noi. Astfel, este citată opinia prof. dr. Vladimir Beliş, directorul Institutului de Medicină Legală “Mina Minovici”, care infirma, încă din 1998, certificatul medico-legal de deces al scriitorului, considerând că moartea lui Marin Preda a fost violentă şi s-a datorat asfixiei mecanice prin astuparea orificiilor respiratorii cu un corp moale, posibil lenjerie de pat, nici vorbă deci că Marin Preda ar fi murit sufocat cu propria vomă, cum s-a spus. În urma informaţiilor mai noi, Mariana Sipoş crede că “s-a lucrat legendat, sub acoperire, la pregătirea motivării dispariţiei lui Marin Preda”. Scriitorul era în plină glorie, după apariţia **Celui mai iubit dintre pământeni**. “Apăruseră tot felul de noi admiratori în preajma lui, medici, procurori, ba chiar, cum aveam să descopăr ulterior, într-o mărturie a lui Radu F. Alexandru, şi un general de securitate în rezervă, care ocupa o funcţie aparent inofensivă la acea dată (...). îl vizitau la editură în timpul programului, continuând să rămână în biroul lui Marin Preda şi după program (...) Mai mult, sub pretextul entuziasmului lor în urma citirii romanului, îl invitau ba la unul, ba la altul acasă, unde se aflau mesele gata întinse, aprovizionate din belşug cu sticle de băutură. Ştiu asta chiar de la Marin Preda. Ce nu ştia însă Marin Preda e că a doua zi, gazdele şi ceilalţi meseni aveau grijă să povestească în dreapta şi în stânga cât de mult băuse Marin Preda în seara respectivă. Lucrau profesionist la crearea imaginii unui Marin Preda care (...) ar umbla numai beat (...) Nu sunt adepta conspiraţiilor, a lichidării la comandă de la nivelul cel mai înalt din stat, dacă se va dovedi vreodată că a fost ucis (...) pe Marin Preda nu l-au ucis nici ruşii, nici Ceauşescu, nici Securitatea în ansamblul ei. Aş spune mai degrabă că a fost – folosind o sintagmă folosită azi – un grup infracţional organizat.”

■ ŞI TOT DESPRE PREDA. Sub titlul “Marin Preda - 100”, “România literară” (nr. 31 a.c.) publică un consistent grupaj de comentarii şi analize privindu-l pe romancierul din Siliştea Gumeşti, o revizuire, cum spune Nicolae Manolescu, adică o recitire “cu ochii epocii actuale”. Textele nu sparg munţii, nu răstoarnă lumea, Preda iese bine, rămâne un autor citit (spre deosebire de Zaharia Stancu, Titus Popovici şi Eugen Barbu, crede Manolescu) şi un caracter onest. În grupaj, atrag atenţia observaţiile lui Răzvan Voncu despre Grupul de la Albatros (**Viaţa ca o pradă**), un cenaclu literar funcţionând ca o a doua Poiană a lui Iocan, notele lui Horia Gârbea despre caracterul mitologic al personajelor lui Preda (prinse în întâmplări banale, ele se dovedesc arhetipale, “demne de Homer, pentru că ţin de natura umană, neschimbată de la Homer încoace”) şi, mai ales, fragmentele inedite dintr-un carnet cu însemnări de spital ale prozatorului, de pe când era “bolnav de frică”. Stare care seamănă, cumva, cu aceea a noastră, supravieţuitorii epidemiei de Covid...

■ ELIADE ŞI FOLCLORUL ROMÂNESC. Tot în acelaşi număr al “R.l”, se citeşte cu plăcere transcrierea unei discuţii purtată în toamna lui ’68, la Paris, de Monica Lovinescu, împreună cu Mircea Eliade. Marele savant, instalat bine la Universitatea din Chicago, era o personalitate respectată, văzându-şi teoriile recunoscute de cercurile academice şi cărţile tipărite în tiraje de masă, dar nu se culca pe lauri. “A doua carte (la care lucrez n.m.), care mă interesează şi ca român şi ca istoric al religiilor, este o carte despre religiile dacilor. Mă pasionează pentru că avem aşa de puţine documente. Şi atuncea toată problema este ce poate face un istoric al religiilor cu nişte documente atât de limitate. Are el dreptul să adauge prin comparaţie sau nu? (...) Cred că nu se poate scrie deocamdată o istorie a religiilor dacice sau tracice, dar se poate scrie o istorie a religiilor şi folclorurilor din sud-estul european (...) Folclorul a păstrat cel puţin ceva din vechile comportamente, arhaice, unde se pot descifra anumite valori religioase sau magice. Şi atuncea, în această carte, pe care o numesc provizoriu **De la Zalmoxis la Genghis-Khan**, voi avea câteva capitole (...) despre daci şi lupi (...), despre folclorul religios român”, anunţa Eliade un volum care va deveni faimos.

■ PROVOCAREA LUI UDREA. Umoristul Cornel Udrea a împlinit recent 75 de ani, prilej cu care Daniel Moşoiu îl intervievează, inteligent, pentru revista clujeană “Steaua”. Poate fi luat în serios un umorist? “Da, un scriitor de literatură umoristică trebuie să fie luat în serios, pentru că el face o muncă serioasă, deloc uşoară, în lumea aceasta pilnă de moralişti igienici, de doctori în politologie şi de oportunişti cu termen redus (...) De multe ori am lansat o provocare şi nu i s-a răspuns: doresc ca un critic literar, dintre cei sulfurici, necruţători, să se aşeze împreună cu mine, chiar şi faţă în faţă, şi între noi să se afle o sută de cuvinte ale limbii române. Cel care reuşeşte să le facă să zâmbească, dar să şi încânte cititorul, acela este un scriitor de umor, iar celălalt, un funcţionar epic”, răspunde Udrea. Şi tot el adaugă un fapt mai puţin cunoscut - în timpul lui Ceauşescu, a avut un DUI (Dosar de Urmărire Informativă), deschis de Securitate, după apariţia volumului **Obiceiuri de nuntă la cangurii şchiopi**. Deh, lipsă de umor...

■ LONDRA ŞI PROBLEMA VULPILOR. În “Observator cultural” (nr. 1121), Ohara Donovetsky publică un reportaj excelent despre vara londoneză, din care am reţinut acest fragment impresionist: «(...) Tamisa e tulbure şi seducătoare, a scăzut mult de mare sau căldură toridă şi secetă, are o bucată de plajă, nisip, scoici şi mal prietenos, pescăruşii spun cu un puternic accent britanic că undeva se află restul lumii şi marea, casele au ochi cu ferestre, oamenii plimbă câini şi pisici, sînt frumoşi şi responsabili, un pescăruş aşteaptă cu răbdare umană şi paşi măsuraţi în dreptul unei case ştiute de el pe o stradă mică şi cochetă din Clerkenwell, „E al locului, se vede”, „Sînt şi vulpi printre noi”, „Dacă sînt vulpi, nu sînt şoareci”, „E liric”, „E straniu”, „E bine”, dimineaţă la BBC1 s-au schimbat păreri despre cît de bine e să hrăneşti vulpile conlocuitoare, începe un dezacord articulat civilizat, ce încîntare să priveşti oameni care ştiu să discute antagonic cu politeţe, „Stricăm echilibrul naturii dacă le hrănim”, „Nu zic nici să le hrănim, nici să nu le hrănim, dar le putem da resturi, asta ajută şi la raţionalizarea gunoiului”, „Pînă la urmă este o chestiune de inimă». Să mai adăugăm că doamna Donovetsky este profesoară de limba şi literatura română la colegiul bucureştean “Tudor Vianu”. Ferice de elevii săi!

■ CITIŢI ŞTIINŢĂ ŞI FILOSOFIE? Revista “Apostrof” (nr. 7, a.c.) a avut excelenta idee a unei anchete literare, întrebându-şi colaboratorii dacă citesc cărţi de ştiinţă / filosofie şi care este influenţa acestora asupra propriilor vieţi / opere. Iată ce-a ieşit: Solomon Marcus cu a sa **Poetică matematică**, Stephen Hawkins cu **Scurtă istorie a timpului**, Seneca, Marc Aureliu şi Sf. Augustin, **Godel, Escher, Bach** de Douglas R. Hofstadter, **Lumea şi demonii ei** de Carl Sagan, Platon, Aristotel şi Nietzsche, Harari şi Budha, **Heidegger** de Andrei Marga, **Zorii limbajului**, de Sverker Johansson. Cineva a răsfoit, chiar, **Istoria tehnicii şi a industriei româneşti. Vol. I. Mecanica, tehnicile de prelucrare şi construcţiile.** De unde se vede că, dacă-i ordin, cu plăcere! :-)

ARGUS

Adrian Vasiliu

Muzică şi muzichie

Am fost la Brezoi... şi mi-a plăcut

Fiind de aproape un deceniu rezident în străinătate, cele mai multe dintre concertele şi festivalurile pe care le văd sunt prin zona în care-mi duc traiul de zi cu zi. Dar încerc, atunci când mă aflu, pentru câteva zile, în ţară, mai precis la Piteşti, să nu ratez evenimentele culturale care au loc prin preajmă. Aşa am ajuns şi la Stonebird, şi la Posada, şi, anul acesta, la Brezoi. Acolo, după cum ştie tot omul interesat de blues şi chestii înrudite, are loc, de patru ani, un festival la care vin artişti nu extrem de cunoscuţi, dar valoroşi, atât de pe la noi, cât şi de pe-afară. Iar anul acesta chiar a fost un regal, pentru că au fost nu mai puţin de şase zile de muzică şi distracţie. Eu m-am nimerit acolo fix în cea mai importantă zi, cea în care a cântat vedeta cea mai cunoscută de pe afişul de anul acesta, Beth Hart. Nu ştiam prea multe despre ea, doar ascultasem câteva piese, în special duetul cu unul dintre chitariştii meseriaşi ai noului val, Joe Bonamassa, dar auzisem de la prieteni că face show, drept pentru care n-am ezitat să merg la Brezoi, special pentru ea. Dar, odată ajuns acolo, am descoperit o grămadă de alte motive pentru care a meritat efortul. Prima impresie plăcută a fost legată de accesul către locul faptei, care a fost mult mai uşor decât mă aşteptam, cu spaţiu de parcare găsit uşor şi aproape de intrare. Al doilea aspect care m-a impresionat a fost modul selectiv în care se aduna gunoiul, semn că tendinţele ecologice ale manifestărilor similare din Vest pot avea succes şi pe la noi. În acelaşi registru, nu pot să nu menţionez şi faptul că am întâlnit, la Brezoi, cele mai curate toalete din acest sezon, peste orice am găsit în România şi la multe din manifestările similare din afară. După care am fost plăcut surprins de oferta de mâncare şi băutură. Aveai de toate la dispoziţie, la preţuri mai mici decât unele crâşme cu pretenţii din buricul Piteştiului, cu cozi nu atât de mari pe cât mă aşteptam, după experienţe anterioare de la concerte şi festivaluri mari din România. Cât despre muzică, s-a auzit foarte bine, şi datorită amplasării scenei într-o zonă verde, străjuită de dealuri impozante. Mi-a plăcut Eric Gales, chitarist de blues de care nu auzisem până atunci, dar care a arătat că este foarte bun şi cu instrumentul, şi cu vocea, şi cu gestionarea publicului. Şi, fireşte, m-a impresionat Beth Hart. Nu neapărat prin muzică, ci prin atitudine şi prezenţă scenică. Pentru că e limpede că la ea la concert mergi pentru personalitatea ei, iar melodiile, interpretate inclusiv la pian, sunt bonus. A fost o experienţă frumoasă, care merită repetată, în speranţa că Argeşul, despre care se spune că ar fi mai bogat, ar putea ajunge, cândva, la un asemenea nivel de organizare. Mai ales că încercări există, în special la Mioveni şi la Câmpulung.

Nota redacţiei:
O revistă are, în mod logic, un program estetic propriu. În schimb tendinţa scriitorilor actuali – incitaţi de tehnica ultramodernă – este să trimită acelaşi text la cât mai multe publicaţii, ceea ce nivelează peisajul revuistic până la omogenizarea totală. Din acest motiv, vă rugăm să trimiteți materiale originale, care nu au apărut iniţial în volume, reviste etc. Revista **Argeş** primeşte doar texte în format electronic, cu diacritice, corectate (format *rtf, Times New Roman, 12 pct., la un rând).

Fiecare autor care semnează în revista **ARGEŞ** răspunde moral şi juridic de conţinutul afirmaţiilor sale. Materialele aduse în redacţie nu se înapoiază.

Număr ilustrat cu: ION CIUBAN - *Miorița* - Marele premiu Archeus 2021 (IOAN MARCHIȘ)

Revista **ARGEŞ** poate fi procurată şi prin comandă directă la sediu, cu plata ramburs, cheltuielile de expediţie fiind suportate de către expeditor.

IMPORTANT!
Vă puteţi abona pentru anul 2022, costul abonamentului fiind de 50 lei/an. Plata se face prin mandat poştal pe numele CRISTINA LINTESCU, Centrul Cultural Piteşti, Casa Cărţii, Piteşti, O.P. 1, cod 110013. Tel./fax: 0248/219976.

ARGEȘ
- **Revistă lunară de cultură**
- Apare sub egida **Consiliului Local**, a **Primăriei Piteşti** şi a **Uniunii Scriitorilor din România**
- Editată de **Centrul Cultural Piteşti**
- Membră **ARIEL**

Senior editor: **CALINIC, Arhiepiscop al Argeşului şi Muscelului**
Redactor-şef: **LEONID DRAGOMIR** (leoniddragomir@yahoo.com)
Secretar de redacţie: **SIMONA FUSARU** (fusaru@gmail.com, https://fusaru.blogspot.com/)
Consilier editorial: **NICOLAE OPREA**
Redactori: **MARIANA ŞENILĂ-VASILIU, MIRCEA BÂRSILĂ, AUREL SIBICEANU, JEAN DUMITRAŞCU** (jeandumitrascu@yahoo.com)

Redacţia: Piteşti, Casa Cărţii, Centrul Cultural Piteşti
tel./fax: 0248/219976
e-mail: revista.arges@gmail.com
https://www.facebook.com/Revista-Arges
http: www.centrul-cultural-pitesti.ro
Revista poate fi citită, în format electronic, la adresa: https://centrul-cultural-pitesti.ro/revista-arges-prezentare/
ISSN: 1221-2350
Tiparul executat la VENUS PRINTING SOLUTIONS Iaşi

litere

Jim Kacian

Jim Kacian's haiku have been translated into more than 50 languages, and a substantial number of them have appeared in Romanian. His collaborators here have included translator Olimpia Iacob, haiku poet Marius Chelaru, and haiga artist Ion Codrescu.

He is founder and president of Tha Haiku Foundation (www.thehaikufoundation.org, which houses the history of Romanian haiku, in Romanian and English, on its site), and founder and owner of Red Moon Press, the largest and most prestigious dedicated haiku publishing house in the world.

Haiku-urile lui Jim Kacian au fost traduse în peste cincizeci de limbi, inclusiv în românește cu un număr substanțial de poeme. Printre colaboratorii de aici se numără traducătoarea Olimpia Iacob, haijinul Marius Chelaru și artistul de haiga Ion Codrescu.

Jim Kacian este și fondatorul și președintele The Haiku Foundation (www.thehaiku foundation.org), pe site-ul căreia este prezentată, în limbile engleză și română, istoria haiku-ului românesc. Este, de asemenea, și fondatorul și proprietarul Red Moon Press, cea mai mare și prestigioasă pe plan internațional editură dedicată în exclusivitate haiku-ului.

#1

sundown—
one dog starts
them all

asfințit –
un câine îi stârnește
pe toți

#2

ancient road
wearing away
my share

drum străvechi
irosindu-mi
tainul

#3

family album—
the black and white
of my youth

album de familie
alb-negrul
tinereții mele

#4

a cloud
bigger than the sky—
spring longing

un nor
mai înalt decât cerul –
dor de primăvară

#5

between statues the rest of history

printre statui restul istoriei

#6

the end before the end September rain

sfârșitul înainte de sfârșit ploaie de septembrie

#7

spring morning
I decline the offer
of a draw

dimineață de primăvară
refuz oferta
unui egal

#8

airport lighting
everything in
the present tense

luminile aeroportului
totul
la timpul prezent

#9

one step farther
than I wanted to go
spring wind

un pas dincolo
decât voiam să merg
vânt de primăvară

#10

stars more questions than answers

stele mai multe întrebări decât răspunsuri

Traducere
din limba engleză –
MONA IORDAN

Ion Codrescu

(Constanţa — Romania)

Ion Codrescu este autorul a nouăsprezece cărți de poezie, haiga și eseuri publicate în România, Franța, Marea Britanie, Olanda, Slovenia, Germania, Suedia, SUA și Japonia. În 1992, a fondat Societatea de Haiku din Constanța și revista *Albatros* pe care a publicat-o în calitate de editor timp de un deceniu. În 1992 și 1994, a organizat Festivalul Internaţional de Haiku de la Constanţa. Poeziile, proza poetică și eseurile sale au primit numeroase premii în Marea Britanie, Japonia, Serbia, Muntenegru, România, Bulgaria, Franța și SUA.

Ion Codrescu is the author of nineteen books of poetry, haiga, and essays published in Romania, France, Great Britain, the Netherlands, Slovenia, Germany, Sweden, the USA, and Japan. In 1992, he founded the Constanţa Haiku Society and the *Albatross* haiku journal, which he published as its editor for a decade. In 1992 and 1994, he organized the Constanţa International Haiku Festival. His poems, poetic prose and essays received many prizes in Great Britain, Japan, Serbia and Montenegro, Romania, Bulgaria, France, and the USA.

*

casă de vânzare —
zarzărul înfloreşte
ca niciodată

house for sale—
the apricot tree in bloom
as never before

*

până să-l admir
vântul smulge
petalele macului

before I can admire
the poppy's petals
the wind blows them away

*

aversă —
închid radioul şi ascult
ropotul ploii

shower—
I turn off the radio to listen to
the patter of rain

*

timpul despărţirii —
gazda oferă oaspetelui
prune cu rouă

parting time—
the host offers the guest
some dewy plums

*

linişte în munţi—
omida traversează
pietrişul

mountain stillness—
a caterpillar plodding
across gravel

*

noapte de iulie—
pisica revine
să miroase valiza nouă

July night—
the cat comes again
to smell the new suitcase

*

sus pe cer
abia auzite, abia văzute:
păsări călătoare

up in the sky
hardly heard, hardly seen:
migrating birds

*

adânc în pădure...
în golul pietrei cu muşchi
o cochilie

deep in the forest—
the hole of a mossy stone
shelters an empty shell

*

fără vânt
sămânţa ciulinului
pluteşte sub pin

with no wind
a thistle seed is floating
under the lone pine

*

fiecare strop
ia cu el din ţurţure
lumina lunii

each drop of the icicle
takes with it
the moonlight

În această lume plină de sloganuri şi reclame, care ne agresează nu doar ochii şi urechile, ci şi peisajul inofensiv, haiku-ul este o invitaţie la redescoperirea unui mod de a comunica cu natura. În haiku, discursul poetic nu este atât de lung ca în poezia occidentală, ci, dimpotrivă, dezvăluie doar un moment care ne luminează.

In this world full of slogans and advertisements, which violates not only our eyes and ears but also the harmless landscape, haiku is an invitation to rediscover a way to communicate with nature. In haiku, the poetic discourse is not as long as Western poetry, but on the contrary, reveals only one moment that illuminates us.

Traducere
în limba engleză –
ION CODRESCU

Pagină realizată de FLORIN GOLBAN

haiku